

Torsdagen den 13 mars

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om bordläggningsplenium fredagen den 14 mars

Herr TALMANNEN:

Av förteckningen över förhandsanmälda talare framgår att det bör bli möjligt att slutbehandla samtliga på föredragningslistan upptagna ärenden i dag om kvällsplenium anordnas. Sammanträdet i morgon, fredagen den 14 mars, blir därför ett bordläggningssammanträde. Det tar sin början kl. 15.00.

§ 3 Om lagstiftning mot könsdiskriminering

Herr statsministern PALME erhöll ordet för att besvara herr *Romanus* (fp) den 20 februari anmälda fråga, nr 90, och anförde:

Herr talman! Herr *Romanus* har frågat mig om regeringen anser sig bunden av statsrådet Leijons uttalanden emot en lagstiftning mot könsdiskriminering.

Frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering har behandlats i en särskild rapport som ställts samman på uppdrag av delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor. Delegationen – vars ordförande är statsrådet Leijon – har på grundval av bl. a. rapporten funnit att övervägande skäl talat mot en sådan lagstiftning. Delegationen anvisar för sin del andra lösningar på frågan hur man skall kunna stärka kvinnornas ställning och motverka könsdiskriminering. För att den i rapporten behandlade frågan skall belysas ytterligare har delegationen emellertid hemställt att rapporten remissbehandlas innan slutlig ställning tas.

Ett remissförfarande beträffande rapporten förbereds f. n. Först när detta har slutförts kommer regeringen att ta ställning till den fråga som behandlas där.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Varje år sedan 1970 har folkpartiet i riksdagen motionerat om lagstiftning mot könsdiskriminering. Vad vi då har tänkt oss är inte bara något allmänt uttalande från statsmakternas sida, utan en lag som ger den enskilde möjlighet att få rättelse om hon eller han har blivit diskriminerad på grund av sitt kön av en arbetsgivare och som gör det

Torsdagen den
13 mars 1975

---

*Meddelande om
bordläggningsple-
num fredagen den
14 mars*

*Om lagstiftning mot
könsdiskriminering*

Torsdagen den
13 mars 1975

*Om lagstiftning mot
könsdiskriminering*

möjligt att tvinga arbetsgivarna att arbeta aktivt för jämställdhet mellan män och kvinnor i sin anställningspolitik, vid lönesättningen och vid befordran. Något sådant redskap finns inte i dag.

Till att börja med var reaktionen helt negativ i riksdagen. Så småningom gick regeringen med på att kartlägga de utländska erfarenheterna, och den kartläggningen har vi nu fått i en rapport från delegationen för jämställdhet. Den skall sändas ut på remiss. Det är bra.

Men det är förvånande att det ansvariga statsrådet redan innan de olika organisationerna har yttrat sig var färdig att spola tanken på lagstiftning. Om man nu är så rädd att ta efter amerikanska erfarenheter – vilket man inte borde vara i det här fallet – kunde man väl ta något intryck av att de socialdemokratiska regeringarna i England och Norge tror på lagstiftning av den här typen eller av att Nordiska rådet har uttalat sig för en utredning av möjligheterna till en samordning av det rättsliga skyddet mot könsdiskriminering. En samordning måste ju kunna innebära att t. ex. Sverige tar intryck av åsikterna i Norge.

Inom parentes sagt får man hoppas att den utredningen inte blir ett hinder för den norska regeringens önskan att införa en lag. Statsrådet Lidbom har sagt att det nordiska samarbetet inte får hindra ett land att gå före – även om han kanske inte tänkte sig att något annat land än Sverige skulle kunna befinna sig i täten på det här området.

Herr talman! Jag påstår inte att remissinstanserna kommer att tillstyrka en lagstiftning. Vi vet att de fackliga organisationerna i Sverige av tradition är tveksamma till lagstiftning om förhållandena på arbetsmarknaden. Det tog många år innan de accepterade tanken på skydd mot obefogade uppsägningar, för att ta ett exempel. Men onckligen hade det varit mer stimulerande för dem som skall yttra sig om statsrådet hade väntat med sina uttalanden. Normalt sett får man den uppfattningen att ett statsråd, som uttalar sig inom sitt eget ansvarsområde, talar för hela regeringen. Det är därför jag har ställt den här frågan, om regeringen anser sig bunden av de uttalandena.

Det är bra att statsministern nu lämnar klart besked om att regeringen inte har tagit ställning. Jag ber att få tacka för svaret, och jag hoppas att regeringen, när den tar ställning, kommer att göra det utan att ta alltför stort intryck av de uttalanden som statsrådet Leijon hittills har gjort.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag vill i och för sig bekräfta att folkpartiet motionerat i denna fråga ett antal år. Jag tyckte personligen att det fanns skäl att gå igenom den mycket grundligt för att se vad som talade för och emot en lagstiftning på området. Hovrättsfiskalen Nina Pripp har gjort en mycket omfattande utredning.

Vi är glädjande nog helt överens om målet, dvs. att motverka alla former av diskriminering och stärka kvinnans ställning på arbetsmarknaden. Vad frågan gäller är medlen för detta arbete, och i det avseendet

intar vi en avspänd inställning. Man skall pröva olika medel för att se om de är effektiva.

Jag vill inte alls gå in på någon mera utförlig saktidiskussion, men jag vill ändå framhålla att man pekat på att i de länder där en lagstiftning funnits, och det är framför allt USA, har denna inte bitit särskilt väl, utan diskrimineringen av kvinnorna har fortsatt. Som ett exempel kan jag nämna att en kvinnlig butiksanställd i USA häromåret hade en månadslön på ca 43 % av männens medan motsvarande löneläge i Sverige var 90 %. Det är en våldsamt skillnad.

Det är det ena argumentet. Det andra är att vi faktiskt vill ha chansen att positivt diskriminera till kvinnornas förmån. Hela försöksverksamheten i Kristianstad med kvinnor på typiskt manliga jobb representerar en sådan positiv diskriminering. Även 40-procentsregeln i samband med lokaliseringsverksamheten innebär en positiv diskriminering för kvinnor. Man får inte införa en lagstiftning som förhindrar det som särskilt behöver göras.

Detta är väl huvudargumentet mot en lagstiftning beträffande könsdiskriminering. Även delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor har tagit mjukt på detta problem och sagt att övervägande skäl talar mot en lagstiftning, av ungefär de skäl jag anfört. Man har satt upp alternativ och skickat ut dessa på remiss för att höra vad olika instanser har att säga. Jag tror att saken gagnas av en avspänd diskussion om medlen men en fast lösning vid målen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! De sista orden vill jag verkligen instämma i, och det är negativismen från regeringen och socialdemokraterna mot ett av medlen som har förvånat mig. Man ville under flera år inte göra den kartläggning som man nu genomfört och som jag tycker är mycket värdefull.

Jag hoppas vidare att herr Palme inte i nästa inlägg tar bort ännu mer av det goda intryck som det första svaret lämnade, genom att börja argumentera negativt i frågan. Det kan ge intrycket att regeringen trots att den skickat ut frågan på remiss ändå har en negativ förhandsinställning. Det vore inte lyckligt, eftersom man då avstår från ett medel som t. ex. herr Palmes partivänner i Norge och England är villiga att inte bara fundera över utan också pröva i praktiken.

Dessutom tycker jag att argumenteringen om de amerikanska förhållandena är, milt talat, en smula svag. Det exempel herr Palme nämnde gäller ju förhållandena innan man genomförde den senaste skärningen av lagen. Dessutom är det ganska meningslöst att anföra exempel från USA och jämföra med svenska förhållanden, eftersom förutsättningarna är helt olika. Den intressanta frågan är: Skulle man vara bättre eller sämre ställd i USA, om man inte hade haft denna lagstiftning? Jag tror inte att herr Palme kan hitta någon radikalt inställd person, som arbetar för jämställdhet mellan män och kvinnor i USA, som inte är tacksam att lagen finns och som inte skulle kämpa med näbbar och klor om

Torsdagen den
13 mars 1975

*Om lagstiftning mot
könsdiskriminering*

man ville avskaffa den.

Jag tror att erfarenheterna i vårt land skulle bli liknande, om vi utformade en vettig lagstiftning. Det går mycket väl att förena ett skydd för den enskilde mot diskriminering och det som herr Palme kallar positiv diskriminering – en term som jag tycker är vilseledande och krånglig. Låt oss i stället tala om positiva åtgärder. De är i själva verket ett mycket viktigt inslag i den amerikanska lagstiftningen.

Jag hoppas att det tänkande som delegationen tycks vara inne på i detta avseende inte alltför starkt skall prägla regeringens inställning. En lagstiftning kan fylla båda dessa funktioner.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag har inte velat på denna mycket korta tid föra en utförlig saktidiskussion, men när herr Romanus försökte framställa detta som något av en oginhet från regeringen och socialdemokratin vill jag framhålla, att det ändå i debatten anförts argument som talar för att en sådan lagstiftning skulle kunna försvåra arbetet för jämställdhet.

Skillnaden gentemot Amerika är att där har man inte mycket annat än lagstiftning att ta till, när man saknar tillräckligt kraftfulla fackliga organisationer, när man saknar en solidarisk lönepolitik, när man saknar positiva åtgärder på samhällsnivå för kvinnorna.

Jag är helt nöjd med att vi för dagen får låta den här frågan gå ut till remissinstanserna och höra vad de har att säga, och jag förutsätter att de mycket noggrant kommer att pröva frågan från den utgångspunkten att man skall motverka diskriminering och söka vettiga medel för att nå det målet.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag håller med om att man i USA saknar en del medel som vi har i Sverige när det gäller att arbeta för jämställdhet. Men det kan inte vara något argument för att vi skall avstå från ett redskap som vi kanske behöver. Herr Palme delar, antar jag, min uppfattning att förhållandena är otillfredsställande i Sverige, att det har gått för långsamt med utvecklingen och framför allt att vi i dag inte har något instrument som kan ge den enskilde skydd mot diskriminering. Man kan inte gå till någon instans och säga: "Här blev jag förbigången därför att jag är kvinna", eller: "I det här företaget har man en diskriminerande anställningspolitik." Det finns inget sådant instrument, och det är vad vi efterlyser. Saken blir inte bättre av att förhållandena på det hela taget är ännu sämre i USA än de är i Sverige när det gäller jämställdheten i stort. Det är ingen hållbar invändning.

Jag hoppas att det inte är uttryck för någon oginhet hos regeringen att man gör en hel del negativa uttalanden. Jag vill ta fasta på att statsministern har sagt att regeringen inte har bundit sig. Det är bra, men det är synd att han bara framför negativa argument och inga positiva när det gäller lagstiftning. Men det får man väl finna sig i för att få beskedet att regeringen inte är bunden av vad statsrådet Leijon har sagt.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag framför sådana argument för att något balansera herr Romanus hejiga entusiasm för att en lagstiftning skulle kunna lösa problemet. Min inställning kan väl kort sammanfattas så, att en lagstiftning som skulle kunna vara en bromskloss i kampen för rättvisa åt kvinnorna tycker jag vore olycklig. Det återstår nu för remissinstanser och för dem som vill ha en sådan här lagstiftning att visa att den inte skulle vara en bromskloss. Vi får väl se hur den fortsatta debatten utvecklar sig.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag är glad över att statsministern uppfattar mig som entusiastisk. Jag vill ändå säga – för förebyggande av missförstånd – att jag aldrig har trott och aldrig har sagt att lagstiftning mot könsdiskriminering ensam skulle kunna lösa problemen. Däremot är den ett medel som vi inte bör avstå från.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om åtgärder för att motverka nackdelarna av försenad underrättelse om fastighetstaxering

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Winbergs* (m) den 5 mars anmälda fråga, nr 105, och anförde:

Herr talman! Herr Winberg har frågat mig om jag observerat att bestämmelserna i 152 § taxeringslagen om åliggande för fastighetstaxeringsnämnd att senast den 15 februari meddela sina beslut till fastighetsägaren i vissa fall i år fullgjorts först med avsevärd försening och om jag är beredd att vidta någon åtgärd för att reducera nackdelarna för de enskilda på grund härav.

De lokala skattemyndigheterna dröjde i år något med att sända ut underrättelser om de nya taxeringsvärdena till fastighetsägarna. Detta ansågs nödvändigt för att inte skapa svårigheter för de skattskyldiga i samband med upprättandet av de allmänna självdeklarationerna. Hade uppgift om de nya taxeringsvärdena kommit de skattskyldiga till handa innan de avlämnat sina självdeklarationer kunde missförstånd ha uppkommit angående vilket taxeringsvärde som gäller vid årets taxering.

Det dröjsmål som kan ha inträffat leder inte till några rättsförluster för de enskilda. Tiden för erinringar mot de preliminära taxeringsvärdena utgår visserligen den 10 mars. Möjligheten att överklaga taxeringen kvarstår dock ända till den 16 juni. Fastighetstaxeringsnämnden kommer naturligtvis att beakta vad som anförts i erinringar som kommit in efter den 10 mars men i så god tid att nämnden har möjlighet att behandla dem. Skulle nämnden inte ha möjlighet att behandla erinringarna bör de kunna överlämnas till fastighetstaxeringsrätten såsom besvär över taxeringsbeslutet. Det får ankomma på riksskatteverket att vid behov utfärda

*Om åtgärder för att
motverka nackde-
larna av försenad
underrättelse om
fastighetstaxering*

närmare anvisningar hur dessa praktiska frågor skall lösas så att olägenheter inte uppkommer för de enskilda. Några särskilda åtgärder härutöver anser jag inte behövligen för tillfället. Jag finner emellertid anledning att överväga att göra den ändringen i 152 § taxeringslagen att underrättelse för framtiden skall meddelas förslagsvis senast den 20 februari.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Utfallen av de preliminära besluten i årets fastighetstaxering har ju under de senaste veckorna belysts ganska utförligt i den allmänna debatten. Det har skrivits åtskilligt i pressen om de höjda taxeringsvärden på fastigheter som nu skall gälla, och frågan har också varit uppe här i kammaren.

Många människor kan härigenom komma att få höjda kostnader, t. ex. höjda boendekostnader eller höjda kostnader för sina fritidshus. Det är också uppenbart att åtskilliga fastighetsägare, vare sig de är jordbrukare, egnahemsägare, fritidshusägare eller ägare av fastigheter av annat slag, anser att i deras fall fastighetstaxeringsnämndernas beslut har varit orättvisa och oriktiga. Man anser att man behöver utnyttja de möjligheter taxeringsförfattningarna ger den enskilde fastighetsägaren för att få besluten omprövade eller överprövade.

Min fråga till finansministern berör nu inte taxeringsresultatet och de fastighetsvärden som man kan komma till utan hur myndigheterna har iakttagit dessa regler, som uppställts i den enskildes intress.

I första omgången skall fastighetsägaren underrättas om fastighetstaxeringsnämndens preliminära beslut den 15 februari och ha tillfälle att avge erinringar senast den 10 mars.

Nu säger finansministern i sitt svar att man i år har dröjt något med att sända ut underrättelser. Det kan man kanske ha haft skäl för. Den 15 februari var en lördag, och det kan motivera att man sände ut meddelandena först den 17 februari. Men det är egentligen inte det min fråga gäller. I ett antal fall – hur många vet jag inte, men det är några fall som jag träffat på – har underrättelsen kommit först väsentligt senare, under de tio sista dagarna i februari och möjligen ännu senare.

Orsakerna till detta kan vara flera. Det har sagts mig att det i några fall har berott på fel i databehandlingen. Datorerna får ju större och större inflytande på många områden, och då hjälper inte ens vad som står i författningarna. Det är just i dessa fall som jag nog ändå ifrågasätter om inte rättsförluster kan inträffa.

Hur skall man nu rätta till detta? Jag ser två möjligheter. Finansministern är inne på en möjlighet i sitt svar, nämligen att man kan avge erinringar även efter den 10 mars. Men jag tror att det också skulle vara värdefullt om finansministern här ville något mer kraftfullt uttala att fastighetstaxeringsnämnderna verkligen skall beakta de erinringar som kommer senare, så att detta uppmärksammas inte bara av nämnderna utan också av de enskilda fastighetsägare som eventuellt skulle kunna

överväga att avstå från den erinran de vill avge därför att de tror att de ändå kommer för sent, att de har för kort tid på sig att förbereda en erinran.

Sedan är det intressant att finansministern säger att han överväger att ändra tiden för utsändande till den 20 februari. Det skulle väl också motivera att man senarelägger tiden för erinran till den 15 mars.

Med detta, herr talman, ber jag att få tacka finansministern för svaret på frågan. Tacket är förenat med den förhoppningen att finansministern gör detta uttalande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om åtgärder mot olaga jakt från snöskoter

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Johanssons* i Växjö (c) den 27 februari anmälda fråga, nr 97, och anförde:

Herr *Johansson* i Växjö har frågat om jag är beredd föreslå åtgärder för att förhindra olaga jakt från snöskoter, t. ex. genom att föreskriva märkning av snöskotrarnas band.

Frågan om utvecklingen av skotertrafiken utreds f. n. på regeringens uppdrag av naturvårdsverket. Verket skall senast den 1 juli i år redovisa de förslag till åtgärder som utredningen föranleder. Enligt vad jag erfarit behandlas i denna utredning också de problem som herr *Johansson* har tagit upp. Naturvårdsverkets överväganden och förslag i denna fråga kommer att tas upp i samband med att hela frågan om skotertrafikens fortsatta reglering underställs riksdagens prövning.

Herr *JOHANSSON* i Växjö (c):

Herr talman! Olaga jakt med snöskoter förekommer i en omfattning som verkligen inger oro. Naturvårdsverket har gjort en sammanställning av de inventeringar som verkställt av jaktvårdsföreningar och polis, där det framgår att skoterjakt under tiden 1966–1971 förekommit i minst 130 fall. Den siffran kan ge ett intryck av att det inte är så farligt, men naturvårdsverket är helt övertygat om att det endast är en liten del av fallen med olaga jakt som kommer till myndigheternas kännedom – kanske endast mellan 1 och 10 %. Går vi på den högsta procentsiffran skulle det i stället för de 130 konstaterade fallen alltså vara 1 300 fall i verkligheten under angivna period. Och skulle det vara så illa att endast 1 % av fallen uppdagas och det alltså är den lägsta procentsiffran som gäller är det lätt att räkna ut vad som är den egentliga siffran.

Man blir också upprörd över det djurplågeri som mestadels är en följd av denna s. k. jakt. Djuren har ingen chans när jägaren tar sig fram på snöskoter och hetsar dem nästan till döds innan de ges dödsskottet från nära håll. Det kan ju också vara så att en snöskoterägare i ren tanklöshet med sin skoter följer efter ett djur med påföljd att djuret får utstå

Torsdagen den
13 mars 1975

*Om åtgärder mot
olaga jakt från
snöskoter*

stora lidanden.

Vi bör vara överens om att den lagstiftning som nu finns inte är tillfyllest. Vi har i dag en provisorisk lag som antagits här i riksdagen och som berör snöskotertrafiken, och denna lag upphör att gälla i och med utgången av år 1975.

Vad skall man då göra? Det är klart att det går att skärpa den här lagen på olika sätt. En möjlighet som jag har angivit i min fråga är att man går in för att märka snöskotrarnas band i syfte att underlätta identifieringen av de skotrar som uppehållit sig inom ett område som blir aktuellt. Såväl polisen som naturvårdsverket kan gott tänka sig en sådan åtgärd.

Jag vill tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Jag tycker att svaret har en positiv anda. Statsrådet säger att naturvårdsverket gör en utredning och en uppföljning av lagens tillämpning under de gångna åren, och sedan får regeringen framlägga förslag och riksdagen göra en förnyad prövning.

Det är ju inte lätt att införa detta med märkning av banden så snabbt. Men jag anser att förhållandena är sådana att man borde kunna tänka sig att göra något tillfälligt, innan vi beslutar om en ny lag, och det skulle vara intressant att höra om jordbruksministern har tänkt sig något sådant.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Den metod som herr Johansson i Växjö förordar har egentligen avvisats en gång tidigare i ett beslut. Men det hindrar inte att man tar upp den till prövning igen i den utredning som jag har hänvisat till i mitt svar, och det vore kanske litet konstigt om jag nu skulle ta ett initiativ när jag får utredningens resultat före den 1 juli. Det kan väl vara rimligt att vi avvaktar utredningens förslag för att få ett sådant underlag för de åtgärder som vi skall vidta i fortsättningen att de blir så väl underbyggda som möjligt.

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte göra någon invändning mot det resonemang som jordbruksministern för, men jag säger ändå att läget är prekärt, och det vore bra om man kunde göra något tillfälligt lagstiftningsvägen för att komma till rätta med problemen.

När det gäller märkningen av banden är det väl som jordbruksministern sade, om jag uppfattade honom rätt, att man har varit fundersam huruvida det är det riktiga. Men i Canada har detta utfallit väl.

Jag har i dag på morgonen varit i kontakt med naturvårdsverket, och där säger man att genom den deformation av banden som förekommer och genom att ta hänsyn till olika fabriksmärken har man kunnat identifiera snöskotrar i vissa områden. Ännu bättre vore det anturligtvis, enligt mitt sätt att se, om man gick in för märkning.

Vi väntar med intresse på vad som kommer från naturvårdsverket och vad regeringen sedan föreslår. Det är under alla förhållanden nöd-

vändigt att vi får en annan tingens ordning på detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

---

*Om åtgärder för att
förhindra rättsför-
lust inom sjukför-
säkringen*

§ 6 Om åtgärder för att förhindra rättsförlust inom sjukförsäkringen

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Sjöholms* (fp) den 5 mars anmälda fråga, nr 103, och anförde:

Herr talman! Herr *Sjöholm* har frågat mig om det enligt min mening bör åligga myndigheter att hos allmänheten inpränta nödvändigheten av att begagna rekommenderad försändelse med mottagningsbevis i de fall den enskilde lider rättsförlust om han inte kan visa att viss blankett avsänts.

Rätten till sjukpenning från den allmänna försäkringen är beroende dels på den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, dels på att sjukansökan kommit in till försäkringskassan. För att den sjukpenninggrundande inkomsten skall hållas aktuell har försäkringskassan under senare år gjort förfrågan om inkomsten till de försäkrade en gång om året. De försäkrade uppmanas också att genast anmäla inkomständring. Uppgift om den nya sjukpenninggrundande inkomsten skickas till den försäkrade. Ändring av sjukpenning sker 30 dagar efter det att kassan fått besked om inkomständringen.

Vid sjukdom sker anmälan till försäkringskassan vanligen per telefon första sjukdagen. Kassan skriver genast ut en blankett och skickar till den sjuke, som har att underteckna och återsända en försäkran att han varit sjuk och därför inte förvärvsarbetat. Här liksom vid inkomstanmälan gäller således att den försäkrade får en form av bekräftelse på sin anmälan.

Med det mycket stora antalet ersättningsfall det här är fråga om kan det givetvis inträffa missöden i uppgiftslämnandet. I dessa fall görs en särskild prövning om ersättning kan utgå, trots att uppgiften om ersättningsfallet inte registrerats hos försäkringskassan i föreskriven ordning. Beslut i sådana frågor kan överklagas hos riksförsäkringsverket och försäkringsdomstolen.

Det är givetvis viktigt att de försäkrade känner till hur sjukförsäkringen fungerar och hur kontakterna med försäkringskassan går till oavsett om rekommenderade försändelser används eller ej. Stora insatser görs fortlöpande för att förbättra denna information. Jag vill emellertid också peka på att arbetsgivaren enligt gällande bestämmelser är skyldig att anmäla till försäkringskassan när en arbetstagare anställs för att uppgifter om den sjukpenninggrundande inkomsten då skall kunna tas in av försäkringskassan från den försäkrade. Det pågår f. n. undersökningar om möjligheterna att effektivisera förfarandet vid registreringen av sjukpenninggrundande inkomst, och det är enligt min mening i första hand genom sådana åtgärder man bör söka undvika att någon går miste om sina försäkringsförmåner.

Torsdagen den
13 mars 1975

*Om åtgärder för att
förhindra rättsför-
lust inom sjukför-
säkringen*

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som på sitt sätt är bra och fylligt. Men som så ofta är fallet vid besvarande av frågor siktar svaret faktiskt inte in sig på frågeställningen.

Utslagsgivande för rätten att få sjukpenning är i dag inte bevisad sjukdom och bevisat inkomstbortfall utan att man kan bevisa att man har lämnat in en inkomstanmälan. Som jag ser det har formalismen då sopat bort den sociala omtanken och samhällets vilja att hjälpa. Som alla vet kan byråkrati vara mer omänsklig än det mesta här i livet.

Det finns en speciellt intressant aspekt på denna fråga. Om en person verkligen har haft anställning och förlorat arbetsinkomsten för att han blivit sjuk, så har både arbetsgivaren och den sjuke betalat in premier men får inte ut någon ersättning. Det är faktiskt snudd på bedrägeri. Staten tar då emot en inbetald premie men betalar inte ut någon ersättning. Det är ganska fantastiskt att det kan fungera på det sättet.

När det nu är så att den enskildes rätt att få ut sjukpenning är beroende på om inkomstanmälan inkommit, så tycker jag att det är myndigheternas skyldighet att påpeka den saken för allmänheten, så att människorna vet att här är min rätt helt och hållet beroende på om jag kan visa att jag har skickat in anmälan. Och det kan man ju inte visa om man bara har skickat in sin anmälan som vanlig brevöversändelse. Det distribueras 1 miljard brevöversändelser årligen här i landet, och av dem kommer faktiskt en hel del bort. Och om en sådan här anmälan kommer bort är den enskilde helt ställd.

Jag vet ett konkret fall där en person förlorade 7 000 kronor därför att han inte kunde visa att inkomstanmälan blivit insänd. Vederbörande svär på att han har skickat in den. Myndigheterna borde därför upplysa allmänheten om att för att ha sin rätt kvar måste man använda en översändelsemetod som gör att man kan visa att man har skickat in sin anmälan, t. ex. rekommenderad översändelse med mottagningsbevis. Men jag har inte funnit att det på någon blankett eller i någon informationskrift har givits sådana nödvändiga upplysningar till allmänheten.

Nu säger statsrådet att arbetsgivaren också har anmälningskyldighet, men i det konkreta fall som jag här tänker på kom också den anmälan bort, trots att det är en kommunal myndighet som sköter dessa ärenden med data. Som statsrådet mycket riktigt säger kan man då överklaga, men de överordnade instanserna förklarar i sådana fall att eftersom det inte kan bevisas att inkomstanmälan ingivits spelar det ingen roll hur det ligger till. Jag har visat på ett konkret fall, ett skolexempel på vart man kommer med denna i och för sig mycket förnämliga lag. Men de materiella fakta spelar ingen roll, det är formalismen som är helt utslagsgivande, och det tycker jag är upprörande.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Sjukförsäkringens ersättningsregler bygger ju på principen att ersättningsgrunderna för sjukpenningen skall vara fastställda redan

innan sjukdomsfallet inträffar. När en försäkrad blir sjuk skall det inte behövas någon särskild utredning om ersättningens storlek, utan sjukpenningen skall kunna betalas ut direkt.

Som jag berörde i mitt svar gör man nu stora insatser från försäkringskassorna för att fortlöpande granska och aktualisera registeruppgifterna. Den övergång till användning av automatisk databehandling som f. n. pågår inom sjukförsäkringen kommer att ge ökade möjligheter till förenkling och effektivisering av detta arbete, som ju gäller över 4 miljoner försäkrade.

I det utredningsarbete som sålunda sker inom riks försäkringsverket prövas bl. a. möjligheten att förbättra anmälningsrutinerna från arbetsgivarna för att på det sättet få ett bättre system för bevakning av inkomstförändringarna för de försäkrade. Om man får till stånd ett sådant effektivt rapportsystem är jag övertygad om att riskerna minskar för sådana här beklagliga fall som herr Sjöholm här något berörde.

Jag vill sluta med att säga att jag inte kan göra annat än beklaga det inträffade. Men jag hoppas att det genom det pågående utredningsarbetet skall bli möjligt att finna former så att man i framtiden inte skall behöva uppleva att sådana här fall inträffar.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Statsrådet har ännu inte riktigt svarat på frågan om man inte borde upplysa allmänheten om att så länge förhållandena är som de är bör de försäkrade skicka sina anmälningar i rekommenderat brev så att de kan visa att de har sänt in dem.

Jag menar att 7 000 kr. är ett stort belopp att förlora på grund av formalism. Varför skulle man inte kunna betala ut detta i efterhand, när sjukdomen är bevisbar och det kan bevisas att ett inkomstbortfall har förekommit? Det är så mycket mer upprörande som, om jag får säga det parentetiskt, det finns människor som lyfter 4 500 kr. i månaden skattefritt som sjukpenning trots att de kanske inte haft en inkomst som tillnärmelsevis motsvarar detta belopp. Det är en fråga som jag också har motionerat om. Det förekommer att människor som betalar B-skatt anmäler för stor inkomst.

Samtidigt gör man så här av ren formalism i ett fall där alla materiella fakta föreligger. Allmänheten borde väl ändå varnas för att man kan förlora sin rätt om man inte använder en metod så att man kan visa att man verkligen har skickat in sin inkomstanmälan. Nog borde, herr statsråd, materiella fakta få betyda mer än formellt hårklyveri, som det här är fråga om.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Herr Sjöholm vet att jag inte här kan gå in på ett enskilt fall. Jag vill emellertid tillägga att jag inte tror att användning av rekommenderade försändelser skulle utgöra någon realistisk lösning av de här frågorna. Lösningen bör i stället sökas i förenklingar och effektivise-

*Om statsbidrag för
preventivmedel i
vissa fall*

ringar i anmälnings- och bevakningsrutinerna i den riktning som jag nu har något berört.

Dessutom bör vi göra de försäkrade bättre uppmärksamma på att de efter att ha lämnat en anmälan till försäkringskassan skall observera att de får någon form av svar från kassan. Med dessa åtgärder sammantagna kan vi ytterligare förbättra förhållandena.

Jag vill gärna understryka att informationssidan är utomordentligt viktig. Vi har gjort insatser där, och vår strävan är att fortsättningsvis försöka finna former för att nå ut till allmänheten med uppgifter och information i dessa frågor som så direkt berör den enskilde.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag är medveten om att statsrådet inte här kan gå in på ett enskilt ärende. Men han säger att det inte är en realistisk lösning att be den enskilde använda sig av rekommenderad försändelse med mottagningsbevis. Då vill jag säga att det är nog så realistiskt, om man förlorar 7 000 kr. genom att inte göra det. Det är vad jag kallar realism.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om statsbidrag för preventivmedel i vissa fall

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Karlehagens* (c) den 5 mars anmälda fråga, nr 106, och anförde:

Herr talman! Herr Karlehagen har frågat mig om jag anser att statsbidrag bör utgå för att täcka kostnaden för preventivmedel som tillhandahålles i samband med läkarbesök för sjukdom och i samband med efterkontroll av nyförlösta kvinnor.

Fr. o. m. den 1 januari 1975 utgår ersättning från den allmänna försäkringen för preventivmedelsrådgivning som ombesörjs av främst sjukvårdshuvudmännen samt privatpraktiserande läkare som är anslutna till försäkringen. Ersättning utgår under förutsättning att rådgivningen är kostnadsfri för den enskilde och att preventivmedel i viss omfattning tillhandahålles kostnadsfritt i samband med rådgivningen. Ersättningen utgår till den som anordnar rådgivningen med ett enhetligt belopp för varje rådgivningstillfälle oavsett om preventivmedel lämnas ut eller inte. Om sådan rådgivning och tillhandahållande av preventivmedel sker i samband med läkarvård utgår försäkringsersättning antingen enligt reglerna för läkarvård eller enligt reglerna för preventivmedelsrådgivning.

Efterkontroll av nyförlösta kvinnor, liksom preventivmedelsrådgivning för denna grupp, ingår i den mödrahälsovård som åvilar de offentliga sjukvårdshuvudmännen. Denna verksamhet är kostnadsfri för den enskilde. Det ankommer på sjukvårdshuvudmannen att besluta om därvid även preventivmedel skall tillhandahållas kostnadsfritt.

Det statsbidrag som utgår till olika former av preventivmedelsrådgivning lämnas genom ersättningar från den allmänna försäkringen.

Herr KARLEHAGEN (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga.

När riksdagen antog den nya abortlagen, rådde det fullständig enighet om nödvändigheten av att satsa på abortförebyggande åtgärder. Därför beslöts också att staten skulle ta ett ekonomiskt ansvar i syfte att göra preventivmedelsrådgivningen kostnadsfri för den enskilde.

Enligt de anvisningar som nu utfärdats av riksförsäkringsverket för förutsättningen för statsbidrag till den som anordnar preventivmedelsrådgivning bl. a. att rådgivningen är kostnadsfri samt att, i förekommande fall, exempelvis livmoderinjägg tillhandahålles utan kostnad. Jag har med min fråga velat peka på två typer av rådgivningssituationer som såvitt jag har kunnat finna inte täcks av de nya bestämmelserna.

Det gäller dels patienter som i samband med läkarbesök för sjukdom passar på att ta upp frågan om preventivmedel vilket säkerligen är ganska vanligt, dels kvinnor som kommer till mödravårdscentralen för efterkontroll inom en tidrymd av tolv veckor efter förlossningen. Dessa besök betraktas inte som rådgivningsbesök enligt den nya lagen och särskilt statsbidrag utgår inte. Då uppkommer frågan: Skall patienten själv betala de preventivmedel som lämnas ut i samband med besöket? Om så blir fallet finns det en risk att kvinnan kommer att begära att få återkomma vid ett senare tillfälle för rådgivning, då preventivmedlet är kostnadsfritt. Detta vore olyckligt med hänsyn till belastningen på preventivmedelsmottagningarna.

Vidare är det naturligtvis olämpligt att i onödan fördröja ordinationen av preventivmedel, eftersom man då självklart riskerar en ovälkommen graviditet med abort som följd. Därför borde bestämmelserna ändras så att statsbidrag utgår för att täcka kostnader för preventivmedel som tillhandahålles vid varje rådgivningstillfälle. Det är klart att man kan säga att sjukvårdshuvudmännen bör ta på sig de här kostnaderna. Jag vet inte om socialministern kan ha någon uppfattning om vad som är praxis i de situationer som jag har beskrivit. Man kan å andra sidan hävda att när regering och riksdag har drivit igenom en ny abortlag och i det sammanhanget också sagt sig vilja verka för att förebygga abort, bör det vara statsmakternas uppgift att skapa ett ersättningsystem som är heltäckande.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Med anledning av herr Karlehagens inlägg vill jag göra några kommentarer.

I de fall då preventivmedelsrådgivning och tillhandahållande av preventivmedel sker i samband med läkarvård utgår försäkringsersättning antingen enligt reglerna för läkarvård eller enligt reglerna för preventivmedelsrådgivning. Det är viktigt att slå fast detta. Det är också en

*Om åtgärder för att
eliminera riskerna
av rökning på
sjukhus*

genomgående princip inom sjukförsäkringen att det inte kan utgå mer än ett ersättningsbelopp för ett och samma läkarbesök.

Försäkringsersättningen till sjukvårdshuvudmännens preventivmedelsrådgivning är avsedd att underlätta en snabb utbyggnad av denna viktiga verksamhet. Preventivmedelsrådgivningen för nyförlösta kvinnor har sedan länge åvilat sjukvårdshuvudmännen som en viktig del av mödrahälsovården. I samband med anvisningarna rörande ersättningsreglerna har Landstingsförbundet pekat på att det ankommer på det enskilda landstinget att besluta om kostnadsfria preventivmedel även i dessa fall. Jag vill nämna att en del landsting också redan har fattat sådana beslut. Därigenom kan den som omfattas av mödrahälsovården få tillgång till kostnadsfri preventivmedelsrådgivning och fria preventivmedel i samma utsträckning som övriga grupper.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om åtgärder för att eliminera riskerna av rökning på sjukhus

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Nilssons* i Agnäs (m) den 6 mars anmälda fråga, nr 110, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig om jag avser att vidta någon ytterligare åtgärd i syfte att eliminera riskerna av rökning på sjukhus i synnerhet nattetid.

Grundläggande bestämmelser om byggnadsåtgärder för att begränsa faran för brand finns i byggnadslagstiftningen. Ytterligare bestämmelser för att förebygga och begränsa brand finns i brandlagstiftningen. När det gäller sjukvårdsanläggningar är sjukvårdshuvudmannen skyldig att anskaffa och underhålla redskap för släckning och livräddning vid brand samt att i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga och bekämpa brand.

Statens brandsinspektion har år 1971 i samråd med bl. a. socialstyrelsen och Landstingsförbundet lämnat anvisningar om brandsyn på vårdanläggningar m. m. Där behandlas åtgärder för att bl. a. förebygga brandrisker. Vidare har socialstyrelsen år 1970 givit ut råd och anvisningar om brandför-svar vid vissa institutioner.

Inom sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) pågår i samarbete med Svenska brandförsvarsföreningen en brett upplagd utredning om brandskyddet i vårdanläggningar. Den omfattar brandteknisk planering vid projektering av vårdbyggnader samt byggnadstekniska åtgärder inom nya och befintliga anläggningar. Dessutom behandlas frågor som rör drift, underhåll och installation av anordningar av olika slag samt övning och utbildning av personal. Utredningen beräknas bli klar inom kort och kommer att remissbehandlas under våren 1975. Jag utgår ifrån att även brandriskerna på grund av

rökning därvid kommer att uppmärksammas.

Med anledning av den allvarliga branden vid S:t Eriks sjukhus i Stockholm bör i detta sammanhang nämnas att Stockholms läns landsting omedelbart tagit initiativet till en total genomgång av brandsäkerheten vid landstingets sjukhus under medverkan av Spri. Därvid kommer att behandlas både frågor avseende byggnadstekniska åtgärder m. m. och frågor som gäller bäddutrustningar och liknande.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Jag tycker att det är bra och uttömmande. Det säger väl vad som kan sägas i fråga om åtgärder av detta slag.

Men jag hade också en annan tanke bakom min fråga, och den skall jag försöka förklara genom att relatera vad som stod att läsa i en tidning efter den beklagliga branden. Under rubriken Stoppa rökarna återges bl. a. ett uttalande av en teknisk chef vid ett regionsjukhus. Han säger: "När man pratar om att det skulle kosta uppåt 20 milj. kr. att installera brandalarmutrustning bara på sjukhusen i Stockholms län, då har man missat något väsentligt. Det kostar inte ett öre att informera om brandfaran och det är där man ska börja. Bygga bort riskerna är omöjligt. Folk måste förstå det farliga i att handskas med eld på sjukhus."

Det tycker man skulle vara självklart, men det finns en del människor som i stället tycker att det är självklart att de kan röka precis överallt, t. ex. i sjukhussängen.

I svaret talas det om bäddutrustningar som skulle vara brandsäkrare. Jag har den här veckan också fått meddelanden från firmor som sagt att de har bra utrustningar och att de kan ordna det så att bäddarna blir brandsäkra; så snart någon tänder en tändsticka reagerar en elektronisk utrustning. Sådan utrustning finns t. ex. installerad i Uppsala, och det kostar bara 20 kr. per säng att göra en komplettering med sådan utrustning.

Det är möjligt att man måste gå på den vägen, men jag tycker att det är beklagligt att vi liksom måste ge oss inför dessa människor som vågar röka också på sådana här farliga ställen. Den här tekniske chefen säger också: "Det måste bli ett slut på den olovliga rökningen! Trots förbudsskyltarna röker folk i korridorer och kulvertar. Börjar det att brinna i en kulvert blir effekten ungefär som i en reamotor." På kort tid övertänds hela sjukhuset. Så sent som under det senaste söndagsdygnet var det ett tillbud på ett sjukhus i Norrland. Då gällde det inte en kulvert utan en bädd. Sådana här saker händer alltså oupphörligen.

Den tekniske chefen säger vidare: "90 procent av alla sjukhusbränder orsakas av slarviga rökare. Det finns statistik på det från ett flertal länder."

Man sätter upp förbudsskyltar, och man har förordningar och regler. Det sägs ifrån att här är det farligt att röka. Men, framhåller denne man, det hjälper inte när vi inte har någon lag att stödja oss på. De flesta respekterar väl förbuden, men det finns alltid ett antal människor som

Torsdagen den
13 mars 1975

*Om åtgärder för att
eliminera riskerna
av rökning på
sjukhus*

inte gör det.

I det tidigare citerade uttalandet sägs det vidare:

”Socialstyrelsen och riksbrandchefen borde kunna få till stånd en sådan lag. Kan man göra en lag om att man måste ha lyse på cykeln mitt på ljusa dagen borde man också kunna få fram en lag mot rökning på sjukhus. Det behövs inga utredningar – vi som dagligen umgås med de här problemen kan lämna underlag så det räcker.”

Jag har valt att citera den här chefen som jag inte uppfattar som någon kverulant utan som en man med ett stort ansvar. Det ger besked om hur man på ett billigt sätt kan göra sjukhusen mindre riskabla.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag vill gärna understryka att det självfallet är mycket viktigt att sjukvårdshuvudmännen och de lokala sjukhusledningarna ständigt har sin uppmärksamhet riktad på brandriskerna inom vårdinrättningarna, bl. a. riskerna vid sängrökning. Så långt det är möjligt bör man också vidta nödvändiga åtgärder för att minska och helst eliminera riskerna. Det här är i hög grad ordningsfrågor inom sjukhusen.

En god vägledning kan erhållas av den kommunala brandchefen och genom socialstyrelsens råd och anvisningar i dessa frågor, där man tagit upp just dessa risker och pekat på de åtgärder som bör vidtas.

Jag vill understryka att dessa frågor är utomordentligt seriösa, och jag utgår ifrån att man på alla vårdinrättningar kommer att skärpa uppmärksamheten vad det gäller brandriskerna.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag håller helt med herr Aspling på den här punkten. Men den som är ansvarig för dessa saker vid regionsjukhuset i Umeå – den tekniske chef som jag citerade i mitt förra anförande – säger att man redan i december förra året pekade på dessa risker. Vid en presskonferens före jul framhölls det att sängrökningen är ohyggligt riskabel. Man har i kulvertar och på andra farliga ställen funnit rester av cigaretter och tändstickor. Det är alltså helt klart att de ansvariga är uppmärksamma på faran, och de har gjort vad de kan för att ge föreskrifter och se till att dessa efterlevs. Men man kan inte begära att personalen på sjukhusen skall springa omkring på nätterna och kolla att folk efterlever föreskrifterna.

Det måste bli så att den som är intagen på ett sjukhus skall inse att det inte går att bryta mot föreskrifterna. Vi kan inte begära att samhället skall gå in med ännu finare rökdetektorer, utan vi måste i stället försöka ge människorna en känsla av ansvar. När det gäller personer som är så skadade eller omtöcknade att de inte förstår detta, får man handla på annat sätt.

Samtidigt som jag håller med socialministern vill jag framhålla att man borde sätta mer kraft och tyngd bakom de föreskrifter som finns och som faktiskt skall efterlevas. Det är beklagligt om vi, när resurserna

så väl behövs på andra områden² är tvungna att betala många miljoner på grund av att människor på detta sätt är obetänksamma.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om statsbidrag till båttrafiken mellan Landskrona och Ven

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Håkanssons* i Rönneberga (c) den 6 mars anmälda fråga, nr 108, och anförde:

Herr talman! Herr Håkansson i Rönneberga har frågat mig vilka åtgärder som vidtagits för att tillgodose riksdagens krav på stöd till Ven-trafiken enligt trafikutskottets betänkande nr 15 år 1973.

Frågan om statsbidrag till båttrafik bereds f. n. inom regeringens kansli. Även Ven och Ventrafiken behandlas i sammanhanget.

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c):

Herr talman! Riksdagen beslöt hösten 1973 efter förslag från trafikutskottet att statsbidrag i någon form till kostnaderna för upprätthållande av trafiken mellan Landskrona och ön Ven borde utgå. Det har gått relativt lång tid sedan detta beslut fattades, och det är helt naturligt att många av dem som är intresserade för denna sak har undrat vilka åtgärder som vidtagits. Det är orsaken till att jag har ställt denna fråga för att få ett uttalande av det ansvariga statsrådet. Jag ber att få tacka herr Norling för svaret. Det är kort, men jag förmodar att litet mer ligger bakom.

Goda kommunikationer för såväl person- som godstransporter har stor betydelse i regionalpolitiken. Verkningarna av de under senare år utgående transportstöden bekräftar detta. Det positiva resultatet har också medfört kraftig ökning av dessa bidrag. Norrlands transportstöd, som 1971 beräknades till 25 milj. kr. för helt budgetår, föreslås för budgetåret 1975/76 uppgå till 100 milj. kr. Vidare har transportstödet till Gotland, som beräknades till 2,1 milj. kr. budgetåret 1972/73, för nästa budgetår uppräknats till 21 milj. kr.

1954 års öutredning omfattade de tre öarna Gotland, Öland och Ven, därför att deras problem ansågs vara likartade. I utredningsdirektiven framhölls att Ven hade liknande problem som de andra två öarna fast i mindre skala. Vad Gotland och Öland nu har fått i bättre trafikmöjligheter bör även komma Ven till godo.

Öland har genom broförbindelsen fått sin trafikfråga bäst löst. För Gotlands del har vid utvärderingen av det hittillsvarande godstransportstödet konstaterats att det väl fyllt sin regionalpolitiska uppgift. Förutom det vidgade godstransportstödet utgår nu även bidrag till persontrafiken. Detta innebär mot tidigare taxor en sänkning av biljettpriserna med 25–40 %.

Nu är det Vens tur att få förbättrad trafik, främst för den bofasta

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

---

*Om statsbidrag till
båttrafiken mellan
Landskrona och
Ven*

befolkningen och näringslivet. Den fasta befolkningen har kraftigt minskat från ca 1 100 personer vid sekelskiftet till nu under 400 personer. Ven har genom sin säregna och vackra natur ett stort turistintresse och besöks varje år under sommarmånaderna av över 100 000 turister. En utvidgad turism är till gagn för öns näringsliv och fasta befolkning och bör stimuleras med goda förbindelser till humana biljettpriser.

Trots att resefrekvensen ökar har ändå underskottet på denna trafik ständigt stigit. Det är därför nödvändigt med någon form av bidrag, en anhållan som kraftigt understrukits av länsstyrelsen i Malmö.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Som jag haft anledning säga i samband med en frågestund här i riksdagen för en tid sedan, då vi också talade om skärgårdstrafiken, bereds frågan om statsbidrag till båttrafik av en interdepartemental arbetsgrupp, som har tillsatts för en översyn av olika skärgårdsfrågor. Jag tror att resultatet av utredningsarbetet kommer att föreligga relativt snart, och jag räknar då med att Ventrifiken kommer att finnas med i bilden.

Herr Håkansson i Rönneberga tog upp tidsaspekten bakåt med hänsyn till riksdagens uttalande. Jag vill också på den punkten erinra om mitt svar på en närbesläktad fråga för en tid sedan. Jag sade då att tidsförskjutningen får ses i samband med att vi nu behandlar olika skärgårdsfrågor i ett sammanhang. Det är då lämpligt att samla alla frågor av den typ som herr Håkansson talat om till *ett* beslut, som omfattar alla skärgårdar.

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c):

Herr talman! Det är klart att man kan ha olika utgångsläge när det gäller att lösa en fråga. Från vårt håll vill vi gärna trycka på att Ven är något speciellt, därför att den tidigare har klassats tillsammans med Gotland och Öland. Vi tycker att Ven bör behandlas på ett speciellt sätt i likhet med vad som skett i fråga om dessa båda andra öar.

Kommunikationsministern underströk nu att frågan om Ven är under behandling, och jag förväntar att den behandlas positivt.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill bara till sist säga att vi kommer inte att behandla Ven på något annat sätt än andra öar runt vår kust, vare sig bättre eller sämre.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om postverkets närservice i glesbygdsområden och mindre tätorter

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Nybro (c) den 6 mars anmälda fråga, nr 111, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Nybro har frågat mig om jag är beredd medverka till att postverket inte motverkar utan i stället understödjer kommunernas planer på att ge människorna i mindre tätorter och inom glesbygdsområden en god närservice.

Jag har vid ett flertal tillfällen här i riksdagen besvarat frågor och interpellationer om aktuella förhållanden vad gäller postservice och därvid utförligt uppehållit mig vid postverkets serviceorganisation och tjänster på landsbygden samt i de mindre tätorterna. Senast skedde detta i förra månaden (fråga nr 46).

Att de som bor i mindre orter och inom glesbygdsområden skall ha just en god närservice är en målsättning som synes vara gemensam för såväl frågeställarna som för mig själv och postverket. Flertalet människor utanför de större tätorterna får numera en god och fullständig postservice genom lantbrevbärare direkt hem till sin bostad. Lantbrevbäringsnätet har successivt byggts ut, och f. n. betjänas ca 800 000 hushåll, varav ca 200 000 tillfälliga, på detta sätt. Postverket har enbart goda erfarenheter av detta system, och ofta uttrycker postkunderna sin tillfredsställelse över den nya serviceformen.

Genom att postanstalterna på detta sätt blir rörliga bortfaller i många fall behovet av den äldre typen av fast postanordning som vanligen haft endast ett begränsat öppethållande. I vissa fall – där minst 70 sammanliggande hushåll finns – inrättas dock postverket s. k. postställen varigenom fördelarna med lantbrevbäringen kombineras med att de kunder som så önskar eller som någon gång inte kunnat passa lantbrevbärarens ankomsttid kan få sin postservice under en bestämd tid och i en bestämd lokal.

Inför en förestående omorganisation av postservicen på landsbygden informerar postverket skriftligen och genom information på möten regelmässigt de berörda kommunerna och postkunderna och inhämtar deras synpunkter och önskemål. Detta sker innan någon omläggning genomförs. De synpunkter och önskemål som då kommer fram får sedan vägas mot verkets personella och organisatoriska önskemål, innan beslut fattas.

Jag anser att postverket gör allt vad som rimligen kan göras för att ge dem som bor i mindre tätorter och inom glesbygd en så god närservice som möjligt.

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Jag vill påminna om att riksdagen så sent som under föregående år har uttalat att man bör gå fram mycket försiktigt när det gäller indragning av postexpeditioner i glesbygder och mindre tätorter. Om jag

*Om postverkets
närservice i
glesbygdsområden
och mindre tätorter*

Torsdagen den
13 mars 1975

*Om postverkets
närservice i
glesbygdsområden
och mindre tätorter*

tolkat herr Norling rätt bl. a. i en skrivelse till kunderna vid Vassmolösa postexpedition, anser statsrådet att postanstalter bör bibehållas vid en tätbebyggelse med omkring 200 hushåll. Jag inser liksom herr Norling att det måste finnas ett visst underlag för att en postexpedition skall kunna finnas kvar.

Jag vet att man även ute i kommunerna är väl medveten om att det krävs ett rimligt befolkningsunderlag om det skall vara möjligt att upprätthålla en god närservice. Det är därför många kommuner i dag är inriktade på att stimulera byggandet i mindre tätorter för att garantera närservice.

I de två konkreta fall som jag pekat på i min fråga arbetar såväl Kalmar som Nybro kommuner på att stärka underlaget för tätortsområdena Vassmolösa och Örsjö. Det sker genom en omfattande egnahemsbebyggelse i båda tätorterna och genom viss industriutbyggnad i Örsjö. När kommunerna nu är mitt uppe i arbetet med att, som jag ser det, styra utvecklingen i en positiv riktning, planerar postverket för indragning av postexpeditionerna. Postverkets planer går alltså på kollisionkurs gentemot kommunernas planer. Jag utgår ifrån att herr Norling inte kan anse det lämpligt och rimligt att postverket sätter käppar i hjulet för den kommunala planeringen. Jag begär inte att herr Norling skall ta ställning till de aktuella lokala fallen, men jag hoppas innerligt att herr Norling håller med mig om att postverket i fortsättningen bör ta större hänsyn till kommunernas planer. När man ute i kommunerna är i fullt arbete med att skapa bättre underlag och bättre förutsättningar för lokal service tycker jag detta är ett intresse även för postverket.

Vore det inte, herr Norling, rimligt att postverket lägger sina nedläggningsplaner på hyllan i alla de orter och samhällen där man är på väg att nå det minimiantal hushåll som herr Norling själv har angett? Jag skulle hälsa ett sådant uttalande med stor tillfredsställelse.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag delar herr Anderssons i Nybro uppfattning att vi inte skall behandla enskilda ärenden här i kammaren. Nu kan man emellertid i detta fall gärna, om man så önskar, ta de två platser, som herr Andersson har byggt upp sin fråga på, såsom typexempel på hur jag i mitt svar har beskrivit postverkets sätt att arbeta. Då kanske det må vara förlåtligt om vi stannar upp ett ögonblick vid ett konkret ärende, eftersom det då får tjäna till bevisning av handläggningen.

Poststationen i Örsjö, som herr Andersson i Nybro talar om i sin fråga, är förenad med SJ-stationen där. Postgöromålen ombesörjs alltså av järnvägspersonal enligt särskilt avtal mellan statens järnvägar och postverket. Nu har SJ sagt upp avtalet med postverket från den 1 juni i år av den anledningen att järnvägsstationen kommer att avbemannas från detta datum. SJ:s beslut om avbemannning har överklagats hos regeringen.

Enligt postverkets långsichtsplan skall vid lämpligt tillfälle undersökas om poststationen i Örsjö bör ersättas med lantbrevbäring från Nybro.

Postdirektionen i östra distriktet har i samråd med postmästaren i Nybro upprättat ett förslag till dylik omorganisation av postanordningarna i Örsjöområdet. Det förslaget har sänts till Nybro kommun för yttrande, men något yttrande har ännu inte inkommit från kommunen till postdirektionen. Ett informationsmöte med befolkningen har dessutom ägt rum ganska nyligen.

Jag har med den här beskrivningen bara velat visa att den handläggningsordning som jag rent allmänt talat om i mitt svar har följts och håller på att fullföljas i fallet Örsjö.

Postexpeditionen i Vassmolösa, som också nämnts av herr Andersson, kommer – som jag också talade om i mitt svar – att dras in och ersättas med lantbrevbäring plus postställe, sedan Kungl. Maj:t i oktober i fjol lämnat besvär över indragningen utan åtgärd.

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! Statsrådets beskrivning av läget för Örsjö och Vassmolösa är naturligtvis riktig. Jag hoppas givetvis att de planer som finns på indragning av järnvägsstationen i Örsjö inte blir en realitet. Man borde, i avvaktan på ett definitivt beslut därvidlag, inte förhastat sig när det gäller indragning av postexpeditionen.

Jag vill, herr Norling, återknyta till mitt tidigare anförande. Både herr Norling och jag måste vara intresserade av att inte allmänhetens förtroende rubbas för samhällets vilja att upprätthålla en rimlig lokal service. På den punkten är vi säkert överens. Men om man studerar utvecklingen i Vassmolösa finner man att människorna har knutit en förhoppning till den positiva utvecklingen vid postexpeditionen där, som haft en kraftig ökning av omsättningen. Ett annat faktum är att kommunen bygger ut i den här tätorten. Ett stort antal nya hushåll kommer till i området inom en nära framtid. Det är rätt rimligt att människorna i det läget ställer förhoppningar på att samhället, inte minst när det gäller posten, skall beakta denna positiva utveckling vid ställningstagande till postens framtid.

Jag skulle vilja sluta med att uttala förhoppningen att herr Norling studerar dessa frågor ytterligare, så att postverkets planering och den kommunala planeringen kan stämma överens i fortsättningen.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag delar i långa stycken herr Anderssons i Nybro uppfattning att man naturligtvis inte skall göra någonting förhastat. Men samtidigt skulle jag önska att herr Andersson hade viss förståelse för att man – när man kommer i en situation där det kan vara diskutabelt huruvida man kan behålla en fast postanstalt och då söker upprätthålla när servicen genom inrättande av lantbrevbäring, i vissa fall kombinerad med postställe – talar med människorna som är postkunder i området och presenterar detta alternativ för dem. Något år efter det att man infört lantbrevbäring i ett visst område – som måhända har berörts vid frå-

gestunder av den här karaktären i riksdagen – har det hänt att jag passerat det området eller av annan orsak träffat människor som är postkunder där. Jag har då ofta fått dokumenterat att den nya ordningen med lantbrevbäring, kanske kombinerad med postställe, har fungerat mycket bra. I många fall har människorna på min fråga sagt att de naturligtvis inte skulle önska sig tillbaka till den situation som rådde innan lantbrevbäringen inrättades.

Med det här har jag bara velat poängtera att även postkunderna bör få möjlighet att förutsättningslöst värdera det sätt på vilket postverket försöker bjuda ut den nya formen av service. Det sker också.

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! Bara en mycket kort replik.

Jag är överens med kommunikationsministern om det värdefulla i denna information och i kontakten mellan postverket och allmänheten. Men verkligheten är ju den att postverket tyvärr inte kunnat följa de starkt uttalade önskemål som har kommit fram i båda de aktuella fallen.

Jag delar kommunikationsministerns uppfattning om den goda servicen i lantbrevbäringen. Men jag tror att vi också måste vara överens om att lantbrevbäringen inte alltid kan ge människorna den service som de behöver. Det gäller t. ex. förvärsarbetande som inte är hemma när lantbrevbäraren kommer. De kan tyvärr inte utnyttja lantbrevbärings- servicen. Vidare kan företag och andra i samhällen med mera utvecklat näringsliv ha svårt att alltid utnyttja den service som lantbrevbäringen ger. Jag erkänner dock gärna att lantbrevbäringen för många människor innebär en god service.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Föredrogs och hänvisades

Motioner

Nr 1849 till justitieukskottet

Nr 1850 till näringsutskottet

§ 12 Vissa kommunala frågor

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 7 med anledning av motioner rörande vissa kommunala frågor.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:70 av herr Söderström (m),

1975:93 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt avsåg hemställan punkterna 13 och 14,

1975:308 av herr Björk i Gävle (c),

1975:676 av herr Romanus (fp), såvitt avsåg hemställan punkten 2,

vari yrkats att riksdagen begärde förslag av regeringen till vårriksdagen 1976

a) om sådan ändring av kommunallagen att kommunerna gavs möjlighet att inrätta direktvalda kommundelsråd (lokala styrelser) i enlighet med vad som anförts i motionen,

b) om sådan ändring av kommunallagen att kommunerna gavs möjlighet att anordna rådgivande kommunala folkomröstningar,

c) om sådan ändring av kommunallagen att kommunal nämnd och styrelse gavs rätt att hålla offentliga sammanträden,

d) om åtgärder för vidgad insyn i och kontroll av kommunala bolag och stiftelser i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975:983 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c),

1975:992 av herr Granstedt m. fl. (c),

1975:1007 av herr Olsson i Sundsvall (c),

1975:1009 av herr Schött (m),

1975:1014 av herr Wachtmeister i Staffanstorp (m),

1975:1015 av herrar Wachtmeister i Staffanstorp (m) och Schött (m)

samt

1975:1016 av herrar Wachtmeister i Staffanstorp (m) och Schött (m).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. avslå motionerna 1975:70, 1975:93, såvitt avsåg hemställa punkterna 13 och 14, 1975:308, 1975:983, 1975:992, 1975:1007, 1975:1009, 1975:1014, 1975:1015 och 1975:1016,

2. avslå motionen 1975:676, såvitt avsåg hemställa punkten 2.

Reservation hade avgivits av herr Ahlmark (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975:676, såvitt avsåg hemställa punkten 2, begära förslag av regeringen till vårriksdagen 1976 i enlighet med vad som anförts i motionen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Vi lever i en tid med stora enheter. Det är ett faktum som gäller i stor utsträckning på det kommunala området. Genom sammanläggningarna har avståndet från medborgarna till kommunens centrum ökat både fysiskt och på annat sätt och möjligheterna till kontakt minskat. Antalet kommunala förtroendeposter har skurits ner till en fjärdedel på några få år, och det har gjort att det nu är mycket färre personer som känner en kommunal förtroendeman eller som har en sådan i sin närhet. Samtidigt ökar omfattningen av den kommunala verksamheten. Kommunerna tar på sig nya uppgifter, och uppgifterna har blivit alltmer komplicerade. Det blir svårare och svårare för den enskilda människan att överblicka motiven bakom de kommunala åtgärderna. Dessa ter sig ofta som svåra att förklara och framstår många gånger som omotiverade

ingrepp eller förändringar. Deras genomförande medför ofta ganska mycket av oro och bekymmer bland de berörda människorna.

Detta är problem för den kommunala demokratin. Ett ytterligare problem har tillkommit, nämligen den gemensamma valdagen för kommunal-, landstings- och riksdagsval, som gör att de kommunala frågorna i stor utsträckning kommer bort i debatten inför valen. Det är rikspolitiken som dominerar genom TV och andra massmedia. Det gör också att det är svårt för människor att påverka politiken. Man vet inte hur den egna kommunen påverkas av att man röstar på det ena eller det andra sättet i kommunalvalet, eftersom den informationen inte nått fram. Risken är också att den kommunala valrörelsen inte erbjuder särskilt mycket av alternativ.

Detta är välkända utvecklingstendenser, och det är de som har motiverat att vi i folkpartiet under många år fört fram konkreta förslag för att förbättra den kommunala demokratin, för att ge människor mera inflytande och för att ge dem större möjligheter att påverka sin egen närmiljö och också den egna kommunen i dess helhet. I en motion till årets riksmöte har jag fört fram en del av de konkreta förslagen, och de behandlas bl. a. i det här utskottsbetänkandet.

Det första av förslagen är att riksdagen skall uttala sig för direktvalda kommunalråd och begära förslag av regeringen om ändring av kommunallagen till våren 1976. Frågan borde egentligen ha behandlats nu, så att kommunerna hade haft god tid på sig för att besluta om inrättandet av kommunalråd, om deras storlek, om valkretsindelning och alla sådana saker. Det är verkligen i senaste laget att få ett sådant beslut nästa år, men på grund av det sätt som utredningsarbetet har bedrivits på är det den tidigaste möjliga tidpunkten, och det är därför detta yrkande är framställt.

Det är viktigt att få kommunalråd både i de fall där ett flertal kommuner har slagits ihop till en storkommun och i de fall där en stor kommun har existerat under lång tid, t. ex. de stora städerna. I båda fallen är det väsentligt att de lokala synpunkterna, framför allt på planfrågor, får komma fram bättre än de har gjort under senare tid. I synnerhet är naturligtvis människor som bor i en kommun som nyligen har slagits ihop med en större kommun angelägna om att det inte innebär att deras synpunkter inte längre blir tillgodosedda utan så att säga körs över av uppfattningen i den nya centralorten, som naturligt nog kanske de flesta politiska förtroendemännen kommer från och som har den största både befolkningsmässiga och ekonomiska vikten i de kommunala sammanhangen.

De här lokala synpunkterna måste komma fram. Jag tror att det redan finns tillräckligt med erfarenheter för att man skall kunna säga, att den enda garantin för att de verkligen kommer fram är att vi får lokala organ – kommunalråd eller vad man vill kalla dem – som är valda direkt av människorna i den aktuella kommunen. Det har gjorts en del försök med kommunalråd tillsatta av fullmäktige, och de har i och för sig

varit lovande; jag kan särskilt nämna försöken i Göteborg, som vi har hört mycket positivt om. Alla är vi väl ändå medvetna om risken för att om inte förtroendemännen är direkt valda av de människor som de skall företräda, så har de inte samma förpliktelse att hålla god kontakt med den lokala opinionen. Det blir en stor risk för att de synpunkter som förs fram av t. ex. kommunens centrala förvaltning – som ofta kan domineras av effektivitetstänkande, så att säga av planritningar som ser bra ut på papperet men inte tar hänsyn till de lokala förhållandena och till hur människor upplever ingrepp i miljön – kommer att överväga, så att man inte i tid utarbetar alternativ. Då kommer de lokala synpunkterna precis som så många gånger tidigare att möta argumentet: "Det är för sent. Nu måste vi göra så här, för annars kommer det att kosta så mycket. Vi kan inte vänta längre och tänka på nya alternativ vid den här tidpunkten." Kommundelsråden bör alltså vara direkt valda, och för det behövs en ändring av kommunallagen i god tid före nästa val.

Ett annat angeläget önskemål är rådgivande folkomröstningar. Att vi skall ha en representativ demokrati i kommunerna är vi alla ense om, men vi vet också att det finns många frågor som tillsammans skall ligga till grund för den enskildes val av parti. Det gör helt naturligt att den kommunala församlingen inte är representativ för medborgarnas uppfattning i alla frågor som den skall avgöra – de är kanske inte partifrågor.

Dessutom spelar ju rikspolitiken en stor roll vid valet av även de kommunala förtroendemännen, och det gör att det är ännu mera angeläget att man direkt kan ta reda på vad medborgarna tycker i en omstridd kommunal fråga. Det skulle man kunna göra genom folkomröstning.

Den tredje punkten gäller rätt för de kommunala nämnderna och styrelserna att ha offentliga sammanträden. Det behöver ju inte betyda att de alltid har offentliga sammanträden. Men de skall ha en rätt till sådana offentliga sammanträden där man kan informera människorna om viktiga aktuella problem – också ute i kommunens olika delar.

Slutligen är det förslaget om bättre insyn i och inflytande över de kommunala bolagen. Det har varit en mycket stark utveckling som inneburet att man mer och mer har lagt över den kommunala verksamheten på bolag. Det kan ha vissa praktiska skäl. Bolagen arbetar smidigare i många avseenden. Men det blir också sämre insyn för medborgarna. Det gäller att försöka ta till vara de fördelar som kan finnas i bolagsformen men ändå se till att inte de demokratiska värdena går förlorade.

I motionen tar jag upp åtta punkter:

1. Återhållsamhet i fråga om bildandet av kommunala bolag. Om man går igenom de kommunala bolag som har bildats, är det säkert åtskilliga som skulle kunna ha arbetat som vanliga kommunala nämnder och styrelser om man hade lagt mera vikt vid behovet av insyn i verksamheten.

2. Offentlighetsprincipen bör slås fast i de kommunala bolagens bolagsordning, så att man ålägger dem som arbetar inom bolagen öppenhet gentemot medborgarna.

Torsdagen den
13 mars 1975

*Vissa kommunala
frågor*

3. Man bör ge rätt för kommunfullmäktiges ledamöter att närvara vid bolagsstämmorna och ställa frågor, så att inte bolagsstämman blir en sluten tillställning.

4. Rätt för kommunfullmäktige att förrätta val av styrelseledamöter i de kommunala bolagen. Man bör inte överlåta denna rätt till någon kommunal nämnd eller styrelse. Besluten bör fattas så nära medborgarna som möjligt.

5. Man bör låta kommunfullmäktiges valberedning förbereda även val av ledamöter i kommunala bolag, så att man verkligen ser till att det blir samma representativitet i de styrelserna som i övriga kommunala nämnder och styrelser.

6. Möjlighet att i kommunfullmäktige interpellera bolagsstyrelsens ordförande. Kommunala bolag gör ofta ute i kommunen saker som berör medborgarna direkt, och det skulle i sådana fall vara av värde att snabbt få en interpellationsdebatt i fullmäktige. Då bör det inte finnas några hinder för detta, utan det bör vara en rättighet för fullmäktigeledamöterna att interpellera bolagsstyrelsens ordförande i sådana frågor.

7. Rätt för kommunens revisorer att granska de kommunala bolagens räkenskaper.

8. Skyldighet för bolagsstyrelse att fortlöpande redovisa bolagets verksamhet för kommunstyrelsen och att varje år lämna en fyllig offentlig redovisning för de olika åtgärder som bolaget har vidtagit.

Att jag har tagit upp dessa punkter betyder inte att detta inte skulle förekomma redan nu, för det gör det naturligtvis på många håll. Men det gäller att se till att det blir en regel och inte bara någonting som fungerar när allting är bra.

Herr talman! Dessa yrkanden har framförts tidigare och besvarats med att utredningen pågår. Ja, en utredning har pågått länge och den pågår fortfarande. Det är märkligt att det skall vara så väldigt svårt att få fram konkreta förslag på detta område.

Nu hänvisas till att betänkandet snart kommer att framläggas. Ja, det är värdefullt även om man tycker sig ha hört den synpunkten förr. Men det borde vara möjligt för riksdagen att ta ställning till principfrågorna utan att avvakta ytterligare utredning, och det är vad jag har begärt och vad herr Ahlmark begär i sin reservation. Det borde inte behövas någon utredning eller remissbehandling för att man skall kunna ta ställning till den fundamentala principen att de som representerar medborgarna i en viss del av kommunen också skall väljas av dessa medborgare och inte utses av ett centralt organ. Det borde inte behövas ytterligare remissförfarande och diskussioner för att slå fast att medborgarna skall kunna yttra sig i en folkomröstning eller att man skall ha bättre insyn i de kommunala bolagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen. Jag beklagar att inte utskottet har velat uttala sig för dessa principer, men jag hoppas att någon av utskottets talesmän kommer att kunna göra det i den här debatten i varje fall. Jag beklagar också att folkpartiet denna gång ensamt

i reservationen uttalar sig för, som jag tycker, ganska självklara demokratiska principer.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Låt mig först helt kort få erinra om att kommunallagsutredningen nyligen avgivit sitt huvudbetänkande och att utredningen om den kommunala demokratin kommer med sitt huvudbetänkande inom några månader. I denna situation tycker jag det är föga meningsfullt att ta upp någon diskussion i sak. Det är rent av olämpligt att nu fatta beslut i sak.

Herr Romanus har nyss yrkat bifall till herr Ahlmarks reservation till förmån för herr Romanus motion. Han förklarade rakt ut att det fanns inget som helst behov av remissyttranden över – som jag fattade det – vare sig kommunallagsutredningens förslag eller det kommande förslaget från utredningen om den kommunala demokratin. Det betyder att herr Romanus och herr Ahlmark och de som eventuellt kan komma att rösta på deras förslag skjuter åt sidan inte bara utredningen om den kommunala demokratin utan även primärkommuner, landsting, de båda kommunförbunden och övriga remissinstanser. Det gäller dock kommunala angelägenheter, och kommunerna representerar en betydande erfarenhet – t. o. m. större erfarenhet än herrar Ahlmark och Romanus tillsammans representerar i all sin tro på att själva begripa allting bättre än alla andra.

Här talar man om närdemokrati, här talar man om att höra människorna, men man vill inte tillåta primärkommuner och landsting att yttra sig över sina egna angelägenheter. Riksdagen skall i dag fatta beslut om principerna, säger herr Romanus, och på våren 1976 skall det läggas fram en proposition på grundval av en motion som herr Romanus har väckt. Jag hoppas att sådana principer aldrig skall vägleda svensk politik.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är säker på att konstitutionsutskottets ordförande uppfattade vad jag sade beträffande remissförfarandet, nämligen att det finns inget behov av remissförfarande om principen att de som representerar människor i ett visst område skall väljas av dessa människor och inte utses centralt av kommunens fullmäktige. Jag sade självfallet inte att det inte skulle finnas behov av remissförfarande när det gäller de här betänkningarna. Det är klart att de skall remissbehandlas – de kommer att innefatta en mängd praktiska frågor. Men det bör väl inte behövas något remissförfarande för att riksdagen skall stå fast vid principen om direkta val. Det var vad jag sade.

Jag skulle vilja be herr Johansson i Trollhättan att förklara vad det är för remissynpunkter som skall kunna få riksdagen att avstå från att hävda principen om direkta val av människor som skall representera en viss del av kommunen. Jag vill också påpeka att det är fråga om

att ge kommunerna *möjlighet* att inrätta direktvalda kommunalråd. Det är inte fråga om att herr Ahlmark och jag i vår självtillräcklighet här vill tvinga kommunerna att göra någonting. Vi vill ge varje kommun möjlighet att efter sina förhållanden besluta om man skall inrätta dessa kommunalråd eller inte. Det är detta det är fråga om.

Med all respekt för den erfarenhet som finns samlad i t. ex. Kommunförbundets styrelse så har inte jag den uppfattningen att man där skall sitta och besluta för kommunernas räkning och yttra sig för kommunernas räkning i politiska frågor. Det är önskvärt att de olika lokala förhållandena får spela in, så att varje kommun får ta ställning för sin del. Det är en annan historia.

Jag understryker att förslagen självfallet skall remissbehandlas, men det borde vara möjligt för riksdagen att ta ställning till vissa principer. Och varför anser vi det då så angeläget med ett ställningstagande nu? Jo, det är därför att om vi skall kunna vara säkra på att ett förslag enligt dessa principer föreläggs nästa års riksdag, så är det önskvärt att regeringen verkligen får direktiv att utarbeta ett sådant förslag. Mot bakgrund av tidigare erfarenheter vet vi att det annars inte är säkert att det kommer fram något förslag. Och tyvärr finns det ju vissa begränsningar i riksdagens möjligheter att utarbeta egna lagförslag. Det är därför som vi vill slå fast principerna redan nu, så att det verkligen kommer fram ett förslag till nästa års riksdag. Att göra det innebär sannerligen inget nedvärderande av de lokala, kommunala synpunkterna. Det är ju de synpunkterna som vi vill tillgodose med förslaget.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Självfallet noterar jag med tillfredsställelse att herr Romanus vill att dessa förslag skall gå ut på remiss. Men varför skall vi då fatta beslut i riksdagen innan vi har läst remissvaren? Det finns väl inget annat rimligt svar på den frågan än att herr Romanus och herr Ahlmark och de som eventuellt stöder dessa två herrar inte tillmäter remissvaren den betydelse som vi andra gör. Vi vill grunda våra ställningstaganden på de synpunkter som kommunerna för fram. Och det tror jag ändå är klokast att vi gör.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har väl aldrig rätt något tvivel om att vi vill att dessa förslag i alla detaljer skall remitteras till olika instanser och diskuteras där.

Men jag noterar att herr Johansson i Trollhättan inte tog upp min utmaning att ge exempel på några synpunkter som skulle kunna leda till att man avstår från att ge kommunerna rätt att utse direktvalda kommunalråd. Och om man inte tror att det kan komma fram några sådana synpunkter och man dessutom vill vara alldeles säker på att riksdagen nästa år får ta ställning till ett förslag som bygger på den principen, så har man väl ingen annan möjlighet – om man inte tillhör regeringen

– än att riksdagen beställer ett sådant förslag av regeringen. Om förslaget hade kommit fram tidigare, så hade det inte varit nödvändigt att pressa så hårt. Förra året hade vi därför ingen reservation. Då utgick vi nämligen från att riksdagen skulle ha möjligheter att behandla förslaget nu. Men i dag har vi inte den möjligheten, och då måste man ta upp frågan på detta sätt, om man verkligen vill vara säker på att denna princip skall komma fram i ett lagförslag.

Herr Johansson i Trollhättan använde uttrycket ”de som eventuellt stöder dessa två herrar, Ahlmark och Romanus”, men det är inte fråga om att stödja de två herrarna, herr Johansson, utan frågan är om man vill uttala sig för principen att de som representerar människorna i ett visst område också skall väljas av de människorna. Det är det frågan gäller, ingenting annat. Det går inte att blanda bort den saken genom att säga att det skulle vara något slags plötsligt påfund från två ledamöter här i riksdagen, som dessutom inte har riktigt lika lång erfarenhet som herr Johansson, även om vi ändå har haft någon befattning med den kommunala verksamheten.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Uppriktigt sagt tycker jag det är beklämmande att vi skall behöva föra en debatt av denna typ. Jag trodde att remissförfarandet var så förankrat i svenskt parlamentariskt och demokratiskt liv att alla respekterade att riksdagen skulle fatta sina beslut inte före utan efter remissförfarandet.

Sedan frågade herr Romanus om jag trodde att det kunde finnas några invändningar mot direktvalda kommunalråden. Ja, herr Romanus får väl läsa vad utredningen om den kommunala demokratin kommer att anföra och dessutom vad de olika kommunerna kommer att säga. Så säker på sin sak är kanske herr Romanus, men låt oss andra få läsa vad kommunerna har sagt på denna punkt. Det är inte löjligt, herr Romanus, att efterhöra kommunernas synpunkt.

Herr BOO (c):

Herr talman! I centerns partiprogram inleds avsnittet om kommunal demokrati med följande:

”Centerpartiet eftersträvar en stark självstyrelse och en levande demokrati i såväl primärkommuner som län. Kommunal självstyrelse ger medborgarna möjligheter att aktivt delta i det samhällsarbete, som ligger dem närmast – de lokala och regionala uppgifterna. En aktivt engagerad medborgaropinion är den bästa garantin mot byråkrati. Samtidigt är det viktigt att genom den kommunala självstyrelsen ta till vara medborgarnas lokala och personkänedom.”

Jag finner det angeläget att slå fast detta i mitt inlägg i denna debatt. Ingen kan förneka att centern genom åren hängivet verkat för att vidareutveckla den kommunala självstyrelsen och ge den ökat innehåll och ökad betydelse.

Jag skall endast hänvisa till insatserna från början av 1960-talet och framåt.

Vid kommunblocksreformens antagande år 1962 framförde centern den bestämda uppfattningen att reformen inte var underbyggd med en be-lysning av de kommunaldemokratiska effekterna av den genomgripande centralisering som reformen i färdigt skick innebar.

Under alla efterföljande riksdagar på 1960-talet har vi fört fram krav på utredning och också föreslagit åtgärder för att ge den kommunala självstyrelsen ökat innehåll och vitalitet. Våra krav skärptes ytterligare vid tvångslagens tillkomst år 1969. Efter denna tidpunkt fick vi gehör för vårt bestämda krav om en utredning beträffande den kommunala demokratin i hela dess vidd. Den kommunala demokratiutredningen har ju också arbetat intensivt under de därpå följande åren. Därutöver har en utredning om den kommunala ekonomiska situationen kommit till. Alla känner också till hur viktig denna bit av den kommunala verksamheten är när det gäller att skapa förutsättningar för en fullödig kommunal självverksamhet.

Också under tidigare riksdagar på 1970-talet har centern väckt motioner om olika kommunala frågor.

I år är läget annorlunda. Som konstitutionsutskottets ordförande nyss framhållit är det nu klart att utredningen om den kommunala demokratin inom någon månad kommer att lägga fram sitt huvudbetänkande. Det är, som utskottet också säger, inte särskilt meningsfullt att nu ta upp och gå igenom alla de problem som utredningen har att analysera och lägga fram förslag om och som kommer att finnas med i det betänkande som förväntas. I den situationen har vi från centern funnit det riktigt att inte nu göra några preciserade ställningstaganden i olika delfrågor. Tvärtom finner vi det riktigare att låta remissbehandlingen ske, så att man genom denna kan få in så många synpunkter som möjligt.

En fråga som jag ändå vill beröra något i dag gäller statskontrollen över kommunerna. Jag tar upp den av en speciell anledning.

I TV redovisades för några dagar sedan, i anslutning till debatten om överinskrivning av elever i barnstugorna, av en tjänsteman från socialstyrelsen att man skulle överväga i socialstyrelsen att gå ut med nya föreskrifter till kommunerna. Det sades därvid någonting om att det är socialstyrelsen som beviljar statsbidraget.

Inför detta måste man fråga sig: Är det ändå inte kommunerna och deras sociala centralnämnder som bäst är skickade att bedöma denna fråga och planera så att man får ut det mesta möjliga av de resurser man har för barnomsorg? Detta är ju enda sättet att ge så många som möjligt chans att få denna barnomsorg.

Det är angeläget att förstärka den kommunala barnomsorgen. Det framhöll vi också från centerns sida vid underhandlingarna om den nu välkända uppgörelsen om det s. k. kommunala skattestoppet. Tyvärr fick vi inte gehör för våra krav vid det tillfället. Men det måste vara fel att gå ut med generella besked i detta avseende. Olika kommuner har

olika förutsättningar. Vissa kommuner kan trots en överinskrivning av elever ändå inte utnyttja kapaciteten vid barnstugorna till mer än 45–50 %. I sådana fall måste det vara direkt felaktigt med en generell rekommendation eller någon typ av förbud mot överinskrivning. Det måste vara angelägnare att utnyttja de resurser som finns på ett så effektivt sätt som möjligt.

Därtill strider en central rekommendation av den här typen mot den uppgörelse mellan regeringen och kommunförbunden som har träffats. I den uppgörelsen sägs i punkten 6 att skärpt uppmärksamhet skall ägnas de statliga myndigheternas normgivande verksamhet.

Herr talman! Med dessa kommentarer vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! De många kommunsammanslagningarna under senare år har på en rad punkter ändrat betingelserna för den kommunala demokratin. Frågan om kommunsammanslagningarna skall vi emellertid inte ta upp i detta sammanhang. Den kommer på riksdagens bord senare under våren i ett annat betänkande.

Frågan är ändå inte ointressant i dag. Framför oss har vi viktiga förändringar – förhoppningsvis förbättringar – i den kommunala demokratin. Dessa förbättringar har vi väntat på i ganska många år. Man kan säga att de i många fall kommer i senaste laget.

När kommunsammanslagningarna genomfördes 1970–1973 ledde de till besvärligheter när det gäller den kommunala demokratin. Människorna fjärmades på många sätt från besluten. Vi tycker från moderat håll att man i samband med kommunindelningsreformerna borde ha motverkat de negativa effekterna på den kommunala demokratin med reformer som hade förändrat och förbättrat förutsättningarna för de enskilda människorna att få ett inflytande. Nu blev det inte så; förbättringarna av den kommunala demokratin har ännu inte kommit, och de ser ut att komma ett bra tag senare än vad de borde göra.

Det betänkande som vi nu behandlar tar inte ställning till de många intressanta principfrågor som finns. Som tidigare har sagts i debatten är två utredningar aktuella – kommunallagsutredningen som redan har lämnat sitt huvudbetänkande och utredningen om den kommunala demokratin som om någon månad kommer med sitt betänkande. Utskottet har skjutit dessa frågor framför sig liksom riksdagen gjorde förra året. Då beslöt riksdagen att överlämna de många motioner som fanns till utredningen om den kommunala demokratin. Vi kan nu utgå från – det måste bli på det sättet – att de här frågorna efter sedvanlig remissbehandling framläggs för riksdagen våren 1976. Det är hög tid att så verkligen sker. Kraven på reformer är många och förväntningarna är stora inte bara hos kommunalt aktiva människor utan också bland den allmänhet som med intresse följer det kommunala arbetet och den politiska verksamheten.

Jag skall, herr talman, inte utförligt redogöra för de krav som finns i motionen 93 av herr Bohman m. fl. utan bara peka på några frågor som är av intresse i detta sammanhang. Det gäller först de kommunala förtroendemännens arbetsmöjligheter. Vi tycker att man med hjälp av arbetslagstiftningen skall ge de kommunala förtroendemännen bättre möjligheter att aktivt delta i det kommunala arbetet genom garanterad ledighet och reformer av detta slag. Det gäller, som tidigare har sagts här, ökad möjlighet till insyn i de kommunala bolagen – jag skall inte gå närmare in på det. Vi kan också tänka oss att man prövar olika former av majoritetsstyre i kommunerna. Det skulle kunna få till följd en aktivering av partier och politiker. Att anordna kommunala folkomröstningar tycker vi är en utmärkt väg att ge medborgarna ett direkt inflytande. Därigenom skulle den representativa demokratin kunna kompletteras på ett förnämligt sätt. Vidare tycker vi att man bör vidta en sådan ändring i kommunallagen att kommunerna får möjligheter att om de så önskar inrätta direktvalda kommunalråd.

Vi anser emellertid att man skall lämna så stor frihet som möjligt åt kommunerna att själva få avgöra vilka former för direkt medinflytande för människorna i kommunerna som passar dem bäst. Vi tror inte att det är möjligt, önskvärt eller lämpligt med en central styrning och en tvingande lagstiftning.

På en punkt, herr talman, vill jag säga ytterligare några ord. Det gäller den gemensamma valdagen. När riksdagen i slutet på 1960-talet beslöt införa den utgick man på många håll från att när erfarenheter hade vunnits av den gemensamma valdagen skulle frågan tas upp till förnyad prövning. Redan då fanns det stark kritik mot sammanblandningen av riks- och kommunalval.

Nu har vi två gemensamma valdagar bakom oss, och därmed har vi rimligen fått en viss erfarenhet av hur den gemensamma valdagen har fungerat. Dess värre tvingas man då konstatera att många av de negativa effekterna har inträffat. Den gemensamma valdagen har utan tvivel lett till att den kommunala demokratin inte har kunnat utvecklas och förstärkas på det sätt som hade varit önskvärt i samband med den omfattande kommunindelingsreformen.

Vi tror därför från moderata samlingspartiets sida att det är dags att göra en ordentlig utvärdering av hur den gemensamma valdagen har fungerat och sedan dra slutsatserna av det. Vi tror att de slutsatserna måste gå i riktning mot en återgång till det system som fanns tidigare med skilda valdagar för riks- och kommunalval. Vi har närmare utvecklat de tankegångarna i den partimotion nr 93 som väckts vid årets riksdag.

Herr talman! När riksdagen nästa år går att besluta om alla de här frågorna är det önskvärt med en så bred förankring som möjligt. Det är till nytta för alla parter om man kan undvika en upprivande strid i dessa frågor och om ett beslut kan omfattas av så många partier som möjligt. Efter många års omfattande grundlagsarbete på riksplanet tycker vi att det nu vore dags att söka uppnå ett motsvarande arbete på det

kommunala området och att vi där verkligen får till stånd de reformer som vi nu under en tioårsperiod har debatterat i riksdagen.

Utgångspunkten för det här arbetet måste rimligtvis vara att inte bara ta kommunala effektivitetshänsyn, utan som utgångspunkt måste man ha de enskilda människornas möjligheter att göra sig och sina intressen gällande i den kommunala beslutsprocessen. Behoven är uppenbara. Snara åtgärder är efterlängtade, och det som riksdagen gör våren 1976 bör rimligtvis inte bara bli en teknisk översyn av gällande kommunallagar utan i stället en ordentlig fördjupning av den kommunala demokratin. De tendenser mot central styrning och urholkad kommunal demokrati som kännetecknade 1960-talet måste nästa vårriksdag vända i sin motsats.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Moderata samlingspartiet och centerpartiet har tidigare uttalat sig för direktvalda kommunalråd. Moderaterna har t. o. m. i en partimotion till årets riksdag begärt att riksdagen skall beställa ett sådant förslag från regeringen. Samma yrkande finns också i en centermotion.

Det man frågar sig när man ser att folkpartiet här står ensamt för reservationen är varför ni har hoppat av den ståndpunkten. Jag fick inte någon direkt motivering för det från någon av de föregående talarna. Är det så att ni förväntar er att remissarbetet kommer att övertyga er om att man i fortsättningen skall förbjuda de kommuner som vill inrätta direktvalda kommunalråd att göra det?

Vi liberaler kommer i stället att fortsätta att hävda principen att de kommuner som vill inrätta direktvalda kommunalråd också skall få möjlighet till detta. Vi kommer att göra det även om herr Johansson i Trollhättan anser att det är "löjligt" att hävda den uppfattningen. Vi kommer att göra det också om det kommer invändningar från en eller annan remissinstans.

Det hindrar inte att vi självfallet kommer att vara fullt beredda att ta intryck av alla praktiska synpunkter på hur den här rättigheten skall utformas. Men det skulle enligt min uppfattning göra ett något egenomligt intryck om man först arbetar mycket intensivt för principen att ge möjlighet för medborgarna i en del av en kommun att genom eget val utse representanter att företräda denna del av kommunen gentemot andra, för att sedan – när man närmar sig principens förverkligande – säga att vi visserligen tidigare hävdat den principen men att vi nu skall höra vad remissinstanserna säger innan vi bestämmer oss för om vi skall fortsätta att hävda den principen. Det skulle göra ett märkligt intryck.

Herr Johansson i Trollhättan är kanske inte anhängare av principen att kommunerna skall få besluta om inrättande av direktvalda kommunalråd. Då förstår jag att han håller på sin uppfattning, även om det vore bra om han ändrade sig och lät kommunerna själva bestämma. Det är svårare att förstå hur man, när man tidigare haft en viss uppfattning

*Vissa kommunala
frågor*

och nu kommer närmare dess förverkligande, plötsligt kan hoppa av den. Detta har tydligen moderata samlingspartiet och centerpartiet ansett vara riktigt, och detta begär herr Johansson att också vi i folkpartiet skall göra. Det gör vi inte.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Låt mig erkänna att jag inte förstår vad herr Romanus menar. Han tycks vara dåligt insatt i vad som har sagts i denna fråga.

När vi förra året diskuterade detta ämne, ställde hans partiordförande, herr Helén, ett antal frågor – hur många de var kommer jag inte ihåg; folkpartiet brukar ju ofta ha punktprogram av varierande längd – och jag svarade på samtliga frågor för moderata samlingspartiets räkning. Vi var uppenbarligen så gott som helt och hållet överens.

I moderata samlingspartiets partimotion nr 93 i år heter det: "Genom ändring av kommunallagen bör kommunerna ges möjlighet att inrätta direktvalda kommunalråd. Kommunerna bör själva få avgöra mandatperiod och tidpunkt för val."

Såvitt jag kan förstå, herr talman, är det självfallet inte fråga om några avhopp. Tvärtom är det kristallklart vad moderata samlingspartiet anser i denna fråga liksom i de övriga frågor som jag här har tagit upp. Det står uttryckligen i partimotionen och det är bara att läsa den.

Vad vi nu diskuterar är emellertid om riksdagen denna vår, när en utredning just har avlämnat sitt betänkande och en annan kommer om någon månad, skall ta en stor principdebatt och i kammaren besluta om ett antal principer, som vi sedan nästa vår skall försöka utforma i lagparagrafer. Jag kan inte se att det är en rationell arbetsmetod. Där har jag samma uppfattning som utskottet. Låt oss ta hela detta komplex nästa vår. Det hinner ändå inte genomföras någonting under tiden fram till dess. Inga kommunalval äger rum förrän nästa år.

Folkpartiets reservation i denna fråga är väl möjligtvis till för att övertyga folkpartiet självt om var det står. Vårt parti har klart deklarerat sin ståndpunkt. Vi behöver inte votera i riksdagen nu för att få besked om vad vi själva tycker.

Herr BOO (c):

Herr talman! Herr Romanus gjorde sig till tolk för den uppfattningen att centerpartiet skulle ha hoppat av sin tidigare inställning till direktvalda kommunalråd. Nej, herr Romanus, men vi finner i nuläget ingen anledning bryta ut den frågan ur det stora utredningsförslag som kan förväntas om någon månad. Det finns så många komponenter i det förslaget som i sig själva är utomordentligt stora och intressanta att man självklart skulle kunna ta fram dem för ett direkt s. k. principiellt uttalande. Men jag tror att det är viktigare med sådana förändringar i kommunallagen att vi på en bredd av inte tidigare skadat slag kan få in åtgärder som vitaliserar och fördjupar den kommunala självstyrelsen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Den 15 januari undertecknade ett stort antal ledamöter av moderata samlingspartiets riksdagsgrupp med herr Bohman i spetsen en motion, nr 93, där man yrkar att riksdagen hos regeringen skall hemställa om förslag till sådan ändring av kommunallagen att kommunerna ges möjlighet att inrätta direktvalda kommunalråd i enlighet med vad som sagts i motionen. Den ståndpunkten – att riksdagen skall begära ett sådant lagförslag – företräds i dag av herr Ahlmarks reservation.

Nu vill herr Björck i Nässjö inte längre stödja sin partimotion. Det må vara hänt. Herr Björck har väl rätt att hoppa av partimotionen. Men det som är litet förvånande är ju att herr Björck och herr Hilding Johansson har samma uppfattning, att problemen kommer att lösas till det bästa, när regeringen till nästa år utformar en proposition, utan att riksdagen har slagit fast principerna.

Herr Björck har tidigare uttalat sig för principen att det skall vara möjligt för kommunerna att utse kommunalråd som väljs direkt av medborgarna. Herr Johansson har *inte* uttalat sig för en sådan uppfattning. Ändå tycks båda tro att det här blir nog bra, när regeringen utformar sin proposition. För vår del skulle vi gärna se att regeringen fick vissa principer att gå efter. Vi hyser inte lika ljusa förhoppningar om resultatet som herr Björck, med tanke på det förlutna på det här området.

Kvar står att i januari hade moderata samlingspartiet ett yrkande som man väl då ansåg motiverat. Nu är det helt plötsligt inte så viktigt längre med den saken. Det är den omkastningen som förvånar.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag måste än en gång säga att herr Romanus argumentation förundrar mig. Det står alldeles klart uttryckt i vår partimotion vad vi vill i den här frågan. Vi har också sagt att vi förutsätter – och därom har det givits klart besked – att frågan kommer upp inom ett år här i kammaren. Då kan det rimligtvis inte finnas någon anledning att nu till våren bryta ut den här frågan ur utredningsarbetet.

Läs vår partimotion! Där står de principer som gäller på det här området. Om det sedan finns olika uppfattningar i kammaren om den här saken mellan moderaterna och socialdemokraterna, så får vi väl ta den striden och inte bara göra upp med socialdemokraterna.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! I januari väckte moderata samlingspartiet en motion, som enligt herr Björck var välmotiverad. I dag är man beredd att avslå samma motion. Det anser han tydligen också välmotiverat.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Ahlmark, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Ahlmark.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273

Nej - 30

Avstår - 2

§ 13 Länsdemokrati

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 8 med anledning av motioner angående länsdemokrati.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:127 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade anmoda regeringen att skyndsamt låta utarbeta ett länsdemokratiskt alternativ i enlighet med vad som angetts i motionen samt

1975:985 av herr Boo m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att utredningsarbetet rörande den regionala samhällsförvaltningens organisation borde fullföljas med målet att genomföra en verklig länsdemokrati i enlighet med vad som anförts i denna motion.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:127 och 1975:985.

Reservation hade avgivits av herrar Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c), Ahlmark (fp), Jonnergård (c), Björck i Nässjö (m), Nordin (c) och Kindbom (c) vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975:127 och 1975:985 som sin mening gav regeringen till känna att utredningsarbetet rörande den regionala samhällsförvaltningens organisation borde fullföljas särskilt

med inriktningen att ge landstingen huvudansvaret för den övergripande regionala planeringen.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Den fråga som vi nu har att diskutera med anledning av konstitutionsutskottets betänkande nr 8 har ett principiellt nära samband med den debatt som nyss har förts här i kammaren om den kommunala demokratin. Alla tycks nu vara ense om att det är av stor vikt att vi försöker finna vägar att stärka självstyrelsen och det folkliga inflytandet på den primärkommunala nivån, även om man kan ha olika meningar om hur man bäst skall kunna uppnå detta syfte.

Men samma goda argument som finns för att stimulera folkstyrelsen och vidga kompetensen inom primärkommunerna gäller också för de nu över tioåriga kraven från mitt parti på att vidga självstyrelsen och förbättra engagemanget från medborgarnas sida i de beslut som fattas i regionerna. Jag tror att man skulle kunna uttrycka det så, att om vi av tradition hade haft ungefär samma form av övergripande självstyrelse inom regionerna som vi av tradition har inom primärkommunerna, skulle nog ingen här i kammaren ha stigit upp och krävt att denna regionala självstyrelse skulle snävas åt och beskäras. Men den omvända vägen har varit häpnadsväckande trög att vandra. Utredning har avlöst utredning, och tiden har gått utan att vi kunnat nå fram. Socialdemokraterna, som har makten över utredningsväsendet, har inte velat vara med om att försöka förverkliga vår målsättning.

Omkring den senaste utredningen, länsberedningen, har vi haft flera duster här i kammaren, och jag skall inte erinra om dem alla. Jag vill bara påminna om att riksdagen 1972 t. o. m. beslöt att beredningens arbete skulle inriktas på att ta fram ett underlag för förverkligandet av länsdemokratimodellen som styrelseform inom regionerna. Men detta beslut har inte fullföljts.

Länsberedningens betänkande föreligger sedan en tid tillbaka. Det finns i det betänkandet en rad förslag, som beredningens ledamöter enats om och som också vi tycker är bra. De bör också förverkligas. Vi framhåller detta i vår motion till årets riksdag och i den reservation som är fogad till utskottets betänkande. På den punkten bör det således inte råda någon oenighet.

Men samtidigt framhåller vi att de reformer som länsberedningen föreslår endast är en etapp på vägen mot förverkligandet av den vidare målsättning som vi sedan länge förordat. Utredningsarbetet bör således enligt vår mening föras vidare, så att vi utan alltför lång ytterligare tidsutdräkt kan få fram underlag för beslut om en fullt utbyggd länsdemokrati. Det är innebörden i den reservation som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till.

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

Länsdemokrati

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Vi har just behandlat de primärkommunalade frågorna. Dessa och det område vi nu behandlar, länsdemokratifrågorna, har en lång rad beröringspunkter. På regional nivå sker i dag en rad beslut av stor vikt både för kommunerna och för den enskilde. Det gäller den fysiska riksplaneringen, bebyggelsestruktur och bostadsförsörjning, befolkningsramar och deras fördelning, den regionala trafiken och dess planering; det gäller miljöskyddet, naturvården, planeringen för fritiden och rekreation. Det är alltså många s. k. tunga frågor som i dag ryms inom den regionala planeringens ram.

Alla de här frågorna har under de senaste åren i växande utsträckning blivit föremål för en intensiv debatt. Jag tycker det är en viktig utgångspunkt att det är länens egna invånare som skall få utöva största möjliga inflytande över de beslut som fattas i den här typen av frågor. Därav följer, enligt moderata samlingspartiets sätt att se, att landstingen bör ta över ansvaret för samordnings- och planeringsuppgifterna på regional nivå.

Liksom när det gäller de primärkommunalade frågorna kan man säga att lösningarna på det här området har förhalats år efter år. Det borde ha varit möjligt att få fram reformer härvidlag redan för några år sedan. Såsom påpekats i den gemensamma borgerliga reservationen är det nu mer än tio år sedan riksdagen beslöt att frågan om en vidgad länsdemokrati skulle utredas. 1968 lade en enig utredning fram ett förslag i just den här riktningen. Men sedan, herr talman, har rent praktiskt mycket litet hänt. I varje fall har vi inte fått någon kompetensförskjutning mellan länsstyrelser och landsting. De reformer som har genomförts på det här området har mera varit av administrativ natur. Denna utveckling är mycket beklaglig. Liksom när det gäller de primärkommunalade frågorna finns det hos allmänheten här ett ökat intresse, som man rimligtvis borde möta på något sätt.

En fullt utbyggd länsdemokrati är ett angeläget politiskt mål. Det arbete som pågår måste nu fortsätta, och det måste även drivas på, så att vi verkligen kan få ett beslut så snart som möjligt. Utredningsarbetet måste alltså bedrivas med all den skyndsamhet som går att uppbringa. I reservationen till konstitutionsutskottets betänkande nr 8 tas de här frågorna upp, och vissa riktlinjer anges. Bollen ligger nu – dess värre, tvingas man säga – i stor utsträckning hos regeringen. Den har alltså ett stort ansvar för frågan om vi inom överskådlig framtid skall få ett överförande av en rad funktioner från länsstyrelserna till landstingen.

Herr talman! Jag skall vara lika kortfattad i det här ärendet som herr Fiskesjö och inte ta upp ytterligare detaljer, eftersom läget som jag sagt är oklart och komplicerat. Reservationen utgör emellertid ett så pass allvarligt memento att det, oavsett hur det går i en eventuell kommande lottning här i kammaren, är att hoppas att regeringen följer de riktlinjer som är angivna i reservationen. Vi skulle då slippa ytterligare onödig tidsutdräkt i ärendet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid konstitutionsutskottets betänkande nr 8.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Den här debatten har ju förts i riksdagen vid rätt många olika tillfällen. Den har hela tiden handlat om två alternativ för den framtida länsförvaltningen: ett länsdemokratiskt och ett länsbyråkratiskt. På vårt håll har vi anslutit oss till den länsdemokratiska handlingslinjen. Jag skall nu inte närmare redogöra för den utan skall i stället uppehålla mig vid hur det arbete som nu pågått i drygt tio år bedrivits. Jag skall göra det med utgångspunkt i några yttranden som fälltts vid olika tillfällen här i riksdagen av konstitutionsutskottets ordförande herr Johansson i Trollhättan.

Den 8 mars 1972 sade herr Johansson: "I de utredningsdirektiv som finns för den nuvarande utredningen" – det är alltså länsberedningen – "ingår att man också skall pröva den länsdemokratiska vägen."

Ett och ett halvt år senare yttrade herr Johansson i Trollhättan: "Det finns en rad alternativ till lösningar på detta område, och de skall prövas av utredningen. När utredningen kommer med sitt betänkande får vi tillfälle att närmare diskutera detta."

Herr Johansson i Trollhättan avslutade denna debatt 1973 med att säga att det redan från början ingick i länsberedningens uppgifter att pröva det principförslag som länsdemokratiutredningen hade lagt fram. Han fäste uppmärksamheten på att det till hösten 1974 skulle komma ett utredningsmaterial av det slag som har efterlysts.

Vi har nu fått länsberedningens betänkande, och vi kan säga att vi har facit i handen. Vi kan då först konstatera att det inte blev några tilläggsdirektiv till länsberedningen av den typ som riksdagen hade begärt. Utredningsarbetet fick därför inte den länsdemokratiska inriktning som riksdagen begärde 1972. Handläggningen kan diskuteras och kritiseras, men man kan väl säga att just den delen av diskussionen i dag är överspelad. Nu har vi möjlighet att se om den beskrivning av hur länsdemokratiutredningen har bedrivit sitt arbete som Hilding Johansson gav var riktig. Låt oss titta i facit en gång till.

Har utredningen prövat den länsdemokratiska vägen? Fick vi i höstas det efterlysta utredningsmaterialet, som konstitutionsutskottets ordförande lovade oss för ett och ett halvt år sedan? Svaret är nej. Länsberedningen har i sitt betänkande koncentrerat sig kring det länsbyråkratiska alternativet och inte gått vidare på den väg som drogs upp av länsdemokratiutredningen i slutet av 1960-talet. Vi har inte, trots ett tioårigt utredningsarbete, i dag underlag för att välja mellan två lika väl genomlysta och lika väl genomarbetade alternativ. Det är bara det länsbyråkratiska alternativet som har genomarbetats av länsberedningen. Om riksdagen skulle vilja gå in för det länsdemokratiska alternativet, finns trots det långa utredningsarbetet ett sådant alternativ i dag inte tillgängligt. Då måste ett ytterligare utredningsarbete till.

Jag tycker att man efter den långa diskussion som har förts måste ställa sig utomordentligt kritisk mot både regeringen och länsberedningen för att de, när det har varit så uppenbart att diskussionen har gällt två ganska väl avgränsade alternativ, inte har gett riksdagen en möjlighet att välja mellan de alternativen. Trots riksdagens meningsyttringar och trots en utförlig diskussion har man valt att skjuta det ena alternativet i förgrunden och det andra i bakgrunden. Det är inte någon särskilt bra illustration till det vanligen omsorgsfulla utredningsväsende som vi ifrån olika partiers sida brukar slå vakt om.

I länsberedningens betänkande för man t. o. m. en direkt polemik mot det länsdemokratiska alternativet och mot länsdemokratiutredningen. Man hävdar t. ex. att det länsdemokratiska alternativet inte skulle leda till ett förstärkt folkligt inflytande över länsplaneringen, eftersom varken andelen beslut som ställs under förtroendemännens prövning eller antalet förtroendemän därigenom skulle öka.

Jag tror, herr talman, mot den här bakgrunden att riksdagen nu snabbt måste få fram ett underlag för att kunna välja mellan de två utbygg-nadsalternativ som finns: det länsdemokratiska och det länsbyråkratiska. Och jag har svårt att se att riksdagen skulle kunna nöja sig med den tålmodiga attityd som utskottsmajoriteten vill att vi skall inta. Vi har därför motionerat. Vi har framfört det enkla önskemålet att också det andra alternativet skall utredas, att också det andra alternativet den dag riksdagen beslutar skall kunna ligga på riksdagens bord.

Det här motionskravet behandlas över huvud taget inte i utskotts-majoritetens skrivning. I betänkandet hävdar utskottet att det inte har funnits anledning till något ändrat ställningstagande i förhållande till tidigare år. Men yrkandet i motionen 127 är ju inte tidigare framfört, inte tidigare behandlat. Det bygger ju på det faktum att länsberedningen kom förra året. Det häft är häpnadsväckande. Är socialdemokraterna i konstitutionsutskottet så rädda för att riksdagen skall få också ett länsdemokratiskt alternativ på bordet och kunna välja mellan detta och det länsbyråkratiska, att de helt vill skymma undan detta yrkande? Eller har utskottet inte upptäckt att det är ett nytt yrkande? Är man så litet intresserad av saken att man tror att alla länsdemokratiska yrkanden är desamma? Nog är det väl rimligt att kräva att utskottens sakbehandling gäller alla framförda yrkanden.

Jag tycker, herr talman, att det med tanke på de många debatter vi har haft i den här frågan – och av delvis principiell natur – är ledsamt att behöva konstatera att länsdemokratins motståndare, när de inte längre kan hänvisa till länsberedningen, försöker låtsas som om detta länsdemokratiska krav inte alls finns. Det är verkligen den obotfärdiges förhinder, men jag tror inte att det kommer att lyckas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det är en något egendomlig reservation som de tre föregående talarna har pläderat för. Inte ens den historiska framställningen är korrekt. Här talas om det beslut som riksdagen fattade 1972. Men ingen av de föregående talarna har nämnt att när herrar Molin och Fiske-sjö försökte få riksdagen att rikta en anmärkning mot statsrådet Lundkvist för hans sätt att vidarebefordra riksdagens beslut, avvisades detta av kammaren. Inte heller berättar man för kammaren att när man på nytt försökte få en sådan begränsad inriktning av utredningen, avlogs detta förslag av kammaren.

Jag hävdar fortfarande att länsberedningen har haft olika alternativ att pröva. Den hade kunnat lägga fram ett förslag enligt det alternativ som herr Molin kallar länsdemokratiskt, och om inte majoriteten hade gjort detta, hade det funnits möjligheter för reservanterna att göra det. Nu finns det inga reserver på denna punkt. Reservationen gäller i huvudsak hur länsstyrelsen skall sammansättas, men i fråga om utformningen av den regionala samhällsplaneringen finns det inga delade meningar som har lett fram till en reservation. Det finns ett särskilt yttrande, men i det stöder man grundtankarna i utredningens förslag. Det är riktigt att det finns en argumentation för det förslag som utredningen har lagt fram och mot andra alternativ. Men det må ju ändå vara en rätt för en utredning att tala för sin sak.

Det märkliga är sedan att man nu har dragit fram detta och vill ha alternativ. Konstitutionsutskottet behandlade frågan i höstas. Då hade vi en motion från herr Fälldin m. fl., där man ville ge till känna vissa meningar på denna punkt. Inom utskottet nådde vi emellertid enighet om att skjuta på ställningstagandet i sak och avvakta beredningen av ärendet, inhämta remissmeningar osv. Ett enhälligt konstitutionsutskott skrev: "Enligt utskottets mening bör den vidare behandlingen av beredningens förslag avvaktas före ett ställningstagande till motionen i denna del." Denna ståndpunkt godtogs av en enhällig kammare.

Vi hade också frågan uppe i fjol höstas i ett annat sammanhang, nämligen decentraliserad och ökad rättssäkerhet inom förvaltningen. Reservanterna, som tillhörde centerpartiet, tog upp frågan om länsdemokratin i det sammanhanget. Men riksdagen följde utskottsmajoriteten och höll fast vid den ståndpunkt man intagit tidigare, nämligen att man nu skulle avvakta remisser och beredningar.

Så inträffade, som nyss har nämnts, att folkpartiet väckte en motion i början av den här riksdagen med det innehåll som herr Björn Molin har angett här. Säkerligen är alla utskottsledamöter och, skulle jag tro, även alla suppleanter i utskottet medvetna om innebörden av detta, nämligen att man säger: "Länsberedningens utredningsarbete bör därför kompletteras med ett länsdemokratiskt alternativ, som är lika genomarbetat som det länsbyråkratiska förslag som länsberedningen står bakom. Det bör ske skyndsamt."

Jag har tolkat motionen så, att när riksdagen skulle behandla frågan

skulle det finnas två alternativ på riksdagens bord, och det har bekräftats av herr Molins framställning.

Några dagar senare väcktes en motion från centerpartihåll som också tog upp denna fråga och mynnade ut i en begäran om utredning. Man fick närmast det intrycket att denna utredning skulle sättas i gång sedan riksdagen fattat vissa beslut med anledning av länsberedningens förslag. Motionärerna menar att man liksom skall permanenta utredningsarbetet. Jag läser ur motionen: "Utredningsarbetet måste – liksom under i stort sett hela efterkrigstiden – ses som en fortlöpande process som inte får avstanna." Nästan ordagrant har denna mening förts in i reservationen.

När ärendet sedan behandlades i utskottet fann de tre borgerliga partierna varandra i den reservation som nu föreligger för behandling. Jag kan inte låta bli att mot bakgrund av ställningstagandena i höstas fråga vad som har hänt under tiden. Men framför allt måste jag peka på konsekvenserna av ett bifall till reservationen, med eller utan lottens hjälp.

Jag kan inte fatta reservationen på annat sätt än att man drar ett streck över länsberedningens förslag. Det har kommit till, såvitt jag förstår, under stor möda, man har arbetat sig fram till enighet, och det hade funnits möjligheter att presentera ett förslag på grundval av de remissyttranden som avgivits. Jag tror att vi skulle ha kunnat uppnå en mycket stor enighet här i kammaren på denna punkt. Sedan hade en del uppfattat det som en etapp på vägen mot någonting annat, och andra hade sett mera pragmatiskt på detta och menat att först får vi ta det här, och sedan får vi se vad framtiden bär i sitt sköte, vilka erfarenheter vi får av systemet.

Men nu spolar man detta alternativ – man drar ett streck över det med den reservation som har avgivits. Det betyder också att man skjuter åt sidan dem som har medverkat i länsberedningen och gjort det med stor möda. Man struntar helt enkelt i de ståndpunkter som företrädarna för de tre borgerliga partierna har intagit inom länsberedningen. Det gäller Anders Dahlgren från centerpartiet, Mac Hamrin och Stig Stefanson från folkpartiet samt Håkan Winberg från moderata samlingspartiet.

Men det betyder också att man intar en annan ställning än de borgerliga ledamöterna intagit i den utredningsgrupp som har funnits inom Landsförbundet och som har sänt ut det förslag som bär rubriken Demokrati och förvaltning. De borgerliga ledamöterna har avgivit ett särskilt yttrande som innebär att man ställer sig på samma grund som länsberedningen men menar att man skall gå vidare. Jag har för min del uppfattat dessa personer som tongivande bland de borgerliga i landsförbundssammanhang. Det är Stig F. Hansson, Börje Hörnlund, Bertil Bjerræk, Nils Brage Nordlander, Gunnar Hägg och Sven Johansson. – Den saken får man klara upp inom sina partier.

Det besvärliga i detta ligger i att det i fortsättningen blir så svårt att arbeta sig fram till enighet. Man vill ju gärna bli enig om de former i vilka politiken skall bedrivas. Men dras plötsligt ett streck över det som man mödosamt har nått fram till, så har man ju inte sedan någon

större lust att i fortsättningen sitta dag efter dag och försöka finna gemensamma, samlande lösningar.

Om reservationen skulle bifallas, måste det såvitt jag förstår betyda att frågan skjuts på framtiden ytterligare. Man har klagat över att det tagit tid, men om man vill föra in ytterligare ett alternativ som skall prövas innan riksdagen fattar beslut i höst, så har man helt enkelt rubbat förutsättningarna för att besluta i dessa former. Herr Molin underströk särskilt kraftigt att man måste arbeta skyndsamt och snabbt få fram ett alternativ att ställa emot det som beredningen har presenterat. Jag kan inte se annat än att vi får vänta till 1978, om vi skall gå den vägen.

Det finns en del optimister som menar att man kan utreda en sak på ett par dagar, men de av oss som deltar i utredningsarbetet vet att det tar betydligt längre tid. Och sedan måste ju också ett sådant förslag bli föremål för en lika grundlig beredning som länsberedningens förslag är nu. Det betyder att förslaget måste ligga ute hos kommuner och primärkommuner i fem sex månader. Och jag vill än en gång hävda att man inte skall lagstifta över huvudet på dem i sådana här frågor. Såvitt jag förstår betyder det att man skjuter på frågan. Jag har velat säga det därför att jag inte kan uppfatta det på annat sätt. Om jag skulle ha tolkat reservationen fel därvidlag, så får det väl rättas till. Den andra innebörden skulle då vara att vi nu skall besluta om en utredning, och den skall komma till stånd först sedan riksdagen har beslutat i ärendet. Men det stämmer inte med herr Molins läsart, att vi skall ha alternativ som står emot varandra.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är riktigt som konstitutionsutskottets ordförande sade i slutet av sin inledning, att vi inte var eniga i höstas när vi här i kammaren hade en debatt om hithörande frågor. I debatten den 5 december hade herr Johansson i Trollhättan enligt protokollet tre inlägg, och jag hade fyra. Orsaken till att vi förde den debatten var att vi inte var eniga.

Jag blev nu litet förvånad över den tolkning av reservationen som utskottets ordförande gjorde. Min och mitt partis inställning till de positiva resultat som uppnåtts i länsberedningen klargjorde jag i mitt inledningsanförande, och den inställningen är också klart uttryckt i reservationen, där det står:

”Men på en del punkter, där beredningen nått enighet, innebär förslaget att landstingens ställning stärks, att statens detaljkontroll över kommunerna minskar och att en decentralisering av beslutsfunktionerna främjas. Dessa förslag är värdefulla och bör därför förverkligas.”

Det är vad som står i den reservation som jag har yrkat bifall till.

Vad saken i dag gäller är inte att ta ställning till länsberedningens förslag som sådant. Som jag har understrukit finns det en hel del i förslaget som vi tycker är bra. Detaljerna får vi tillfälle att diskutera när propositionen så småningom läggs fram. Vad det nu gäller är hur vi skall

driva utredningsarbetet vidare. Inom centern har vi hela tiden haft en vidare målsättning i länsdemokratifrågan än socialdemokraterna. Det framgår också klart av det särskilda yttrande som är fogat till länsberedningens betänkande. För att ytterligare belägga det ber jag att till protokollet få citera slutklämman i detta särskilda yttrande:

”En fullt utbyggd länsdemokrati förblir ett angeläget politiskt mål. Arbetet med länsdemokratin bör sålunda fullföljas med den klara målsättningen, att landstingskommunerna skall överta huvudmannaskapet för samordnings- och planeringsuppgifterna på regional nivå.”

Det är samma mening som jag har gett uttryck för här i dag, och det är också innebörden i reservationens yrkande.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag måste reagera mot den beskrivning som herr Johansson i Trollhättan gjorde av vad länsberedningen har sagt om huvudmannaskapet för den regionala samhällsplaneringen.

Herr Johansson i Trollhättan sade att det inga delade meningar finns beträffande den regionala samhällsplaneringen i länsdemokratiutredningen, och han var missnöjd med att de borgerliga ledamöterna där icke hade reserverat sig utan lagt ett särskilt yttrande. Att det har blivit ett särskilt yttrande i stället för en reservation är en rent praktisk sak. Det rör sig här om en pakettlösning. Alla är ense om det s. k. första steget, men sedan har man olika uppfattning om hur man skall gå vidare.

Det kan vara intressant att citera något av vad som verkligen står i det särskilda yttrandet från de borgerliga representanterna. Det kontrasterar mot vad herr Johansson i Trollhättan sade. Det heter bl. a.: ”Vi delar länsdemokratiutredningens principiella uppfattning.” Det tycker jag är ett ganska klart ställningstagande.

Man säger när det gäller huvudmannaskapet för den samordnade samhällsplaneringen följande: ”Vi har därför funnit oss kunna acceptera att huvudmannaskapet för den samordnade samhällsplaneringen förblir statligt i denna etapp.” Det gäller alltså bara den etapp som man nu talar om. Därutöver är vi uppenbarligen inte ense.

Man säger vidare – jag skall bara trötta kammaren med något citat till: ”Genom att – som vi redan påpekat – ge länens invånare ett ökat inflytande över länsplaneringen och genom att rensa bort onödig tillsyn och kontroll över den kommunala verksamheten skapas motvikt som är erforderliga för att demokratin skall fungera på bästa sätt i framtiden.”

Jag skulle, herr talman, också ha kunnat citera slutorden i det särskilda yttrandet, men det har herr Fiskesjö redan gjort. Där slås klart fast att en fullt utbyggd länsdemokrati är ett angeläget politiskt mål och att landstingskommunerna skall överta huvudmannaskapet för samordnings- och planeringsuppgifterna på regional nivå. Färdriktningen för de borgerliga representanterna är betydligt klarare än vad som här har gjorts gällande.

Nu ligger bollen hos regeringen, som jag sade i mitt första inlägg, och regeringen har ett ansvar för att det inte har hänt så mycket som

det borde ha gjort. Det ansvaret kvarligger enligt mitt sätt att se, alldeles oavsett hur det går i en eventuell lottning om en stund.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan sade att det var en egendomlig reservation. Jag tycker framför allt att det är en egendomlig majoritetsskrivning som inte har behandlat yrkandet i motionen 127. Herr Johansson i Trollhättan sade att han hade läst yrkandet från folkpartiets sida, som ju är att också det länsdemokratiska alternativet skall utredas för att sedan läggas på riksdagens bord. Men utskottet har inte behandlat det yrkandet. Utskottet har en enda sats i motiveringen, och det är att utskottet "inte funnit anledning till ändrat ställningstagande". Men så kan man väl inte skriva om man behandlar ett yrkande som tidigare inte behandlats. Det om något är väl egendomligt.

Så säger herr Johansson i Trollhättan att det är märkligt att man nu vill ha alternativ. Men vi har ju i minst fyra debatter i riksdagen begärt alternativ! Herr Johansson i Trollhättan har själv deltagit och sagt att här finns alternativ att välja mellan och att länsberedningen skall penetrera dem. Det har länsberedningen dock inte gjort.

Jag vet inte om herr Johansson i Trollhättan i dag försvarar att länsberedningen inte behandlat det länsdemokratiska alternativet. Jag vet inte om herr Johansson tycker att det är bra eller dåligt att riksdagen kan få välja mellan flera alternativa handlingslinjer. Det har vi inte fått något svar på.

När emellertid nu herr Johansson känner sig pressad av de faktiska omständigheterna, då tar han till maktspråk och säger, att om ni vill ha alternativ att välja mellan betyder det att ni har spolat det befintliga alternativet.

Det är inte så mycket logik i detta, däremot ganska mycket av maktspråk. Jag skulle mot bakgrund härav vilja göra en liten katalog över vad socialdemokraterna gjort under en tioårsperiod för att förhindra införandet av länsdemokrati i Sverige.

Först har man fördröjt utredningsarbetet. Det fanns en enig länsdemokratiutredning i slutet av 1960-talet, som – för mer än fem år sedan – lade ett principbetänkande om hur detta skulle gå till. Det sköt man på.

Sedan hindrade man den nya utredningen, länsberedningen, att få inrikta sig på de länsdemokratiska alternativ som riksdagen bad om. Det gjorde man 1972, vill jag minnas.

Sedan säger man i dag nej till riksdagens önskemål att få ett allsidigt underlag att välja på när man väl skall ta ställning. Som lök på laxen kommer sedan herr Johanssons i Trollhättan argumentation: Akta er, om ni reservanter står på er, då skjuter vi på alltsammans till 1978!

Jag har sagt tidigare att jag inte tror att riksdagen kommer att finna sig i den sortens maktspråk.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Får jag börja med det sista. Herr Molin gjorde en deklARATION av den typ som vi har hört honom göra många gånger förr. Han förklarar att det är maktspråk när jag talar om konsekvenserna av ett beslut, och han säger att riksdagen inte kommer att finna sig i detta.

Men jag har väl rätt att uttala min mening från denna talarstol, lika väl som herr Molin. Jag skall väl inte fråga herr Molin först vad jag får säga?

Uppfattar herr Molin detta som maktspråk, måste det bero på att herr Molin inte själv har penetrerat konsekvenserna av den motion som han har pläderat för.

Får jag sedan gå över till något av det andra. Den diskussion som herr Fiskesjö och jag förde i december, och som även jag har ett minne av, rörde egentligen förhållandet mellan decentralisering och rättssäkerhet. Däremot diskuterade vi inte, för så vitt jag kan minnas, mera ingående om länsdemokrati och andra former för länsregional verksamhet, helt enkelt därför att man – som jag utgår ifrån – bör avvakta remissyttrandena. När herr Molin undrar varför det inte föreligger något ändrat ställningstagande, kan man svara att vi i höstas uttalade att vi ville avvakta remissvaren innan vi förde frågan vidare. Mig veterligt har inte remissvaren kommit in. De remissinstanser jag känner till håller på att arbeta med detta ärende f. n.

Herr Björck i Nässjö lät förstå att jag skulle vara missnöjd med att det inte fanns någon borgerlig reservation. Får jag helt enkelt säga att jag tvärtom är glad över att det inte föreligger någon. Jag anser nämligen att i frågor av denna art bör vi arbeta oss fram till enighet så långt det är möjligt. Jag tolkar det så att när man avger ett särskilt yttrande är man inte motståndare till det förslag som förs fram. Sedan kan man ju säga att det ingår i en paketlösning, men det gör inte saken bättre i detta läge. För vad säger de som har bidragit med de andra ingredienserna i paketet, om man förklarar att detta är så dåligt att man omedelbart måste ha något annat än det som har föreslagits? Det går inte att arbeta så i utredningar att man gör ett paket och är överens om det men sedan struntar i paketet och i stället föreslår något annat.

Det intressanta är emellertid den tolkning som har gjorts av reservationen. Och det är väl betecknande att man över huvud taget behöver försöka tolka vad där står – det är ett tecken på att innehållet inte är helt entydigt. Herr Fiskesjö gjorde den tolkningen att man skulle – och nu får han polemisera mot mig om jag tar fel – sluta upp kring vad länsberedningen har föreslagit men sedan gå vidare. Om jag fattade herr Björck i Nässjö rätt på denna punkt menade även han att det rörde sig om en första etapp och att vi borde ta det förslag som länsberedningen har lagt fram med de möjliga reservationer som finns beträffande hur länsstyrelsen skall sammansättas.

Herr Molin å andra sidan har starkt understrukit att när riksdagen skall ta ställning skall den ha olika alternativ att välja mellan. Då konsta-

terar jag – och detta är inget maktspråk, herr Molin – att skall man ha dessa två alternativ att välja mellan går det inte att fatta beslut till hösten. Herr Molin får då förklara för oss antingen att han inte vill ha beslut till hösten eller att han i höst är beredd att ta länsberedningens förslag eller något som liknar det. Detta har herr Molin inte gjort.

Men jag ställde en fråga som jag inte har fått svar på. Jag undrade i mitt huvudanförande varför man inte kunde avvakta remissvaren, varför man tvunget vill ha ett ställningstagande till en utredning innan någon av oss ens har hunnit läsa remissvaren.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag har två gånger deklarerat min inställning till länsberedningens förslag. Mitt svar är – jag kan koncentrera mig och upprepa det mycket kort – att jag ställer mig bakom de ståndpunkter som vår representant i utredningen har intagit. Men vad vi kan konstatera är ju att vi inte har fått det utredningsförslag som vi från centern har önskat att vi skulle få. Då måste det väl vara tillåtet för oss, herr Johansson i Trollhättan, att driva våra krav vidare för att söka förverkliga det mål som vi har gått i bräschen för i tio år under motstånd från socialdemokraterna.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Alla vet ju att det har funnits två huvudalternativ att välja mellan: länsförvaltningsutredningens gamla betänkande, alltså det länsbyråkratiska alternativet, som har fått stöd av socialdemokraterna, och det länsdemokratiska alternativet som utarbetades av länsdemokratiutredningen och som har fått stöd av folkpartiet, centern och moderaterna. Socialdemokraterna har sett till att utredningsarbetet koncentrerat sig på det ena alternativet, nämligen det länsbyråkratiska. Man har vägrat och vägrar alltjämt att låta utreda det andra alternativet. Jag har flera gånger frågat herr Johansson i Trollhättan vad det beror på och om han tycker det är fel att man har flera alternativ att välja mellan när man skall bestämma sig. Borde inte riksdagen få välja mellan två alternativ som är lika väl genomarbetade, lika bra belysta? Men det tycker inte herr Johansson i Trollhättan. Han tycker att riksdagen får finna sig i regeringens alternativ. I klartext säger han: Tag länsberedningens förslag eller också får saken vila! Det kallar jag maktspråk.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan efterlyste enighet i den här frågan och så till vida föreligger det enighet att alla partier i länsberedningen har varit överens om etappen 1. Sedan är det självklart att man måste driva frågan vidare, och då kommer vi in på etappen 2. Det skulle vara mycket tacknämligt om enigheten kunde utsträcka sig även dit och att alltså socialdemokraterna ansluter sig till det som de borgerliga skisserat i etappen 2. Eller får jag tolka vad som här har sagts så att socialde-

mokraterna vill genomföra etappen I och sedan sätta punkt? Därmed skulle alltså deras intresse för länsdemokratin vara slut.

Är det en riktig tolkning av vad herr Johansson i Trollhättan har sagt tidigare i eftermiddag?

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Herr Fiskesjös ståndpunkt är jag helt på det klara med. Han vill genomföra etapp 1, och sedan vill han utreda ytterligare etapper. Men herr Molins ståndpunkter har jag ännu inte fattat. Han har anklagat oss alla för att det inte föreligger några alternativ. Ja, då måste det finnas två läsarter när det gäller reservationen – läsart Fiskesjö och Björck å ena sidan och läsart Molin å andra sidan. Läsart Molin innebär att man vid behandlingen här skall ha två alternativ.

Sedan frågar herr Molin mig om jag motsätter mig att man har olika alternativ att välja mellan. Mitt svar är ett bestämt nej. Men varför begärde inte folkpartisterna i länsberedningen, herrar Mac Hamrin och Stig Stefansson, att länsdemokratialternativet skulle uttryckas i lagtext? De stödde ju det andra. Jag kan inte gärna uppehålla förbindelserna med folkpartistiska ledamöter i olika utredningar och söka påverka dem. Men herr Molin har ju haft den möjligheten. Man har emellertid mig veterligt inte begärt en sådan utredning.

Herr Björck i Nässjö frågade om mitt intresse upphör i och med att riksdagen eventuellt tar en första etapp. Jag lät i mitt första inlägg förstå att jag har en mycket pragmatisk syn på detta; jag vill först inhämta erfarenheter av den ordning som eventuellt kan genomföras.

Herr MOLIN (fp)

Herr talman! Låt mig bara säga att riksdagen – bl. a. år 1972 – begärt att länsdemokratialternativet skulle utredas. Herr Johansson i Stockholm har själv i flera av dessa debatter, som ledde till olika beslut, sagt att länsberedningen skall utreda de båda alternativen. Det har länsberedningen inte gjort.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 150
Avstår - 1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja-svarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Eriksson i Ulfsbyn (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

§ 14 Presstödjande ändamål

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 9 med anledning av dels propositionen 1975:1, såvitt gäller anslag under finansdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1975/76 till presstödjande ändamål, dels motioner.

I propositionen 1975:1, såvitt nu var i fråga (bilaga 9, s. 128-130 och 148-149), hade regeringen föreslagit att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisade till Produktionsbidrag för dagstidningar ett förslagsanslag av 97 000 000 kr., till Samdistributionsrabatt för dagstidningar ett förslagsanslag av 25 000 000 kr. samt till Pressens lånefond ett investeringsanslag av 1 000 kr. Till pressens lånefond hade anvisats anslag med 25 milj. kr. per år under budgetåren 1969/70-1973/74, dvs. totalt 125 milj. kr. Sammanlagt hade lån på 85,6 milj. kr. beviljats från anslaget. Departementschefen hade föreslagit att lån ur pressens lånefond fick beviljas även under budgetåret 1975/76 inom ramen för befintliga medel under anslaget.

I propositionen hade regeringen föreslagit riksdagen att godkänna en ändring i grunderna för produktionsbidrag för dagstidningar, innebärande att bidraget per ton pappersförbrukning (minskad med den andel som gick åt för annonsutrymme) höjdes från 7 500 kr. till 7 900 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:309 av herr Johansson i Malmö m. fl. (s),

1975:413 av herrar Ahlmark (fp) och Molin (fp), vari hemställts att riksdagen uttalade att regeringen borde lägga fram förslag som begränsade den nuvarande diskrimineringen av vissa veckotidningar,

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

---

*Presstödjande
ändamål*

1975:996 av herr Jonnergård m. fl. (c), vari hemstälts att riksdagen vid behandlingen av finansdepartementets huvudtitel, E 7, Produktionsbidrag för dagstidningar, uttalade angelägenheten av att produktionsbidrag enligt de bestämmelser, som presstödkungörelsen möjliggjorde, lämnades till sådana lokala ensamtidningar, som i sin totala konkurrenssituation i hela spridningsområdet uppenbarligen hade samma svårigheter som en andratidning samt

1975:1000 av herr Larsson i Staffanstorp (c).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med bifall till propositionen 1975:1, såvitt nu var i fråga (bilaga 9, p. E 7),

a) godkänna de i propositionen föreslagna ändringarna i grunderna för produktionsbidrag för dagstidningar,

b) till Produktionsbidrag för dagstidningar för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 97 000 000 kr.,

2. med bifall till propositionen 1975:1, såvitt nu var i fråga (bilaga 9, p. E 8), till Samdistributionsrabatt för dagstidningar för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kr.,

3. med bifall till propositionen 1975:1, såvitt nu var i fråga (bilaga 9, p. V 5), till Pressens lånefond för budgetåret 1975/76 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

4. förklara motionen 1975:996 besvarad med vad utskottet anfört,

5. avslå motionerna

a) 1975:309,

b) 1975:413,

c) 1975:1000.

Reservation hade avgivits av herr Ahlmark (fp) som ansett att utskottet under 5 b bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975:413 uttala att regeringen borde lägga fram förslag som begränsade den nuvarande diskrimineringen av vissa veckotidningar.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Ahlmark (fp), Werner i Malmö (m) och Björck i Nässjö (m).

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Nu är det femte året som vi fortsätter att besluta om det s. k. provisorium som presstödet skulle vara. Jag hoppas att det här är sista gången vi behöver arbeta efter regler som aldrig utreddes innan de lades fram för riksdagen. Och jag hoppas att pressutredningen i år skall kunna presentera också förslag till generellt presstöd i botten, alltså ett stöd som kommer *alla* tidningar till godo men genom sin konstruktion framför allt hjälper de mindre tidningarna. På den grunden kan man

sedan lägga selektiva insatser under förutsättning att de följer automatiskt verkande regler. Det är viktigt att undvika att en statlig nämnd sitter och fattar beslut om en enskild tidning. Det leder till beroende eller till en känsla av beroende. Det är centralt för demokratin att den tredje statsmakten – pressen – är självständig till regering, riksdag, partier och organisationer, att tidningarna fritt kan granska och kritisera de makt-havande i samhället.

Det betyder bl. a. att det är beklämmande att annonsskatten finns kvar. Den tar ju pengar från tidningarna, gröper ur deras resurser och gör dem svagare. I vissa fall är sådana tidningar beroende av statligt produktionsstöd. Man tar med ena handen och ger med den andra. Resultatet blir bl. a. att tidningen är mer beroende av statligt stöd än den annars skulle vara. Folkpartiet kräver också i år att annonsskatten skall avskaffas.

Vi liberaler har sammanfattat vår pressyn i folkpartiets partiprogram: "Fria tidningar är omistliga i en demokrati. --- Ekonomiskt starka tidningar blir i regel mer självständiga – mot statsmakter, ägare, annonsörer och organisationer. --- Liberalism slår vakt om tryckfrihetsförordningen som en av grundlagarna därför att den ökar skyddet för det tryckta ordet när påfrestningarna är stora."

Det är på de principerna som vi försöker bygga våra förslag. Vi hoppas intensivt att pressutredningen, som skall bli klar om några månader, lyckas att lägga ett betänkande som slår vakt om just de värden som vi har formulerat i vårt partiprogram.

En viss oro just nu känner vi ändå. För någon vecka sedan lade regeringen fram förslag till litteraturstöd. Man avvisade litteraturutredningens förslag till en generell ordning för inköp av ny svensk skönlitteratur. Man vill i stället införa ett system då 50 böcker premieras i efterhand. Det är inte bara ett svek mot tidigare löften i kulturpolitiken och ett orimligt snålt förslag. Det är inte bara verkningslöst när det gäller att stimulera svenska författare. Det har dessutom av statsrådet själv motiverats i ideologiska termer som gör det befogat att ta upp i en debatt om presstödet.

I litteraturutredningen ansåg vi att *en* av fördelarna med ett generellt stöd, eller rättare sagt ett stöd som följer automatiskt verkande regler, var att man så långt som möjligt eliminerade risken för otillbörlig styrning. Man skall inte lägga makten över litteraturstödet till en liten grupp av människor i en sluten nämnd. Nu säger statsrådet Zachrisson i stället att det generella stödet är ett hot mot yttrandefriheten. Tänk nämligen om man tvingas minska detta stöd – då kommer ju en del av bokproduktionen i fara!

Man kan naturligtvis lika gärna fråga vad som händer om man minskar ett selektivt stöd. Då kommer naturligtvis den utgivning i fara som skulle bygga på det selektiva stödet. Men det intressanta är regeringens principsyn: att generellt stöd är ett hot mot yttrandefriheten. Jag vill fråga konstitutionsutskottets socialdemokrater: Anser ni att den principen kan användas också för presstödet? Är ett generellt stöd eller ett selektivt

stöd som följer automatiskt verkande regler ett hot mot yttrandefriheten i landet? Eller skall litteraturstödet bygga på *en* princip och presstödet på en helt annan princip? Det vore intressant att få ett svar på den frågan.

Huvudfrågan är alltså: Skall stöd till tidningar och böcker utgå enligt bestämmelser som gör att man i förväg vet vad som får stöd och vad som inte får stöd? Så verkar ju ändå i huvudsak dagens produktionsstöd till pressen. Eller skall presstöd och litteraturstöd utgå efter mycket allmänna bedömningar där besluten i varje särskilt fall fattas av en statlig nämnd? Statsrådet Zachrisson har fört oss till ett vägsکیل i debatten, och den gäller i lika hög grad presstödet konstruktion.

Som exempel på vad jag menar med olämpligt presstöd vill jag ta upp de fall som nämns i reservationen, som jag yrkar bifall till, och det särskilda yttrandet. Det gäller premieringen av vissa veckotidningar och diskrimineringen av andra. En del veckotidningar, som sägs vara av dagstidningskaraktär, får 300 000 kr. i produktionsstöd. Det är ofta centrens veckotidningar. I stor utsträckning fungerar de som medlemsblad. De får en mycket stor subventionering om man ser till deras upplaga.

Så finns det andra fall som behandlas på ett helt annat sätt. Jag vill främst ta upp Eesti Päevalcht – Estniska Dagbladet. År efter år har denna tidning sökt presstöd. Lika många gånger har majoriteten i presstödsnämnden avvisat dess begäran.

Låt mig jämföra en veckotidning som får 300 000 kr. med Estniska Dagbladet, som inte får någonting – och jag tar då Gävle-Dalabygden. Den har enligt TU-statistiken en upplaga på 2 400 exemplar. Dess lösnnummerpris är 75 öre. Den kommer ut en gång per vecka. Den får 300 000 i produktionsstöd. Det betyder att för varje tryckt exemplar av Gävle-Dalabygden får man ungefär 2:40 kr. i statsbidrag. Tidningen kostar alltså att köpa 75 öre – och så får man statsbidrag med 2:40 kr.! Det är en, i jämförelse med allt annat presstöd, utomordentligt stor subvention per tidningsexemplar.

Jämför den tidningen och det stöd den får med Estniska Dagbladet. Den tidningen kommer ut *två* gånger i veckan, inte *en* gång som Gävle-Dalabygden. Den har 2 700 exemplar i upplaga. Läser man (med hjälp av tolk) igenom Estniska Dagbladet och jämför den med Gävle-Dalabygden finner man att den är minst lika mycket nyhetsorgan som centertidningen i Gästrikland. Eftersom Estniska Dagbladet kommer ut två gånger per vecka blir dess samlade årsupplaga drygt dubbelt så stor som centertidningens. Men den får inget som helst bidrag – det har presstödsnämnden stödd av socialdemokrater, centerpartister och kommunister här i kammaren beslutat.

Felet med Estniska Dagbladet är att den är skriven på estniska. Det kommer säkert herr Svensson i Eskilstuna att förneka nu som tidigare. Det är lika mycket hyckleri nu som tidigare. Estniska Dagbladet fyller de krav som ställs i presstödskungörelsen § 13: den är en "allmän nyhetstidning av dagspresskaraktär som normalt utkommer med minst ett nummer varje vecka och vars upplaga till övervägande del inte är abon-

nerad". Estniska Dagbladet är också en andratidning i kungörelsens mening: "dagstidning som på sin utgivningsort har mindre upplaga än annan tidning". Ändå får den inget produktionsstöd.

Ordföranden i presstödsnämnden har själv inför konstitutionsutskottet medgett att majoriteten förvägrat Estniska Dagbladet stöd därför att den inte är skriven på svenska. Antag nämligen att Estniska Dagbladet hade varit skriven på svenska och i övrigt sett ut precis som den gör i dag. Då hade presstöd varit självklart. Det är därför helt uppenbart att det är det estniska språket som gjort att den nu diskrimineras. År efter år pågår denna diskriminering samtidigt som man lämnar stora bidrag till andra veckotidningar. År efter år försöker socialdemokrater, centerpartister och kommunister att dölja att det är det estniska språket – och därmed indirekt balterna i Sverige – som man diskriminerar.

Fyra motioner har i år väckts om tidningar utgivna i Sverige på annat språk än svenska. Estniska Dagbladet har tagits upp som det viktigaste fallet eftersom den getts ut i många år och har sökt bidrag i flera år. Motsvarande motioner tidigare på 1970-talet har alltid behandlats inom ramen för presstödet. Nu, 1975, har man förvägrat oss att över huvud taget ta upp motioner om Estniska Dagbladet i samband med det svenska presstödet. Man skall vänta tills propositionen om s. k. invandrarfrågor kommer. Trots att invandrarutredningen själv förordade att Estniska Dagbladet skulle ingå i det vanliga systemet för presstöd, trots att ingenting i reglerna säger att man skall särbehandla andra språk, trots att balterna har varit här i landet i drygt 30 år, trots att många är födda här och de flesta varit svenska medborgare i årtionden så får deras tidning inte behandlas inom ramen för det svenska presstödet.

Det betyder att vi motionärer inte heller här i kammaren nu formellt får yrka bifall till motionerna. Vi har ju tvingats ta upp dem i ett särskilt yttrande. Man lägger en diskriminering av Estniska Dagbladet ovanpå en annan. Tidigare har man sagt att Estniska Dagbladet får inte bidrag därför att tidningen inte uppfyller bestämmelserna, dvs. är skriven på estniska. Nu säger man dessutom att tidningen skall hänföras till invandrantidningarna och över huvud taget inte passar in i det svenska presstödet.

Att balterna själva upplever det här som ett övergrepp är naturligt. Det är ju ett övergrepp. Man ser det som ett nytt uttryck för den nonchalans som socialdemokrater och centerpartister ofta visat inför balternas problem, kommunisterna skall vi inte tala om, vi vet ju alla var *de* står. Jag vill ställa den frågan till Olle Svensson: Känns det inte genant att här i kammaren år efter år förneka att Estniska Dagbladet diskrimineras på grund av sitt språk när alla vet att det är just det estniska språket som gör att den inte får presstöd? Känns det inte litet svårt att söka dölja det uppenbara? Är det inte dags nu att medge sanningen?

Centerpartisterna vill jag fråga: Hur känns det att driva igenom ett mycket stort stöd till de centersympatiserande veckotidningarna och sedan inte visa den minsta generositet gentemot en ekonomiskt hårt pressad

tvådagartidning, vars enda misstag är att den är skriven på estniska? Känns det inte litet krasst i överkant för en centerpartist att ordna fram så mycket pengar som möjligt till de egna och sedan säga nej till varje presstödd till Estniska Dagbladet?

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Det är i år drygt 120 milj. kr. som skall fördelas på skilda tidningar i vårt land. Vi är överens om det eftersom vi anser att det är viktigt att tidningarna får ett sådant stöd att det möjliggör ett allsidigt utbud för samhällsinformationen. Jag är dock tveksam om svensken i gemen har den meningen att vi i denna tid kan satsa drygt 120 milj. kr. extra på tidningarna.

När vi ursprungligen tog det här beslutet var man ängslig för att det skulle bli en statlig styrning om tidningarna fick så omfattande stöd. Så har nu inte blivit fallet, men man skulle önska, herr talman, att det blev en psykologisk styrning, så att tidningarna kände en större ambition för sanningslidelse – i varje fall under valår. När nu stöd utgår med så höga belopp är det viktigt att det fördelas efter rättvisa grunder. Det har – som herr Ahlmark påminde om – hitintills varit ett provisorium, och vi hoppas att det snart skall avlösas av riktigare och mer generella regler.

Det finns ett knippe motioner i år som knyter an till propositionen om presstödet. De behandlas i stort sett välvilligt och förstående, bortsett från herr Ahlmarks motion om veckotidningarna. Men eftersom pressutredningen redan i sommar lägger fram sitt slutbetänkande låter man motionerna anstå till dess. Det är välbetänt på alla sätt.

Motionerna om tidningar på främmande språk har man förvisso icke behandlat lika välvilligt, utan dem har man ställt på framtiden. Vi har tidigare under alla år behandlat dessa motioner i samband med presstödet. Majoriteten har förstås avslagit dem, men i år vill man inte ens det, utan man skjuter dem framför sig. Det gäller Estniska Dagbladet, Eesti Päevaleht, i synnerhet. Nu framgår inte någonting av betänkandet om dessa motioner – de står inte ens nämnda – eftersom man skjutit upp behandlingen av dem. Det betyder inte att man teg om saken i utskottet. Där var en omfattande debatt om dessa tidningar. Så var även fallet vid en hearing som vi hade med docent Stig Hadenius, sekreteraren i pressutredningen. Nu är vi emellertid förhindrade att reservera oss till förmån för de här motionerna, men vi har all anledning att gå in på sakfrågorna för att motivera varför motionerna hade bort behandlas i dag.

Man menar att invandrarutredningen som har kommit med sitt slutbetänkande kommer att resultera i en proposition. I samband därmed är det lämpligt att dessa motioner behandlas. Det är en ganska underlig åtgärd att

förpassa Eesti Päevaleht till invandrarfrågorna. Som helt riktigt nämndes kom balterna till Sverige 1944. Det är en grupp på ca 25 000 människor, många har varit svenska medborgare länge. De är väl assimilerade i vårt samhälle och gör betydande insatser i näringsliv och förvaltning. Det är en folkgrupp som vi har stor gemenskap med, vi har ett gemensamt kulturarv inte minst i kyrkligt avseende.

Hur länge är man invandrare egentligen? Balterna har varit här i 30 år och är därför svenska medborgare sedan länge. Det är klart att en proposition om invandrarproblematiken har anledning att ta upp frågan om tidskrifter på främmande språk för invandrare. Men när en folkgrupp har varit här i 30 år kan det inte vara befogat med den infallsvinkeln längre. Det är ganska intressant att gå till invandrarutredningen där man också diskuterar denna press. bl.a. Eesti Päevaleht. Utredningen menar att dessa tidningar verkligen borde ha stöd enligt presstödkungörelsen i vanlig ordning. Man skriver att det finns endast "två tidningar på annat språk än svenska som kan uppfylla kriterierna för allmännyttig tidning av dagspresskaraktär enligt presstödkungörelsens bestämmelser, nämligen den finskspråkiga Ruotsin Suomalainen och den estniskspråkiga Eesti Päevaleht". Om nu verkligen regeringen gör en proposition på basis av pressutredningen, kommer den propositionen att bli en bumerang som drabbar utskottet och ger en klar fingervisning om var de här tidningarna hör hemma bidragsmässigt.

Man framhåller noggsamt att dessa tidningar faller utanför kriterierna för presstöd. Eesti Päevaleht är ingen allmän nyhetstidning av dagspresskaraktär. Den har inte andratidningens konkurrenssituation. Det är påståenden som vi ofta hört, men vi får aldrig klara belägg för att det förhåller sig så. På Eesti Päevalehts redaktion upplever man konkurrenssituationen värre än för många andra tidningar. Denna tidning har inte bara ett yttre konkurrensläge utan på visst sätt ett inre konkurrensläge, så till vida att de estniska prenumeranter som har varit i Sverige länge och kan svenska språket synnerligen bra naturligtvis också håller sig med en svensk tidning, medan det förvisso är mera sällan som en person med svenska som modersmål prenumererar på Eesti Päevaleht. Nog finns där en konkurrenssituation som kan vara värre än många andra tidningars. Det är beklagligt att man i det här avseendet år efter år skall vara så snål gentemot en folkgrupp som vi verkligen har anledning att visa rättvisa.

Herr talman! Jag har tyvärr inte möjlighet till något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande om presspolitiken kommer ovanligt tidigt under vårsessionen, och det präglas av små meningsskiljaktigheter. Detta beror dels på en faktisk ökad enighet i dessa frågor, dels på att antalet säryrkanden har reducerats, vilket i sin tur beror på ledamöternas vetskap om att pressutredningen inom kort blir

färdig med sina förslag. Det betyder att vi nästa år har möjligheter att föra en betydligt mer djupgående och principiell debatt inte bara om samhällets relationer till pressen utan också om massmediepolitiken i stort.

Som det påpekas i betänkandet har redan en forskarrapport som pressutredningen utgivit lämnat viktiga upplysningar om rådande förhållanden och givit en utvärdering av presstödet. Nya rapporter väntas om pressens funktioner och om olika samarbetsfrågor som berör tidningsbranschen.

Herr Ahlmark sade att de här reglerna genomfördes utan utredning. Men vad var orsaken till att de här reglerna tillkom så snabbt och att presstödet kom så snabbt? Jo, orsaken var att man ville stoppa tidningsdöden. Nu efteråt när presspolitiken utvärderas kan det konstateras att just dessa åtgärder har varit en viktig orsak till att tidningsdöden med ett beklagligt undantag har stoppats under 1970-talet. Sådan snabbhet och sådana ambulansuttryckningar till förmån för det fria ordet bör man inte ironisera över eller kritisera. Man bör i stället vara tacksam för att sådana uttryckningar har gjorts. Det hör till presstödet omisskännliga förtjänster att det har hindrat tidningsdöden.

Sedan försökte Per Ahlmark locka till en principiell debatt redan nu. Han förde in en rad saker. Större delen av hans anförande ägnades åt sådant som inte finns i KU-betänkandet – åt litteraturstödet, som skall behandlas i annat sammanhang och av annat utskott, och åt stödet till invandratidningar, som behandlas i ett senare sammanhang och alltså ännu inte varit föremål för sakbehandling i konstitutionsutskottet. Jag skall nu motstå frestelsen att här gå in på en längre principiell debatt, så mycket mer som jag själv deltar i pressutredningens arbete och får skäl att återkomma.

Men med anledning av de principiella deklARATIONER som herr Ahlmark gjorde skulle jag också vilja peka på några viktiga utgångspunkter. Låt mig börja med att bekänna att enligt min uppfattning bör mediepolitikens yttersta mål vara att förstärka och utveckla den svenska demokratin. Utifrån den ståndpunkten kan man hävda att massmedier framför allt skall upprätthålla vissa funktioner, såsom att ge allsidig information, göra kommentarer kring olika samhällshändelser, utöva kontroll och granskning av olika makthavare samt – och där vet jag att pressutredningen kommer att presentera viktigt nytt material – underlätta kommunikationen inom och mellan organiserade grupper i samhället. Konsekvensen, om man vill att de funktionerna skall fyllas, blir krav på en mångsidig och differentierad press.

Jag vill hävda att tidningskoncentrationen redan har gått för långt för att det skall vara nyttigt för demokratin, och därför bör det vara samhällets uppgift att så långt som möjligt stödja ekonomiskt svagare tidningar, så att ytterligare monopolisering av det redaktionella utbudet förhindras. Det innebär att staten bör se till att, om det exempelvis finns fler röster inom ett regionalt område, de rösterna inte tystas och avlöses av monopol.

Med begränsade resurser innebär detta att stöd bör utgå under två

förutsättningar: för det första då det finns presspolitiska motiv för att bevara utgivningen, för det andra då marknadsförutsättningar för bevarande av tidningarna saknas.

Det finns en lång rad tidningar som fyller flera eller samtliga av de uppställda funktionskraven, som jag tidigare angivit, men som ändå inte kommer att få presstöd, eftersom de kan klara sin utgivning med hjälp av intäkterna från annonser och abonnemang. Forskningsrapporten visar att tidningar med god hushållstäckning har bevarat en stark soliditet och därmed kan fullfölja sin verksamhet och vara de självständiga tidningar som herr Ahlmark här talade om. De väl etablerade tidningarnas ekonomi har inte urholkats under den tid som presstödet har funnits, men samtidigt har produktionsbidraget gått till de tidningar som har haft behov av hjälp. Därmed har det fyllt det syfte som angetts för presstödet.

Det är mot den principiella bakgrunden jag skall säga något om de i utskottet behandlade motionerna. Herr Jonnergård m. fl. har diskuterat läget för ensamtidningarna på lokalmarknaden. Som exempel i den debatt som här har förts har tagits Trelleborgs Allehanda, Norrtelje Tidning och Söderhamns-Hälsinge-Kuriren. Ser man presspolitiskt på det här problemet, och därmed anknyter till de funktioner som man bör ställa krav på att pressen skall fylla, är det lätt att finna motivering för stöd till sådana lokaltidningar. Tidningarna svarar för viktiga informations- och kommunikationsuppgifter i det lokala samhället, och de har också i många fall på senare år tagit mera allvarligt än tidigare på granskarrollen.

Frågan måste då bli om det finns en definierbar grupp av lokaltidningar som har betydande svårigheter men som saknar marknadsmässiga möjligheter att klara av dessa. Jag tror inte att sådana generella svårigheter föreligger. Det kan då inte heller vara riktigt att gå fram med generella bidrag.

Man har också diskuterat möjligheterna att i framtiden lämna stöd via en fond. Efter att ha hänvisat till de överväganden som pågår inom pressutredningen erinrar utskottet vad gäller nuläget till presstödsnämndens möjligheter att vid tillämpningen av 17 § presstödskungörelsen ge presstöd även till tidning som inte är andratidning. Utgångspunkten skall då vara en totalbedömning av konkurrenssituationen.

Vi har också haft att ta ställning till en motion av herr Johansson i Malmö m. fl. om de s. k. annonsbladen. Dessa gratisblad tar intäkter från den reguljära pressen utan att ta på sig de informativa skyldigheter som denna uppfyller, och detta är från informationssynpunkt en mycket olustig utveckling. Problemet uppmärksammas av pressutredningen, som därmed skapar det av motionärerna önskade underlaget för vidare överväganden om åtgärder som kan visa sig nödvändiga.

I utskottets betänkande tar man också ställning till ett förslag från herr Larsson i Staffanstorp om lånefonden. Utskottet erinrar med anledning av motionen om att presstödsnämnden nu enligt vissa dispensregler har möjlighet att medge förlängd räntefrihet för beviljade lån.

I en motion av bl. a. herr Ahlmark om veckotidningar föreslås, som herr Ahlmark också nämnt, ett riksdagsuttalande av innebörd att regering-
en bör lägga fram förslag som begränsar den nuvarande diskrimineringen,
som det heter, av vissa veckotidningar. Utskottet vänder sig emot att
ett sådant uttalande skulle göras nu. Frågan behandlas av pressutred-
ningen. Men eftersom herr Ahlmark här är så ironisk mot den s. k. få-
dagarspressen och nämner exemplet Gävle-Dalabygden, kan det finnas
anledning att erinra om vilka möjligheter denna typ av tidningar kan
erbjuda genom att i framtiden verka som monopolbrytare inom områden
där en stor tidning har skaffat sig en ensamställning. De ekonomiska
undersökningar som redovisas i den publicerade forskningsrapporten om
presstödet och tidningskonkurrensen visar, att nyetableringar på flerda-
garsmarknaden för med sig så stora kostnader att sådana knappast kan
anses vara realistiska. Det tycks därför som om fådagarsstidningarna kan
innebära ett alternativ när det gäller viss form av politisk kommunikation.

Jag tror också att frågan om en satsning på dessa tidningar får tas
med betydligt större allvar i framtidens presspolitik än vad herr Ahlmark
gjorde. Han spelar gärna upp något av en buskteater när han talar om
dessa tidningar. Man kan tänka sig att det behövs en differentiering
av bidraget med hänsyn till om det gäller tidningar med regional spridning
eller med riks- eller storstadsspridning. Fådagarsstidningar av typen Ar-
betaren eller Handelstidningen i Göteborg, som nu har återuppstått, ställs
utan tvivel inför större redaktionella krav än vanliga tidningar med re-
gional spridning, och det är troligt att de kommer att ha en betydligt
större upplaga. Presspolitiskt bör det vara speciellt angeläget att stödja
sådana komplementtidningar med hög kvalitet, vilka kan spridas över
hela landet eller inom folkrika områden. Självklart skulle det då vara
motiverat med ett något större fast belopp till fådagarsstidningar av den
typen. En viktigare sak än den som herr Ahlmark här tar upp, när han
sysslar med den s. k. orättvist behandlade veckopressen, är väl att man
kommer fram till motiv för ett större fast belopp till fådagarsstidningar
som sprids över hela riket eller i storstadsregionerna. Över huvud taget
skulle jag vara intresserad av att vi på allvar prövar uppslag som kan
komma för att genom presstöd komplettera utbudet där man f. n. upplever
monopolsituationer inom pressen.

Eesti Päevaleht finns ju inte på dagordningen för dagens sammanträde.
Utskottet har brutit ut ett knippe motioner som berör produktionsbidrag
till tidningar på annat språk än svenska för att behandla den frågan i
senare sammanhang. Det blir alltså tillfälle att återkomma, sedan de av
herrar Ahlmark och Werner i Malmö berörda motionerna har sakbe-
handlats. Det är inte fråga om att avvisa anslag till dessa tidningar. Moti-
vet till uppskovet är att det föreligger en motion av herr Nordin – en
centerpartist – som kräver att man öppnar möjlighet till anslag just för
sådana tidningar. Herr Ahlmark frågade: Vad är man beredd att göra?
Här finns alltså ett förslag, och det skall tas upp i anslutning till be-
handlingen av invandrarpropositionen. Bakom konstitutionsutskottets

uppskavsbeslut ligger tanken – som pressutredningen har framfört till statsrådet Anna-Greta Leijon – att vid bedömningen av behovet av stöd till tidningar på annat språk än svenska måste hänsyn tas till invandrarnas och minoritetsgruppernas totalsituation och övriga möjligheter att få information.

Jag yrkar med detta bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Olle Svensson säger att jag "ironiserar" över veckotidningarna. Tvärtom, jag tror att Björn Molin och jag är de enda som seriöst har tagit upp veckotidningarnas problem år efter år i motioner i riksdagen. Vad jag har ironiserat över är den uppenbara diskrimineringen av vissa veckotidningar, när man så tydligt privilegierar andra veckotidningar. Jag har dragit fram fallet Gävle-Dalabygden med 2 400 exemplar en gång i veckan, som får 2:40 kr. i statsbidrag för varje tryckt exemplar. Jag har jämfört det med Estniska Dagbladet med 2 700 exemplar två gånger i veckan, som inte får ett öre.

Herr Svensson menar att jag försöker "locka" till en principiell debatt. Ja, det försöker jag göra. Jag tycker att principer har med presstöd att göra och att vi gott kan diskutera principer också här i riksdagen.

Det är klart att det är svårt för herr Svensson att komma in på en diskussion om det som har aktualiserats genom litteraturpropositionen. Anser man att det kommande stödet till massmedier, vare sig det gäller böcker eller tidningar, skall beslutas i varje enskilt fall av en nämnd, då slår man in på en alldeles ny väg. Där finns en viktig ideologisk gränslinje. Jag försöker "locka" till den debatten därför att den är central för hur demokratin skall fungera här i landet.

Invandrantidningarna finns inte på dagordningen, säger Olle Svensson. Han tycks uppleva detta nästan som något slags tystnadsplikt för sig själv att hans parti och centern har bestämt att de tidningarna inte får tas upp i den här debatten. Ändå är det alldeles uppenbart att Estniska Dagbladet faller inom ramen för det svenska presstödet, så som det beskrivits i 13 § presstödskungörelsen. Det är en tidning av "dagspresskaraktär". Det är en "andratidning" i den mening som paragrafen beskriver. När den inte får pengar är det uppenbart att den diskrimineras av något annat skäl.

Justitieombudsmannen skrev förra året: "Majoriteten inom nämnden synes mig ha grundat sina ställningstaganden därpå att tidningen inte ges ut på svenska språket och därför intar en särställning, bl. a. i konkurrensen med andra tidningar."

Vidhåller Olle Svensson det som han har sagt år efter år att det inte är språket som är avgörande när man har sagt nej till pengar till Estniska Dagbladet? Eller vill han nu äntligen, efter alla dessa år, medge att det är språket som gör att man diskriminerar Estniska Dagbladet, vilket JO har påpekat?

Om Olle Svensson nu äntligen erkänner att det var språket det hängde

på – varför fortsätter socialdemokrater, centerpartister och kommunister att på detta sätt indirekt diskriminera balterna i Sverige?

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna vill inte diskutera dessa tidningar på främmande språk därför att man har skjutit upp behandlingen av dem till ett senare tillfälle, som han säger. Han är väl medveten om att det är i samband med en kommande invandrarproposition som de här motionerna skall behandlas. Men då vill jag fråga herr Svensson: Är det så välbetänkt att hänvisa motionerna just dit, när invandrarutredningen hänvisar till presstöd enligt nu gällande bestämmelser? Det tycker jag är en rätt besvärande motsägelse.

Det skulle vara intressant att få någon kommentar till den fråga som både herr Ahlmark och jag har ställt – i vad mån den här gruppen, som vi slår vakt om och som representeras av Estniska Dagbladet, är att betrakta som invandrare.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ahlmark ville ta upp ytterligare en principiell debatt. Han sade att det är enbart herr Ahlmark och herr Molin som här i riksdagen har slagits för tidskrifterna.

Det intressanta när det gäller tidskrifterna i dag är väl att fundera över om man verkligen kan stödja detta viktiga instrument för kommunikation i vårt samhälle på så sätt att man ger alla lika över hela fältet. Är det inte, på samma sätt som när det gäller produktionsbidrag till dagstidningar, i stället en uppgift att försöka finna kriterier som innebär att man kan ge ett stöd till sådana publikationer som betyder mycket för kommunikationen i det svenska samhället?

Jag har aldrig förespråkat att presstöd skall utgå efter prövning i varje särskilt fall i en presstödsnämnd. Jag har förespråkat den typ av selektivt presstöd som vi har i dag, som innehåller generella kriterier för utdelning av stödet men med selektiv inriktning. Skattebetalarna kan nämligen inte gärna ha råd att betala över hela området, utan man måste göra en behovsprövning. Men denna behovsprövning skall inte ske i en nämnd, den skall ske efter generella kriterier. Detta är min principståndpunkt, och det är min ambition att i pressutredningen fullfölja den principståndpunkten när det gäller det framtida presstödet utformning.

Beträffande Eesti Päevaleht vill jag fråga herrar Werner i Malmö och Ahlmark: Har ni ett intresse av att i dag försöka provocera fram ett nej till stöd åt denna tidning? Konstitutionsutskottet har inte behandlat dessa motioner och har inte sagt nej till dem. Konstitutionsutskottet har hänvisat till att det är fråga om motioner som kräver stöd för sådana tidningar i ett invandrapolitiskt sammanhang. Därvid talar vi också om minoritetsgrupper. Denna tidning kommer ju ut på estniska, och det gäller naturligtvis kommunikation för en minoritetsgrupp. Vi har sagt att i det sammanhanget bör anslagsfrågan prövas, och då kanske man

kan finna en lösning på detta.

Det är ju inte att diskriminera balterna. Diskriminerar man alla dessa tidningar som inte kan få stöd enligt presstödskungörelsen? Svårigheten har varit att finna ramen för stödet. Vi strävar nu på ett ambitiöst sätt att finna den ramen, och då har vi hänvisat till det förslag som pressutredningen lagt fram och som nära anknyter till invandrarutredningens tankegångar om behovet av kommunikationsmöjligheter för minoritetsgrupperna.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag talade inte om "tidskrifterna" i största allmänhet utan om veckotidningarna. Det är fel att man systematiskt diskriminerar vissa och systematiskt privilegierar andra. Jag skulle vilja ha en minskning av de här skillnaderna, t. ex. genom att man avskaffar annonskatten.

Däremot uppskattar jag mycket att Olle Svensson sade att han står fast vid att ha generella kriterier med selektiv inriktning och att man *inte* skall fatta beslut i varje enskilt fall i en sluten nämnd. Det är jag glad för. Det var ett bra besked. Det skiljer sig fördelaktigt från de principuttalanden som statsrådet Zachrisson gjort på ett annat område av massmediesektorn, nämligen när det gäller litteraturproduktion.

Jag hoppas att vi kan stå på den grunden – icke beslut i varje enskilt fall när det gäller presstödet – och jag hoppas att vi skall kunna mobilisera en majoritet här i kammaren för samma princip när det gäller litteraturstödet.

Sedan ställde Olle Svensson en fråga som jag tycker är litet egendomlig: Har vi ett intresse av att i dag provocera fram ett *nej* till Estniska Dagbladet? Här har Olle Svenssons parti, centerpartisterna och kommunisterna i riksdagen år efter år själva sagt nej till Estniska Dagbladet. Folkpartiet och moderata samlingspartiet i presstödsnämnden och i riksdagen har år efter år jobbat för att Estniska Dagbladet skulle få det presstöd som tidningen är berättigad till enligt presstödskungörelsen. Så säger plötsligt Olle Svensson att det är *vi* som vill provocera fram ett nej! Vi vill ju ha ett *ja* till Estniska Dagbladet. Det är det vi har jobbat för hela tiden. Det är det som står i våra motioner. Det har vi reserverat oss till förmån för. Det är ju ni som säger nej till Estniska Dagbladet och hävdar att den skall falla inom ramen för invandartidningar.

Esterna i Sverige har varit här i drygt 30 år. Många är födda här. De flesta har väl varit svenska medborgare i närmare ett kvarts sekel. Varför inte låta deras tidning falla inom ramen för det svenska presstödet som invandrarutredningen själv krävde, som Estniska Dagbladet och balterna själva vill? Av vilket skäl fortsätter ni att säga, öppet eller med beslöjade formuleringar, att just därför att tidningen är skriven på estniska språket skall den inte få några pengar? Varför fortsätter ni att diskriminera balterna i Sverige?

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna höjde rösten och ropade: Vi har inte sagt nej till Estniska Dagbladet! Det var ju gott att höra – det lät nästan som ett ja i framtiden. Men det är som herr Ahlmark säger: Vi har den erfarenheten att ni varit nejsägare hittills, och därför anser vi oss inte ha mycket gott att vänta.

Det är just hänvisningen till den kommande invandrarpropositionen som jag tycker är så underlig. Jag förstår väl att man kan hänvisa en hel rad tidskrifter på främmande språk för skilda minoriteter dit. Men Estniska Dagbladet hör ju inte hemma där utan den hör till de tidningar som bör behandlas enligt nu gällande bestämmelser. Varför hänvisa till invandrarpropositionen när invandrarutredningen själv säger att för denna tidning gäller de kriterier som berättigar till presstödjande?

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att balterna har varit i det här landet en mycket lång tid. Men det hindrar tydligen inte – och detta tycker jag är helt i linje med invandrapolitikens intentioner – att de vill hålla kontakt med det gamla kulturarvet. Det är väl av det skälet som de inte ger ut sin tidning på svenska. Alla läsarna kan svenska, så i och för sig kunde de göra det. Men de ger ut den på estniska. Och ligger det då inte någonting i vad pressutredningen har sagt i sitt svar, som ingalunda är negativt till stöd åt denna tidning? Pressutredningen skriver:

”Pressutredningen har inte någon anledning att ifrågasätta invandrarutredningens bedömning av att de här berörda tidningarna fyller en mycket viktig roll för stora invandrargrupper. Frågan är om den ram som det nuvarande stödet till svensk dagspress utgör är den lämpliga. Enligt pressutredningens uppfattning är så ej fallet.”

Nu ligger det en centerpartimotion med belopp angivet för stöd till invandrantidningar av det här slaget – och ändå upprepar herr Ahlmark i anförande efter anförande med olika moraliserande omdömen att man inte vill ge ett dyft. Det finns ju förslag om det! Bakom förslaget om uppskov ligger att man skall behandla denna fråga senare i utskottet, med full reservationsrätt för herrar Werner i Malmö och Ahlmark om de vill ta upp frågan på nytt. Orsaken är alltså att man vill pröva pressutredningens slutsats för att komma ur dilemmat att invandrantidningarnas problem torde behöva lösas i annan ordning. Det bör ske i samband med en samlad bedömning av invandrarnas och därmed också minoritetsgruppernas situation och de krav som bör ställas på information till och kommunikation inom invandrargrupperna. Dit hör frågan enligt min uppfattning.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Werner i Malmö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr JONNERGÅRD (c):

Herr talman! Demokrati är något självklart för oss, något omistligt. Men det är en primär förutsättning för vår demokrati att vi har en fri opinionsbildning, en fri debatt, en allsidig nyhetsförmedling. Det är därför nödvändigt med en tidningspress som kan spegla olika opinioner och ge en bred och allsidig information.

Det har skett en långtgående och allvarlig koncentration till ett minskat antal dagstidningar. Sedan början av 1950-talet har ca 40 % av dagstidningarna lagts ned. Vi är inte ovana vid sådana strukturförändringar i centraliseringsutvecklingen, men koncentrationsprocessen i dagspressen är särskilt allvarlig från demokratins synpunkt. Den är också särskilt svårbemästrad därför att de s. k. marknadskrafterna betar sig annorlunda på tidningsmarknaden än på andra områden. Avgörande för konkurrensituationen är här inte nyhetsförmedling och textsidor i övrigt utan i stället annonserna. Annonsörerna går till stora tidningar som blir större genom ökade annonsintäkter. Den monopolisering av nyhetsförmedling och opinionsbildning som utvecklingen hotar att leda till kan vi inte förena med den strävan till tryckfrihet och yttrandefrihet som vi har skrivit in i tryckfrihetsförordningen och i den nya regeringsformen.

Nu har vi sedan några år en presspolitik med syfte att skapa bättre produktionsbetingelser för tidningarna. Viktigast är det direkta och selektiva produktionsbidraget till främst de s. k. andratidningarna. Uppgiften är att om möjligt förhindra ytterligare tidningsnedläggningar. Under de senaste åren har i stort sett endast en tidningsnedläggning skett, nämligen av Handelstidningen i Göteborg. Denna tidnings bortfall som daglig tidning är en stor förlust. Tack vare presstödet har vi, med detta undantag, i stort sett lyckats hålla de s. k. andratidningarna uppe. Men problemen finns kvar.

Utförningen av samhällets presstöd och av presspolitiken över huvud taget prövas nu av 1972 års pressutredning, som skall komma med sitt slutbetänkande om några månader. Denna nära förestående händelse har helt naturligt präglat utskottets arbete i nuläget. Vi vet att pressutredningen gör en ingående prövning av pressens hela situation. Det skulle inte vara lämpligt med några stora ändringar nu, när pressutredningens förslag och bedömning ligger så nära i tiden. Om jag här dock passar på att särskilt nämna de ökade svårigheter, som många lokala ensamtidningar råkat ut för på grund av en trängande konkurrens från storstadstidningar och större landsortstidningar, så gör jag det inte därför att jag är med om en motion i just detta ämne, utan därför att jag är övertygad om att vi här har ett växande problem. De s. k. ensamtidningarna är i allmänhet små. Men de är av stor betydelse för opinionsbildning, debatt och nyhetsförmedling i det lokala området. Flera sådana lokala tidningar är i en svår ekonomisk situation, som hotar deras fortsatta existens. Det måste självfallet vara lika angeläget att klara de lokala ensamtidningarna som andratidningarna. Det har utskottet också intygat genom sitt svar på motionen.

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

*Presstödjande
ändamål*

Nu väntar vi på pressutredningens förslag. Vi väntar också mycket av det. Den presstödspolitik som förts under några år har varit betydelsefull. Men vi skall ha klart för oss att problemen finns kvar. De är svåra att lösa. Men vi måste lösa dem därför att en fri och mångfasetterad tidningspress är en förutsättning för den debatt och information som är nödvändiga för demokratin.

Detta är, herr talman, en gemensam uppgift på grundvalen av vår demokratiska värdegemenskap. Det har också för varje år blivit allt större enighet om nödvändigheten av en sådan aktiv presspolitik. Nu är det väl egentligen bara Per Ahlmark och några till som ännu inte kunnat komma helt till rätta med situationen.

Det heter i herr Ahlmarks reservation att det behövs ett presstöd för att de dagstidningar som har ekonomiska svårigheter skall få möjligheter att fortsätta. Det låter riktigt och bra.

Men sedan är herr Ahlmark alltjämt drabbad av den kroniska och årligen återkommande åkomman att dels envist föra samman centerns endagstidningar och den stora mer eller mindre kolorerade veckopressen i samma kategori, i motsatsförhållande till dagspressen i stort, dels söka driva den halsbrytande argumenteringen, att den stora veckopressen skulle vara utsatt för en diskriminering, som skulle kunna strida mot tryckfrihetslagstiftningen. I båda avseendena har herr Ahlmark fel.

Herr talman! Jag skall försöka tala min vän Per Ahlmark till rätta. Det bör gå.

Det första stora felet är alltså försöket att klassificera endagstidningar av dagspresskaraktär i samma grupp som den stora veckopressen. I den motion herr Ahlmark avgivit tillsammans med herr Molin nämns som exempel å ena sidan centerns endagstidning Sjuhäradsbygdens Tidning och å andra sidan Veckojournalen. De är lika varandra, tycker herr Ahlmark, därför att de båda utkommer endast en gång i veckan.

Sjuhäradsbygdens Tidning är i herr Ahlmarks beskrivning starkt privilegierad med presstöd på 300 000 kr., medan Veckojournalen är systematiskt diskriminerad på fem av herr Ahlmark angivna punkter, t. ex. i fråga om moms och annonsskatt. I motionen och i reservationen heter det att detta leder till en orimlig snedvridning av konkurrensen.

Jag ser framför mig hur herr Ahlmark bävar för att Sjuhäradsbygdens Tidning skall konkurrera ut Veckojournalen. Men jag skall försöka lugna herr Ahlmark. Sjuhäradsbygdens Tidning kommer inte att konkurrera ut Veckojournalen. De konkurrerar inte med varandra. De är olika slags tidningar. De har var och en på sitt sätt viktiga uppgifter.

Visst har Sjuhäradsbygdens Tidning och Veckojournalen den likheten att de utkommer endast en dag i veckan, men när det gäller innehållet är de inte särskilt lika. I fråga om opinionsbildning och nyhetsförmedling är Sjuhäradsbygdens Tidning av samma karaktär som dagliga nyhetstidningar, t. ex. Dagens Nyheter. Det är alltså fråga om dagspresskaraktär.

Många av dessa endagstidningar har tidigare varit dagliga. De är endagstidningar därför att de inte har resurser att vara dagliga, men de

har stor betydelse för opinionsbildning, debatt och information.

Pressutredningen diskuterar möjligheten att mera allmänt främja etablering av endagstidningar av dagspresskaraktär, särskilt på monopolorterna, som herr Svensson i Eskilstuna nyss redovisade.

Sedan kan man naturligtvis fundera över veckopressens situation. Det får ju bl. a. pressutredningen göra.

Den andra helt ohållbara argumenteringspunkten hos herr Ahlmark är att den nuvarande presspolitiken skulle kunna strida mot tryckfrihetsförordningen. Det kan inte hävdas. Därför bör herr Ahlmark sluta med den argumentationen.

Naturligtvis är det möjligt för en regim att forma presstöd och skatter så att tidningar med ett innehåll som man inte gillar kan berövas ekonomiska möjligheter att komma ut. Då skulle det givetvis strida mot tryckfrihetsförordningen. Men detta har verkligen inte skett. Presstödet har kommit till i syfte att främja den opinionsbildning och debatt som tryckfrihetsförordningen slår vakt om. En differentiering av statsfinansiellt motiverade skatter efter tidningstypen strider inte mot tryckfrihetsförordningen.

Problem med att klara tidningarnas fortbestånd har man inte inom den stora veckopressen. Det är åter ett besked om att ingenting hänt som står i strid med tryckfrihetslagstiftningen. Dessa problem har vi med just de tidningar som behöver presstöd. En sådan stor tidning har för inte så länge sedan lagts ned som daglig tidning. Presstödet var alltså inte tillräckligt för att rädda situationen för den tidningen.

Herr talman! Den viktiga frågan om Estniska Dagbladet kommer att behandlas senare av herr Nordin.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Persson i Heden (c).

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var en intressant analys av olika veckotidningar som herr Jonnergård gjorde. Jag skall bara ta upp ett par punkter i den.

Herr Jonnergård säger att jag blandar ihop centerpressen med den kolorerade veckopressen. Det har jag inte alls gjort. Jag har gång på gång betonat skillnaderna i redigering, spridning och allt sådant. Men det betyder inte att vilka skillnader som helst kan få förekomma i fråga om stöd och beskattning. Vi har i vår motion och i reservationen visat att man på åtminstone fem sätt gör skillnad på olika sorters veckotidningar.

Då säger herr Jonnergård att "innehållet" är väldigt olika. Det är ganska farligt att säga att man vid behandlingen av olika tidningar, som alla är veckotidningar, kan göra skillnad mellan dem därför att "innehållet" är olika. I 1 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen står det: "Ej heller vare tillåtet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av skrifts innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmän-

heten." Och i Malmgrens kommentar till "Sveriges grundlagar" säger han om uttrycket "hindra": "Hindret behöver ej vara absolut, även åtgärd, som verkar väsentligt försvårande eller ekonomiskt förlustbringande, t. ex. tyngande skatt å vissa publikationer, är förbjuden."

Det är en direkt beskrivning av den systematiska diskriminering av vissa veckotidningar och den systematiska privilegiering av andra veckotidningar som i dag förekommer. Man går, som herr Jonnergård sade, in på innehållet och gör en sådan granskning. Man kan naturligtvis säga att det är *lämpligt* att göra en granskning av innehållet och sedan bestämma presstödet. Men då kan man inte samtidigt säga att man är mån om tryckfrihetsförordningen.

Det finns faktiskt också veckotidningar med ganska lika innehåll som behandlas helt olika. Då återkommer jag till att centern är oerhört angelägen om att få massor av pengar till sina veckotidningar men samtidigt har varit helt avvisande varje år i varje instans när det gäller Estniska Dagbladet. När det gäller den tidningen är centern inte ett dugg intresserad. Då struntar man i "innehållet". Då är det en tidning som faller utanför, då spelar det ingen roll att man diskriminerar.

"Innehållet" används alltså som argument för presstöd bara när det någon gång kan hjälpa centerns tidningar, men det kan tydligen aldrig ses som något argument när det gäller att mildra diskrimineringen av balterna i Sverige.

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om Estniska Dagbladet, som herr Nordin strax skall kommentera, är för mig en mycket viktig fråga.

Herr Ahlmark säger att han inte har blandat ihop centerns tidningar med den stora veckopressen. Jag har i alla fall uppfattat det så när i motionen just Sjuhäradsbygdens Tidning – en centerpolitisk endagstidning – och Veckojournalen anförs som exempel på en orimlig snedvridning av konkurrensen. Jag har alltså velat lugna herr Ahlmark med att det inte är så farligt.

Herr Ahlmark anser att centerns endagstidningar är medlemstidningar. Det kan man väl i viss mån säga. Men jag vill beträffande endagstidningarna över huvud taget påpeka att om en sådan tidning en dag i veckan skall samla allt medlemsmaterial – för att använda herr Ahlmarks terminologi – medan andra tidningar har sex eller sju dagar på sig för att publicera motsvarande material, så är det väl rimligt att det materialet blir ganska omfattande den enda dagen.

Det finns faktiskt flera tusen hushåll i det här landet som enbart har endagstidningar. När det gäller frågan huruvida dessa tidningar skall betraktas som medlemstidningar vill jag som exempel nämna att Västmanlands Nyheter i Västerås – om mitt minne inte sviker mig – kommer ut i en upplaga om 7 000 exemplar, medan vårt medlemsantal i Västmanland är ca 4 000.

Till slut vill jag bara säga att det inte finns en enda tryckfrihetsexpert

som kan hävda att den nuvarande presspolitiken skulle skada tryckfriheten.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är bra att herr Jonnergård tycker att frågan om Estniska Dagbladet är viktig. Jag hoppas att det betyder att hans parti nu slutar med att diskriminera Estniska Dagbladet. Hans parti har under alla dessa år röstat mot bidrag till Estniska Dagbladet.

Diskrimineringen av vissa veckotidningar och privilegieringen av andra är ett faktum. Man behöver ju inte säga att tidningarna är exakt lika för att jämföra hur de behandlas:

Vissa veckotidningar behöver inte betala moms. Andra veckotidningar måste betala moms.

Vissa veckotidningar skall betala 6 % i annonsskatt på reklamintäkter över 3 milj. kr.; men de kommer i regel inte upp till det beloppet och betalar ingenting. Andra måste betala 10 % i annonsskatt, har ofta intäkter på 3 milj. kr. och betalar alltså annonsskatt.

Vissa veckotidningar har rätt till fördelaktiga lån ur pressens lånefond. Andra veckotidningar har inte den rätten.

Vissa veckotidningar får produktionsstöd på 300 000 kr. per år. Andra veckotidningar har inte den rätten.

Vissa veckotidningar får del av den statliga annonseringen i form av s. k. samhällsinformation. Andra veckotidningar får inte del av sådana annonser.

Björn Molin och jag har bara pekat på de här fem skillnaderna som man gör mellan olika typer av veckotidningar. Vi har visat att de tidningar som herr Jonnergård står nära får alla privilegier, medan andra typer av veckotidningar drabbas av alla de diskriminerande bestämmelserna. Jag tycker att man åtminstone borde ta bort några av de diskriminerande bestämmelserna, t. ex. annons- och reklamskatten.

När det gäller tolkningen av tryckfrihetsförordningen är Malmgrens kommentar till Sveriges grundlag alldeles klar. Läser man den noga finner man att det han beskriver som grundlagsstridigt är en direkt beskrivning av det som skett under 1970-talet när det gäller diskrimineringen av vissa veckotidningar.

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Jag har tydligen misslyckats. Den presspolitik som förs strider inte mot tryckfrihetsförordningen, men jag har inte kunnat övertyga herr Ahlmark om det. Det tycks vara så att herr Ahlmark har ett behov av att en gång om året avreagera sig på centerpressen. Ett sådant medicinskt och psykiskt behov hos en mittenbroder bör man respektera.

Om herr Ahlmark kommer igen nästa år, så jämför då inte bara med centerpressen och endagstidningarna! Ta de dagliga tidningarna över huvud taget så kan det bli fråga om en sjätte punkt: samdistributionsrabatten.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Herr Jonnergård höll ett riktigt engagerat anförande om de små endagstidningarnas betydelse runt om i landet. Jag kan i stort hålla med honom.

En sak har jag fäst mig vid. När vi förra året diskuterade konstitutionsutskottets betänkande nr 23 debatterades även tidningar som kommer ut på annat språk. Man kunde då konstatera att det fanns en estnisk tidning. Rättare sagt i en svensk tidning som utkommer i Sverige och som vänder sig till en i Sverige boende läsekrets. Den skiljer sig från herr Jonnergårds omhuldade tidningar på en enda väsentlig punkt: den utkommer på ett annat språk. Egentligen skiljer den sig även på en annan punkt: den får inte något presstödjande.

Orsakerna härtill har förut alltid varit litet smådunkla. Det har hävdats att det bara berott på att den utkommer på ett annat språk. Förra året angavs andra orsaker. Herr Svensson i Eskilstuna var väldigt ivrig att påpeka detta, men han lyckades aldrig tala om vilka orsakerna skulle vara till diskrimineringen av denna tidning. I år har vi äntligen fått klart för oss någonting som redan sagts från presstödsnämnden, nämligen att orsaken är att tidningen utkommer på ett annat språk.

I höstas startades i Göteborg en ny dagstidning, som vänder sig till en i Sverige boende läsekrets liksom andra dagstidningar. Egentligen är det en stor nyhet att det utkommer en ny dagstidning i Sverige. Denna tidning är litet speciell i ett hänseende: den utges inte på svenska utan på finska. Detta faktum ledde i början till att tidningen hade svårt att bli distribuerad på samma villkor som övriga svenska dagstidningar. Pressbyrån ville t. ex. ha en högre distributionsersättning än för en svensk dagstidning. Till Pressbyråns heder måste man säga att Pressbyrån upptäckte att detta var både orättvist och diskriminerande och har nu ändrat sig. Pressbyråns inställning kunde annars ha direkt hotat tidningens utgivning.

När vi diskuterar presspolitik är de statliga myndigheterna och konstitutionsutskottets majoritet inte alls beredda att ta upp frågan om diskriminering av tidningar som utkommer på annat språk. Det är egentligen rätt häpnadsväckande. Motiveringarna är ju också litet sökta. Man talar om invandrarutredningen och invandrarpropositionen. Denna utredning sade att dessa tidningar bör generellt få samma behandling som tidningar som utges på svenska, ett uttalande som jag livligt kan instämma i.

Varför vill man då inte diskutera dessa saker i detta sammanhang? Jag vet inte vad orsaken kan vara. Har man funnit sin egen inställning vara så besvärande att man inte vill ta upp detta ämne i samband med pressfrågorna utan hoppas att det kan komma upp i annat sammanhang, där man har bättre möjligheter att leda bort uppmärksamheten från diskussionen?

Ett krav på att alla tidningar i detta land skall behandlas lika oavsett på vilket språk de utkommer anses inte höra hemma inom presspolitiken utan inom invandrarpolitiken.

Herr Ahlmark har redan slagit fast att balterna är en grupp som har bott här länge. Har man haft klasskamrater i skolan som man har vuxit upp tillsammans med och som hört till denna grupp, har man väldigt svårt att se dessa människor som en invandrargrupp. Samma sak kan man i många fall säga om de finska invandrarna. Åtskilliga tusen av dem är numera svenska medborgare, och de har varit här i många många år. Vi kan i framtiden vänta att andra stora invandrargrupper också får egna tidningar.

Att tidningar som utkommer i Sverige och huvudsakligen vänder sig till en i Sverige boende läsekrets inte skall diskrimineras på grund av att de utges på annat språk än svenska är ett krav som verkligen borde diskuteras i samband med presspolitiken. Jag beklagar att konstitutionsutskottets majoritet har tyckt detta vara mindre lämpligt, att man inte vill diskutera en sådan angelägenhet av principiell betydelse i samband med att man diskuterar pressfrågan.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Årets presstödsdebatt är redan en och en halv timme gammal. Det innebär att vid det här laget har alla stora deklarationer blivit gjorda – deklarationerna om värdet av en fri press, deklarationerna om att vi behöver en nyanserad presskör, möjlighet att välja mellan olika tidningar osv. Jag behöver därför inte ägna mig åt övergripande principiella frågor utan kan korta ner mitt anförande något.

Låt mig bara först göra den kommentaren att om tidningspressen kunde leva på de uppskattande ord och klappar på axeln som här har kommit den till del, så skulle tidningsstödet inte ha behövts. Dess värre är inte några andra företag så utsatta för den hårda ekonomiska verkligheten som just de som verkar inom tidningsbranschen. Utvecklingen bär vittnesbörd om detta. Låt oss därför heller inte glömma att aldrig så djupa brösttoner inte förmår väcka till liv en enda av de pressröster som tystnade under de mörka åren på 1960-talet, före presstödet tillkomst. Jag tänker då på flerdagarstidningarna.

Det är därför glädjande att det i dagens debatt varken förekommer avslagsyrkanden eller prutningsförsök, som fallet varit tidigare. Diskussionen står i stället om den praktiska tillämpningen av de regler som nu några år gällt för presstödet. Den diskussionen har också kommit att omfatta frågan huruvida presstödet skall vara generellt eller selektivt. Jag vill göra gällande att vi har ett presstöd som på vissa områden är generellt och på andra selektivt. Distributionsrabatten utgår ju till alla dagstidningar som vill begagna sig av samdistributionssystemet. Det har gjort att Dagens Nyheter under fjolåret uppbar 3 730 500 kr. i samdistributionsrabatt. Det var inget dåligt stöd.

För veckotidningar av dagspresskaraktär är stödet däremot klart ge-

nerellt 300 000 kr. per tidning och år. När det gäller dessa tidningar har vi emellertid mera fått vänja oss vid att herr Ahlmark år efter år med ogillande pekar på stödet till dem. Han väljer då alltid ut en tidning med centerfärg. I år är det Sjuhäradsbygdens Tidning som är exemplet i motionen och Gävle-Dalabygden i debatten. Men den folkpartistiska Karlstads-Tidningen får ju lika mycket i bidrag som Gävle-Dalabygden. Jag tycker att det är rätt att dessa båda tidningar får stöd och jag skulle tro att Karlstads-Tidningens redaktion tycker detsamma.

Sedan upprepar herr Ahlmark talet om diskriminering av andra veckotidningar. Förut har vi inte fått någon exemplifiering av vilka tidningar som skulle vara diskriminerade. I år har vi, som herr Jonnergård påpekade, fått höra herr Ahlmark nämna i varje fall en, nämligen Vecko-Journalen. Herr Ahlmark har själv valt exemplet. Jag skall inte kommentera det. Det är redan gjort. Jag bara noterar det.

En del av dagens debatt har ägnats åt Estniska Dagbladet, trots att motionerna om denna tidning i formellt avseende inte står på dagens betänkandelista. Men några kommentarer är på sin plats för att informationen skall bli fullständig.

Estniska Dagbladet har under flera år sökt bidrag men fått avslag i presstödsnämnden. Varför? Jo. Presstödsnämnden har inte ansett sig kunna tolka bestämmelserna så välvilligt att stöd har kunnat ges. Beror det på tidningens språk? Ja och nej. Den omständigheten att Estniska Dagbladet utges på estniska språket är i och för sig inget hinder för presstöd. Riksdagen har t. o. m. uttalat att produktionsbidrag i princip kan utgå även till tidningar som utkommer på annat språk än svenska.

Men språket konstituerar tidningens konkurrenssituation. Estniska Dagbladet står genom att den utges på estniska språket utan konkurrens från andra tidningar, och syftet med vårt presstöd är ju tvärtom att skapa bättre konkurrensmöjligheter tidningarna emellan.

Med detta har jag inte velat säga att Estniska Dagbladet arbetar i en gynnsam situation. Tvärtom.

Därmed kommer jag in på ett förhållande som jag gärna vill beröra ytterligare. Det gäller att finna andra framkomliga vägar för att ge Estniska Dagbladet och andra invandartidningar ett befogat stöd. Den motion i detta syfte som jag och andra centerpartister har inlämnat behandlas av inrikesutskottet. I motionen föreslås att stödet skall lämnas via statens invandrarverk. Detta står också i överensstämmelse med de tankegångar som framförts i invandrarutredningens betänkande och som är refererade i propositionen 76, s. 25. Där har man bl. a. tagit upp invandrarutredningens tanke att stödet skall lämnas via invandrarverket.

Jag har med detta klargjort att centern vill ge även Estniska Dagbladet stöd. Den upplysningen är nödvändig med tanke på både den debatt som har förts här i dag av herr Ahlmark och den hörnartikel som herr Ahlmark producerade i Expressen för någon vecka sedan och där herr Ahlmark underförstått ville ge sken av att en lömsk center-socialdemokratisk sammansvärjning skulle vara på gång mot balterna. Så är det

inte! Centern vill ge stöd. Just därför vill vi välja en god väg som leder till målet. Inte att köra huvudet i väggen i dag. Det skulle ha blivit följderna om frågan hade avgjorts här i dag. Den vägen har ju prövats förut och den var inte framkomlig.

Herr talman! Jag ser alltså fram emot en positiv behandling av min motion. Jag vet att den stöds av centern. Jag noterade att herr Svensson i Eskilstuna, även om han inte lämnade några löften, i varje fall omnämnde motionen vänligt i dag. Och jag skulle tro att vi med förväntan kan se fram emot den debatt som vi skall föra då motionen efter behandlingen i inrikesutskottet kommer på kammarens bord.

Herr talman! Jag ber med det sagda att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ytterst glädjande att man på centerhåll har insett att det är befogat med stöd åt Estniska Dagbladet. Enligt presstödskungörelsen avses med dagstidning allmän nyhetstidning av dagspresskaraktär, som normalt utkommer med minst ett nummer varje vecka och vars totalupplaga till övervägande del är abonnerad. Med andratidning avses dagstidning som på sin utgivningsort har mindre upplaga än annan tidning. Allt detta stämmer exakt in på Estniska Dagbladet. Det enda som skiljer på någon punkt är att den utkommer på annat språk än svenska. Om vi, som herr Ahlmark sade tidigare i dag, tänkte oss den situationen att den getts ut på svenska, vänt sig till samma läsekrets osv. hade det inte varit någon som helst diskussion. Den hade fått presstöd. Det har nu under en rad av år krävts att diskrimineringen på grund av språket skall upphöra, att tidningen skall få presstöd på exakt samma villkor som andra svenska tidningar av samma karaktär. Då har man lika regelbundet från socialdemokratin och centern sagt nej. Man har inte gått med på detta. Nu, när man på centerhåll äntligen börjar inse att detta är en helt orimlig politik, vill man – i stället för att gå med på att ta bort den här diskriminerande tolkningen av bestämmelserna – fortsätta på linjen att särbehandla tidningen. Man vill inte ge den samma behandling som man ger övriga svenska tidningar, utan man skall ge den en specialbehandling. Det är faktiskt litet olustigt att man skall börja skilja ut och behandla tidningar olika beroende på vilket språk de kommer ut på. Hade viljan verkligen varit god hade det funnits anledning att bifalla de fyra motioner i ärendet som försöker ta bort den diskriminering som existerar.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få berätta litet om en föredragning som gjordes av regeringsrådet Lundell inför riksdagens konstitutionsutskott

för två år sedan. Där lämnade han en redogörelse för hur man sett på Estniska Dagbladet och tolkat bestämmelserna. Redogörelsen är intressant, därför att han noterar beträffande Estniska Dagbladet att det kan ses såsom ett medlemsblad för en begränsad språkgrupp; det befinner sig inte i andratidningsposition i förhållande till en förstatidning: den konkurrerar inte med någon annan tidning; det är en tidning av speciell karaktär. Det är dessa förhållanden som gör att den inte har ansetts berättigad till bidrag enligt presstödskungörelsen.

Det var de praktiska svårigheter som presstödsnämnden har mött. Man har också sagt i yttrandet över invandrarutredningen att det finns svårigheter att forma generella regler som gör det möjligt att ge bidrag till invandratidningar. Men, herr talman, det är egentligen inte det frågan gäller. Problemet är att hitta en möjlighet att ge Estniska Dagbladet och även andra invandrantidningar stöd. Den väg vi har anvisat i vår motion är, såvitt jag kan förstå, den bästa vägen. Man kan tänka sig en annan också, nämligen att pengarna skulle tas från kulturanslaget, men jag tycker trots allt att det är en andrahandslösning. Möjligheten att gå via presstödsnämnden är prövad, och den vägen är bevisligen oframkomlig.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det ligger en del i vad herr Nordin sade, att man kan betrakta tidningen på det sättet som presstödsnämnden gjort – att den är utan konkurrens etc. – under förutsättning att man tar hänsyn till språket som den utges på. Det är det jag anser vara fel, det är det som är diskriminerande. Vi skall kunna bortse från vilket språk en i Sverige utgiven tidning utges på. Om den utges i Sverige och om den vänder sig till en huvudsakligen i Sverige boende läsekrets skall frågan om det språk som tidningen råkar utges på vara totalt likgiltig.

Det är denna princip som vi reservanter har försökt få igenom gång efter gång och som man tydligen fortfarande inte vill acceptera på centerhåll. Det är beklagligt.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Tillåt mig att påpeka att herr Lindahl i Hamburgsund nu befinner sig på klar reträtt, eller rättare sagt på väg till centern, åtminstone när det gäller den här frågan. Han kanske längre fram också kommer att följa oss när den här frågan närmast skall behandlas i riksdagen. Det väsentliga, herr Lindahl, är att tidningen får stöd. Dessutom kan jag glädja herr Lindahl med att jag också anser att språket såsom sådant inte är något hinder.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Också jag vill säga några ord i första hand om Eesti Päevaleht. Men låt mig framhålla att jag blev något förvånad när jag hörde herr Olle Svensson, som först menade att han inte ville ha någon principdebatt i presstödsfrågorna nu men sedan gick in på rätt många

spörsmål som pressutredningen i dag arbetar med – spörsmål som ännu ligger på sekretariatsplanet eftersom pressutredningen icke har tagit ställning till någon enda fråga. Jag tycker inte att vi skall behöva ha en sakdebatt i dag. Jag vill bara konstatera att jag kanske inte är så optimistisk som det verkade att Olle Svensson var, när det gäller pressutredningens möjligheter att komma fram till goda och långvariga lösningar i denna svåra fråga.

När det sedan gäller Eesti Päevaleht kan det väl, herr talman, vara tillåtet också för mig att upprepa argument som tidigare har vädrats, liksom så många andra tidigare talare gjort. Hur har det gått till när presstödsnämnden beslutat om Eesti Päevaleht och hur gick det till första gången, den 2 februari 1972? Jag skulle med skalden kunna säga: Jo, därom kan jag ge besked, ty jag var med. Min uppfattning är att Eesti Päevalehts ansökan utan tvivel avslogs av majoriteten därför att tidningen utkom på estniska språket. Det var det som var skälet till att den inte betraktades som en andratidning. Den ansågs inte ha en andratidnings svårigheter genom att den inte hade samma konkurrens som en sådan. Utan tvivel är det språket som varit skälet till att tidningen sedermera icke har fått produktionsbidrag.

Jag vill också göra det tillägget att det enligt min bedömning icke finns grund för majoritetens ställningstagande. Sådan grund saknas både i författningstext och i motivuttalande.

Låt mig, herr talman, också få säga, med anledning av att Olle Svensson refererar pressutredningens yttrande över invandrarutredningens betänkande, att det finns en reservation till pressutredningens yttrande, avlämnad av folkpartiets och moderata samlingspartiets representanter, dvs. Jan Erik Wikström och jag själv. Vi konstaterar i den reservationen att invandrarutredningen ansett att Eesti Päevaleht och Ruotsin Suomalainens möjligheter till presstöd bör bedömas på samma sätt som när det gäller tidningar som utkommer på svenska språket. Vi har dessutom konstaterat att det inte vid den tidpunkten – detta yttrande avgavs ju för några månader sedan – var möjligt att förutskicka hur det framtida presstödet kommer att utformas. Vår slutsats blev att utredningen saknar möjlighet att ta ställning till de förslag för utformning av stöd som har framlagts av invandrarutredningen. Vi uttalar dock att vi i princip anser att stöd bör kunna utgå till dessa aktuella tidningar. Det är alltså ett annat ställningstagande än majoritetens, som herr Svensson refererade. Jag tycker därför att även reservanternas mening borde delges kammaren.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–4 och 5 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Torsdagen den
13 mars 1975

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

Punkten 5 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Ahlmark, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 5 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Ahlmark.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 28
Avstår - 5

Punkten 5 c

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 7 med anledning av motioner om slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:18 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till sådan ändring i kommunalskattelagen att förmån av fritt bränsle till bostad på jordbruksfastighet undantogs från beskattning,

1975:100 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Magnusson i Nennesholm (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet slopades,

1975:134 av herrar Norrby (c) och Jonasson (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet slopades,

1975:237 av herr Leuchovius m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att utnyttjande av bränsle från egen fastighet ej skulle räknas som beskattningsbar inkomst,

1975:312 av herr Börjesson i Falköping (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde ändring av skattelagarna, innebärande att den skogsägare som för egen och sin familjs räkning använde skog för upp-

värmningsändamål skulle befrias från skyldigheten att uppta egen skog som naturaförmån och därmed befrias från skyldigheten att skatta för dylik förmån samt

1975:701 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde sådan ändring av kommunalskattelagen att värdet av fritt bränsle, som användes för uppvärmning av egen bostad, ej upptogs till beskattning.

- Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå
1. motionen 1975:18,
  2. motionen 1975:100,
  3. motionen 1975:134,
  4. motionen 1975:237,
  5. motionen 1975:312,
  6. motionen 1975:701.

Reservation hade avgivits av herrar Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Nilsson i Trobro (m), Olsson i Järvsö (c) och Hallenius (c), fru Troedsson (m) samt herr Carlström (fp) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975:100, 1975:134 och 1975:237 samt med anledning av motionerna 1975:18, 1975:312 och 1975:701 skulle anta av reservanterna framlagda förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Herr HALLENIUS (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 7 behandlas ett antal motioner med krav på slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet, flertalet från centern.

Jordbrukare och rörelseidkare är ju skattepliktiga för naturauttag från jordbruk eller rörelse. Denna form av beskattning av naturaförmåner ifrågasätts inte i något annat avseende än när det gäller uttag av bränsle från egen skog. Att de jordbrukare och skogsägare som använder sig av detta bränsle för uppvärmning av sin bostad är kritiska mot beskattningen beror på att de anser att detta är en utomordentligt ringa förmån. Den kan jämföras med vad som enligt författningsbestämmelserna gäller för t. ex. löntagare, nämligen att vissa mindre förmåner till ett värde av högst 600 kr. ej behöver tagas upp till beskattning.

Det rör sig här om skogsprodukter som saknar alternativt värde, då det är uppenbart att det som är användbart för industriell förädling också bör användas till detta ändamål. Varje skogsägare är säkert så ekonomiskt medveten att han inte eldar upp skogsprodukter som kan försälas som råvara för skogsindustrin.

Glädjande nog har, som det framhålls i reservationen, skogsindustrin under senare år i allt större utsträckning kunnat använda även klenare

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

---

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

och sämre sortiment. Detta innebär att vi bättre kan tillvarata de resurser vi har i vår skogsproduktion. Även med dessa ökade möjligheter att tillvarata skogsprodukterna kommer en viss mängd avfall att bli kvar i skogen, om detta ej tillvaratas som bränsle. För en god skogs- och naturvård är det värdefullt att sådant avfall blir tillvarataget.

Enligt gällande bestämmelser skall vedens värde tas upp till ett belopp motsvarande värdet i upphugget och hemkört skick. Då denna avfallsved ej kan försäljas som industriell råvara, torde den inte heller i detta skick kunna ha något nämnvärt saluvärde. Beskattningen drabbar ju endast den som äger skogen om vederbörande själv tar vara på avfallet. Fritidshuggare som tillvaratar skogsavfall beskattas inte.

Psykologiskt är det mycket irriterande för skogsägare att de blir beskattade då de anser sig göra en från skogs- och naturvårdssynpunkt värdefull insats genom att tillvarata detta avfall. Detta har säkerligen bidragit till att ett allt mindre antal skogsägare eldar med ved, så att det sammanlagda värdet av bränsle som naturaförmån nu uppgår till relativt små belopp.

Från såväl energi- som nationalekonomisk synpunkt bör vi tillvarata de möjligheter vi har att stimulera till ökad användning av inhemskt bränsle. Ett led i en sådan strävan är att vi genom att avskaffa denna beskattning stimulerar till ökad användning av avfallsved i stället för olja för uppvärmning av bostadshus. Det kan inte vara rimligt att behålla bestämmelser som skattevägen motarbetar de skogsägare som vill använda sitt avfallsvirke till vedbränsle, samtidigt som samhället genom lån och bidrag stimulerar till övergång från oljeledning till vedeldning.

Vi anser att den avfallsved som jordbrukaren-skogsägaren tar till vara har så ringa värde att det inte finns anledning att ta upp detta till beskattning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Hallenius har redan utvecklat en hel del av vad jag hade tänkt säga här. De tre icke-socialistiska partierna har motionerat om att man icke skulle ta upp till beskattning det värde som utgörs av tillvaratagandet av den ved som finns i vederbörandes egen skog.

Beskattningen är ju för statsmakternas del av litet värde, men för skogsägarna är detta en angelägen fråga. Det är oftast skräpskog och restvirke som respektive skogsägare tillvaratar. De höga arbetskraftskostnaderna gör väl också att en del ved lämnas kvar i skogen som man möjligen annars skulle ha kunnat ta till vara. Det är således i stor utsträckning städning av skogen som de enskilda skogsägarna ägnar sig åt.

Den stimulans till vedanvändning som vårt förslag innebär får man heller inte bortse ifrån. Genom att ta till vara detta vedbränsle kan man säkert totalt sett spara en hel del av det bränsle som man annars måste importera.

Skogsholagen räknar visserligen med att nu ta till vara ännu mera av skogsprodukterna – klenvirke, stubbar och kärna som tas ut ur stub-

barna. Men det ligger litet längre fram i tiden, och man har inte börjat med det i någon större utsträckning.

Principen att beskatta en åtgärd som i själva verket är landskapsvårdande tycker jag är ganska betänklig. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i skatteutskottets betänkande nr 7.

Herr STADLING (s):

Herr talman! De motioner som nu behandlas är såvitt jag vet riksdagens längstå följetonger. De har följt oss i bevillningsutskottet och senare i skatteutskottet ända sedan 1957. Varje gång de varit uppe till behandling i riksdagen har de avslagits, ibland med ganska stor majoritet. Man kan väl då ställa frågan: Varför denna envishet från riksdagens sida? Många tycker kanske att det inte är så mycket att bråka om, och det är det väl inte heller om man räknar i reda pengar. Men här rör det sig faktiskt om en ganska stor principiell fråga.

Enligt kommunalskattelagens bestämmelser hänförs till intäkt av rörelse bl. a. värdet av varor och produkter som tas ut för rörelseidkarens, hans familjs eller hushållsmedlemmars räkning. Hit hör självfallet de produkter man konsumerar från den egna jordbruksfastigheten. Skulle man, som motionärerna vill, göra undantag för jordbrukare i vissa fall så skulle man komma in på en ganska besvärlig och farlig linje. Andra rörelseidkare skulle alldeles säkert komma med liknande krav, och då är det risk för att vi bryter sönder skattesystemet i detta besvärliga avsnitt.

Att skatteplikt föreligger för dessa uttag framgår ju klart av kommunalskattelagens bestämmelser. Någon tveksamhet i detta avseende har heller inte förekommit vid den praktiska tillämpningen. När det gäller bränslet är det väl närmast värderingen av uttagen som man tvistat om. Men vid dessa värderingar som ju sker länsvis, åtminstone för Norrlands del, har i regel jordbrukets företrädare deltagit, och man har därigenom fått garantier för att uttagen inte blivit för högt värderade.

Konsekvensen hjuder alltså att då vi tar upp värdet av de produkter som konsumerats i det egna hushållet till beskattning när det gäller personer som driver handél eller annan rörelse, så kan man inte göra undantag i fråga om bränslet från den egna fastigheten.

Till utskottets betänkande har fogats en gemensam borgerlig reservation som i stort följer samma motiveringar som anförts i motionerna och som de föregående talarna pläderat för. En del av detta är värt att kommentera.

Det sägs bl. a. att avfallsvirke är oanvändbart för industriellt ändamål. Ja, nu tar man när det gäller massan dimensioner ned till 3 cm i toppmåt och när det gäller brännveden ända ned till 1 cm. Det som sedan blir kvar är det, såvitt jag kan förstå, inte många skogsägare som går och plockar upp – det är ju avfallsvirke. Det måste absolut höra till undantagen att man i dag går och plockar kvistar och grenar för att få bränsle till värmepannan. Och gör man detta någon gång är det klart utsagt att då skall en annan värdering verkställas.

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

I TV kunde vi för några dagar sedan se att t. ex. Hälsingebolagen redan har börjat använda grönmassa, som man kallar det. Detta betyder att man tar till vara kvist och sådana saker, och då blir det faktiskt städat i skogarna.

En annan sak som motionärerna tar upp är frågan om att fritidshuggare som tillvaratar skogsavfall inte blir beskattade efter samma normer som i övrigt gäller. Här måste man emellertid observera att avverkningskostnaderna är avdragsgilla för skogsägare när de tar virke från den egna skogen. En villaägare däremot beskattas som bekant efter schablonmetoden och kan följaktligen inte tillgodogöra sig dessa avdrag. Det är det som är skillnaden.

Med detta, herr talman, har jag klargjort utskottets mening, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan samt avslag på berörda motioner.

Herr HALLENIUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag betonade redan i min inledning att det inte ifrågasattes beskattning av naturaförmånerna som helhet, utan att det endast gällde beskattning av bränsle från egen skog. Detta kan ju jämföras med stadgandet i skatteförordningen att förmåner av mindre värde inte skall beskattas.

Vad fritidshuggarna beträffar är det värdefullt från skogsvårdssynpunkt att de tillvaratar skogsavfall. Men även den enskilde skogsägaren får ta till vara skogsavfallet på ungefär samma villkor, därför att det är alldeles för dyrt att anlita arbetskraft för det arbetet.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! När man lyssnar på denna debatt får man en känsla av att det måste vara mycket egendomliga träd det här är fråga om. Det är nästan bara toppar alltihop. En botaniskt intresserad person skulle säkert kunna göra en hel del intressanta konstateranden.

Men det var inte för att säga detta som jag begärde ordet utan för att förklara varför jag kommer att rösta med utskottet, som jag har gjort alla år tidigare när detta ärende har varit uppe. Jag kan inte ändra min som jag tycker förnuftiga mening i denna fråga bara därför att mandatfördelningen i denna församling har blivit annorlunda.

Vi skall inte göra undantag från de principer som gäller vid beskattningen. Man beskattas ju för naturaförmåner, och att ha fritt bränsle är ju en ganska värdefull förmån. Att kunna värma upp en stor bostad utan några direkta kostnader är ingen dålig förmån, och den beskattas dessutom mycket lindrigt. Det har här sagts att det är en ringa förmån men det kan också sägas vara en mycket ringa beskattning.

Det är inte heller någon från taxeringssynpunkt särskilt trängd grupp det här gäller. Tvärtom. Om man hade ilat till de löntagares hjälp som skattar för vartenda nickel de tjänar – ja, då hade jag kunnat ha förståelse för det. Men så är det ju inte. Den grupp det här gäller har ett skattetryck som är mycket ringa i förhållande till vanliga löntagares.

Sedan har också vår energipolitik förts in i resonemanget, men man

kan ju inte använda konstruerade skatteorättvisor som styrmedel i vår energipolitik. Det tycker jag vore alldeles befängd.

Slutligen bara en kommentar till argumentet att fritidshuggare slipper att skatta. Det är klart att de gör det. Skillnaden är ju den att för en lantbrukare eller skogsägare är det en naturaförmån i en förvärvsverksamhet. Där skall man ta upp den förmånen; och där får man som sagt också göra avdrag för kostnaderna att forsla hem bränslet. Det kan ju inte en fritidshuggare göra. Den jämförelsen haltar därför.

Herr talman! Jag tror att det räcker med det anförda, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! Som tidigare sagts är denna fråga om skattebefrielse för bränsle från egen fastighet en gammal bekant och en långkörare i denna församling. Det nya i frågan skulle väl vara att läget på energiförsörjningens område har blivit litet annorlunda. Att vårt inhemska bränsle kommer till ökad användning på områden där detta är möjligt är i dag mera aktuellt än kanske någonsin tidigare. Bara detta borde vara motiv nog för bifall till den reservation som har fogats till skatteutskottets förevarande betänkande.

Utskottsmajoriteten har ansett att en sådan stimulans är angelägen, men samtidigt har man tyckt att detta är en alldeles för liten sak att tala om i energisammanhang. Jag delar inte den uppfattningen utan anser att det finns skäl för att ta till vara även mindre energitillskott. De är säkerligen betydelsefulla för vår energiförsörjning. Och om det dessutom från miljö- och naturvårdssynpunkter och från skogsbrukets egna synpunkter är önskvärdt och nödvändigt att få bort de restpartier av bränsle som finns i skogarna, så kan det ju inte vara annat än en bra sak.

Herr Stadling sade att detta klena bränsle går att sälja i dag. Ja, det finns kanske nu bättre möjligheter än tidigare att avyttra klenare dimensioner, men det måste ändå finnas vissa kvantiteter för att det över huvud taget skall vara lönsamt att hämta på avverkningsplatserna. I många fall kan det vara besvärligt om man bara har klen virke, och jag tror inte att det heller betalar sig så särskilt bra.

Sedan sade herr Sjöholm att det är en stor förmån för en jordbrukare att ha fritt bränsle. Det är synd att herr Sjöholm bor så långt från mig, annars skulle jag erbjudit honom att fritt få hämta så mycket bränsle han behöver till sin fastighet hos mig utan att betala någonting för det. Jag har erbjudit andra den möjligheten, men det är inte många som har nappat på den.

Som det har sagts här tidigare används numera för bränsleändamål mycket klenvirke, gallringsskog, skräpskog, som inte går att sälja. Det måste också tas med i bedömningen. Man kan kanske tillägga att arbetet med att samla ihop, att transportera hem, att hugga upp och att elda faktiskt borde vara bestraffning nog utan att man därtill skall behöva skatta för denna naturaförmån, som egentligen inte finns.

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

Herr Sjöholm och utskottets majoritet har rest principiella invändningar och menat att jordbrukare och skogsägare har mycket stora förmåner som ingen annan får. Läget är som jag sade tidigare att de fritidshusägare och andra fastighetsägare som vill på skogsmark hämta bränsle gör det of-tast utan att behöva betala någonting till markägarna eller genom att be-skattas för det. Där finns alltså en skillnad.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis bara uttrycka den förhoppningen att kammaren i dag lämnar ett litet bidrag till vår energiförsörjning genom att rösta för reservationen i skatteutskottets betänkande nr 7.

Herr STADLING (s):

Herr talman! Jag har tidigare försökt besvara dessa frågor. När det nu sägs att det gäller energi kan man fråga sig vad det är som saknas mest, olja eller råvara till skogsindustrierna. I dagens läge har vi faktiskt gott om olja i landet men vi saknar 15 milj. m³ skog till skogsindustrin. Man kan tvista om var den stora bristen ligger.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar för herr Leuchovius erbjudande om att få den här veden. Kan jag bara få den fraktfritt så skall jag gärna acceptera det.

När det anförs att det är bra att ta till vara virke när oljan har blivit dyrare vill jag säga att det är det sämsta argument man kan anföra. Alla andra människor skall alltså få dyrare eldningskostnader, men man vill ta bort denna lilla beskattning. Det är ett befängt argument.

Sedan har jag en principiell uppfattning om detta med skatt: Låt skatt vara skatt! Använd inte skatten som ett instrument till en massa annat, då ökar man skatteorättvisorna. Låt skatten vara skatt och gör den rättvis och likformig. Den är så fruktansvärt orättvis som den är, och varför skall vi öka orättvisorna?

Herr LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! Herr Stadling talar om att det är mycket bättre att vi importerar olja och fördärvar vår valuta än att vi använder skogsprodukterna. Jag har tidigare sagt att det inte är de skogsprodukter som går att sälja som används för uppvärmningsändamål.

Vad beträffar herr Sjöholm är det verkligen beklagligt att han inte ens vill kosta på frakten när han får bränslet gratis. Jag tycker att han borde ha accepterat det erbjudandet.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Andersson i Knäred m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallenius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Andersson i Knäred m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 146
Avstår - 1

§ 16 Avdraget för väsentligen nedsatt skatteförmåga

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 8 med anledning av motioner om avdraget för väsentligen nedsatt skatteförmåga.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:12 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Johansson i Skärstad (c),

1975:196 av herrar Molin (fp) och Bengtsson i Göteborg (fp),

1975:233 av herr Henmark (fp),

1975:698 av herr Johansson i Vrångebäck m. fl. (m),

1975:700 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp),

1975:1062 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning och förslag syftande till skattelättnader genom rätt till avdrag m. m. för vård och tillsyn av sjuk eller åldrig nära anhörig i enlighet med de i denna motion angivna riktlinjerna samt

1975:1068 av herr Nilsson i Trobro m. fl. (m), vari hemställts att 50 § 2 mom. kommunalskattelagen ändrades så, att ordet "väsentligen" utgick, vilket innebar att utgifter för en dyrare livsföring i samband med sjukdom eller handikapp borde kunna beaktas genom extra avdrag, även om utgifterna inte föranlett väsentligen nedsatt skatteförmåga.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1975:12,
2. motionen 1975:196,
3. motionen 1975:233,
4. motionen 1975:698,
5. motionen 1975:700,
6. motionen 1975:1062,
7. motionen 1975:1068.

Torsdagen den
13 mars 1975

*Avdraget för
väsentligen nedsatt
skatteförmåga*

Reservation hade avgivits av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Troedsson (m) vilka ansett att utskottet under punkterna 6 och 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1068 och med anledning av motionen 1975:1062 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har i många år krävt ändring av bestämmelserna i 50 § 2 mom., andra stycket kommunalskattelagen. Dessa bestämmelser medger extra avdrag, om den skattskyldiges skatteförmåga varit väsentligen nedsatt till följd av långvarig sjukdom, ålderdom, olyckshändelse, underhåll av andra närstående än barn som man uppbär allmänt barnbidrag för eller annan liknande omständighet.

Vårt förslag till ändring har gått ut på att mildra kravet på att erhålla sådant skatteavdrag. Det skulle kunna ske genom att ordet "väsentligen" utgår.

Kravet att skatteförmågan skall vara väsentligt nedsatt har givetvis medfört en mycket restriktiv inställning till dessa avdrag från taxeringsnämndernas och skatterätternas sida. Vägledande i sammanhanget har naturligtvis riksskatteverkets meddelanden varit. Dessa har hittills endast gällt diabetiker. Diabetikerna medges utan prövning av kostnaderna ett extra avdrag på 1 000 kr. per år om inkomsten understiger 25 000 kr. för ogift och 35 000 kr. för makar tillsammans. För skattskyldiga i högre inkomstlagen bör, säger riksskatteverket, extra avdrag för nedsatt skatteförmåga till följd av diabetes medges endast om verkställd prövning ger vid handen att den skattskyldiges skatteförmåga varit väsentligen nedsatt till följd av sjukdomen.

Dessa inkomstgränser har i praktiken varit vägledande också när det gällt andra sjukdomar eller handikapp än diabetes. Överstiger inkomsten inte obetydligt 25 000 resp. 35 000 kr. tycks avdrag medges endast i de fall då den skattskyldige kan påvisa mycket höga extra kostnader för sin sjukdom eller sitt handikapp eller sin omsorg om anhörig.

I en länsskatterätt hade man häromdagen uppe ett ärende som gällde en kvinna med så svåra eksem att hon av den anledningen hade blivit förtidspensionerad. Hon kunde påvisa direkta kostnader på grund av sitt handikapp med nära 3 000 kr. Men makarnas inkomst uppgick till 47 000 kr. tillsammans, och med hänvisning till inkomstens höjd avvisade skatterätten besvären. Detta innebär, som framhålles i reservationen av herr Nilsson i Trobro och mig, en extra marginalsatt, i detta fall på ca 25 %. Hade makarnas inkomst endast uppgått till 35 000 kr. hade de förmodligen erhållit avdraget för nedsatt skatteförmåga. Men vid en inkomst av 47 000 kr. blev avdraget 0.

Enligt vår uppfattning bör sjukdomen eller handikappet som sådant vara den avgörande orsaken till skatteavdraget. Det är jämförelsen mellan den friske och den sjuke eller handikappade med samma inkomst som

gör ett avdrag berättigat. I den mån handikappersättning eller andra bidrag utgår måste det naturligtvis beaktas. Men utskottet menar att sjuka eller handikappade över huvud taget bäst hjälps genom direkta bidrag. Många människor får emellertid inga bidrag på grund av sitt handikapp eller sina omsorger om vårdbehövande anhörig eller av liknande anledning. Då kräver skatterättsvisan, som vi ser det, att de i stället får en skattesänkning på grund av den nedsatta skatteförmågan. Bidrag kan naturligtvis inte heller täcka alla de olika typer av kostnader som kan uppträda i dessa sammanhang.

Ett bifall till reservationen skulle också lösa de problem som tas upp i en annan moderat motion av herr Magnusson i Borås m. fl. Den går ut på utredning och förslag om avdragsrätt för kostnader vid vård och tillsyn av sjuk eller aldrig nära anhörig. I skatteutskottets betänkande behandlas också flera andra motioner som i allmänhet går ut på bättre möjligheter till avdrag för personer med olika handikapp eller sjukdomar. Även de här önskemålen skulle bli bättre tillgodosedda än i dag om reservationen bifölls så att ordet "väsentligen" utgick.

Jag vill avslutningsvis starkt understryka vad utskottet skriver i näst sista stycket:

"Det är givetvis önskvärt att riksskatteverket med nya anvisningar söker åstadkomma en mer enhetlig praxis beträffande extra avdrag för dem som drabbats av sjukdom och handikapp av olika slag, något som enligt vad utskottet inhämtat också uppmärksammas inom verket. Även om riksskatteverket givetvis skall bedöma dessa frågor självständigt, vill utskottet uttala förhoppningen att verket – trots de svårigheter som föreligger – så snart som möjligt kan komma fram till mer generella hållpunkter för taxeringsmyndigheterna inte endast beträffande dem som fått sin skatteförmåga nedsatt genom egen sjukdom utan också i sådana fall där barns och andra anhörigas sjukdom medfört avsevärda kostnader för den skattskyldige."

När det gäller önskemålen om ytterligare anvisningar skiljer vi reservationer oss inte från utskottet. Vi vill tvärtom understryka önskvärdheten i det som utskottet här säger. Det föreligger nämligen i dessa sammanhang en mycket stor oklarhet på många punkter. För att ta ett exempel: Har en låginkomsttagarfamilj rätt att dra av kostnader för diabetes om det är ett av barnen som lider av detta handikapp?

Därutöver, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr JOHANSSON i Jönköping (s):

Herr talman! Skatteutskottet behandlar i det här betänkandet en rad motioner som innehåller olika krav på rätt till avdrag för nedsatt skatteförmåga. Flertalet av dessa motioner har avstyrkts av ett enhälligt utskott, och anledningen till detta ställningstagande är närmast att riksskatteverket har dessa frågor aktuella. Utskottet uttalar också, som fru Troedsson mycket riktigt sade, önskvärdheten av att riksskatteverket

Torsdagen den
13 mars 1975

*Avdraget för
väsentligen nedsatt
skatteförmåga*

ger nya anvisningar som syftar till att åstadkomma en enhetlig praxis för de här extra avdragen för dem som drabbats av sjukdom eller handikapp av olika slag. Det bör kanske betonas – och det framgår också av betänkandet – att man enligt kommunalskattelagen redan nu kan få extra avdrag om skatteförmågan är väsentligen nedsatt av dessa skäl. Avdraget får dock inte vara högre än 10 000 kr.

Den reservation som fogats till betänkandet och som undertecknats endast av ledamöterna från moderata samlingspartiet gäller närmast motionen 1068. Det huvudsakliga kravet i den motionen är att ordet "väsentligen" skall tas bort i formuleringen "väsentligen nedsatt skatteförmåga". Utskottsmajoriteten har inte funnit skäl att göra någon ändring i den nuvarande formuleringen. Jag måste säga att jag har litet svårt att förstå motionens och reservationens motivering.

F. ö. anser jag att principen i denna och liknande frågor bör vara att man skall få göra avdrag för utgifter för intäkternas förvärvande. Den rätten finns redan. Om man har utgifter av annat slag t. ex. på grund av handikapp – det förekommer mycket ofta – bör dessa utgifter kompenseras på annat sätt än genom skatteavdrag. Möjligheter härtill finns redan nu, även om de inte är tillräckliga. Men från den 1 juli i år gäller nya bestämmelser i detta avseende. Vi får då nya regler för handikappersättning, och de reglerna blir väsentligt mer generösa än de nuvarande. Hur de nya bestämmelserna i detaljer kommer att tillämpas i praktiken är det svårt att säga nu, men det är helt klart att en rad nya grupper från den 1 juli kommer i åtnjutande av denna ersättning jämfört med vad som nu gäller beträffande invaliditetsersättning och liknande ersättningar. Vi bör nog vänta och se vad den här reformen kan ge innan vi tar nya initiativ på detta område.

Sedan finns det en annan och för mig mycket väsentlig invändning mot att i detta sammanhang tillämpa avdragssystemet för att kompensera utgifter av detta slag. Många personer med handikapp tillhör låglönegrupperna, och många är på grund av sitt handikapp förtidspensionerade. För dessa grupper är det helt ointressant om de har rätt till avdrag när de gör upp sina deklarationer. För dem som har höga inkomster är det däremot givetvis mer intressant. Men vår ambition här i riksdagen bör vara att genom ersättningar kompensera de berörda grupperna för deras utgifter på ett sådant sätt att alla får en lika stor ersättning. Så blir inte fallet, om man följer avdragslinjen.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket. Men även om man bygger ut bidragssidan, vill jag stryka under vad jag sade i mitt förra anförande, nämligen att man inte med bidrag kan täcka alla de olika typer av kostnader som förekommer i dessa sammanhang. Avsikten med vår reservation är att man skall se till den nedsatta skatteförmågan

som sådan och inte styras av tämligen stela inkomstbelopp, som i dag faktiskt tar väldigt liten hänsyn till skatteförmågan.

Ett barnlöst par med en inkomst på 35 000 kr. och där en av makarna har diabetes har det förvisso inte fett. Men en flerbarnsfamilj, som har 45 000 kr. i inkomst och där en av familjemedlemmarna har diabetes, har det om möjligt ännu besvärligare. Det barnlösa paret får sitt avdrag på 1 000 kr., men det är ingalunda säkert att flerbarnsfamiljen med 45 000 kr. i inkomst får ett motsvarande avdrag.

Det kan naturligtvis inte bli någon större rättvisa eller några högre avdragsbelopp, när man har så snäva regler för rätten till avdrag som i dag är fallet. Tas ordet "väsentligen" bort, som vi föreslår, kan man räkna med att riksskatteverket kommer att utforma sina anvisningar med hänsyn till den lagändringen och att det då i framtiden blir betydligt bättre möjligheter till avdrag i sådana här sammanhang.

Jag vill allra sist framhålla att vi strävar efter att åstadkomma skatterättvisa mellan den friska människan och den sjuka eller handikappade med samma inkomst men utan ersättning av något slag för havda merkostnader. För att åstadkomma sådan skatterättvisa krävs vidgad avdragsrätt.

Herr JOHANSSON i Jönköping (s):

Herr talman! När det gäller familjer som har barn med handikapp eller sjukdom som förorsakar utgifter eller speciell vård borde jag i mitt tidigare inlägg ha påmint om att det inte bara kommer en reform om handikappersättning den 1 juli i år utan också ändrade bestämmelser för vårdbidrag. Familjemedlemmar som behöver vård av väsentligt större omfattning än normalt får bättre möjligheter till vårdbidrag. Det är f. ö. inte i första hand inkomsttagare omkring 45 000 kr. som är de mest intressanta i detta sammanhang. Vi måste uppmärksamma väsentligt lägre inkomster när det gäller dessa stödåtgärder.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 6 och 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Troedsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 8 punkterna 6 och 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Troedsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 236

Nej - 46

§ 17 Revidering av inkomstbegreppet för beräkning av ATP

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 4 med anledning av motion om revidering av inkomstbegreppet för beräkning av ATP.

I detta betänkande behandlades motionen 1975:750 av herr Carlshamre m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att förevarande motion med förslag till reviderat inkomstbegrepp inom den allmänna tilläggs pensioneringen syftande till förbättrad standardtrygghet för ATP-pensionärer överlämnades till pensionsålderskommittén för beaktande.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975:750.

Reservation hade avgivits av herrar Ringaby (m) och Nisser (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:750 hos regeringen begärde att motionen överlämnades till pensionsålderskommittén för beaktande.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Den fråga som behandlas i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 4 hänger samman med det nya system som har införts för finansieringen av stora reformer, nämligen arbetsgivaravgifterna. Väsentliga belopp slussas numera över från den pott som står löntagarna till förfogande för löneökningar och som skall stå företagarna till förfogande för investeringar. Egenavgifter för folkpension, sjukförsäkring osv. omvandlas till arbetsgivaravgifter, och det får på lång sikt effekt på löntagarnas ATP. Från moderat håll har vi uppmärksammat detta under ett par års tid, och vi återkommer ånyo med en reservation till utskottsbetänkandet.

Det rör sig om mycket stora summor. För 1976 uttas 4,7 % i arbetsgivaravgift. Det är alltså 6 miljarder av lönepotten som lyfts över till en arbetsgivaravgift och kommer tillbaka till löntagarna i form av andra förmåner. På det sättet går pengarna också förbi pensionssystemet. De kommer aldrig att registreras som pensionsgrundande inkomst. Detta medför vissa bekymmer i framtiden. Det är mig veterligt bara vpk som har sagt att lönerörelsen inte skall påverkas av dessa avgifter. Det låter sig naturligtvis sägas, men lyfter man på ett år bort 6 miljarder ur vinst-

*Revidering av
inkomstbegreppet
för beräkning av
ATP*

potten, är det självklart att det påverkar möjligheterna att ta ut lön. Det måste det göra. Företagare har inga egna sedelpressar och kan inte trollo i detta avseende.

Det är många områden av samhällets verksamhet som skall finansieras med de här avgifterna. Det är inte bara fråga om att sänka statskatten och att kompensera kommuner och landsting, utan det är vuxenstudier, byggnadsforskning och allt möjligt som skall finansieras ur lönepotten som står löntagarna till förfogande.

Utskottet gör på s. 5 en bedömning av den motion som ligger till grund för reservationen. Utskottet skriver: "Motionärerna konstaterar emellertid samtidigt att man genom avgiftsoverföringar av det här slaget från arbetstagarna till arbetsgivarna har möjlighet att stävja en inflationsutveckling och därigenom förbättra Sveriges internationella konkurrensförmåga och standardutveckling. Om detta enligt motionärernas mening lovvärda syfte skulle komma att helt eller delvis tillgodoses, är utskottet inte övertygat om att de berörda avgiftsoverföringarna – som motionärerna befarar – kommer att negativt påverka sambandet mellan löntagarnas standardnivå och pensionsnivå."

Herr talman! Vi har inte så kategoriskt i motionen sagt att de här avgiftsoverföringarna innebär en möjlighet att stävja inflationsutvecklingen. Vi har sagt att intentionerna bakom den här nya politiken är sådana. Om det sedan leder till en begränsning av inflationen får väl framtiden utvisa.

Vidare säger utskottet att man inte är övertygad om att den här omläggningen kommer att negativt påverka ATP i framtiden. Det är däremot LO, herr talman. Jag har en avskrift av dess yttrande med anledning av skatteförslaget som ligger bakom den senaste uppgörelsen. LO skriver: "Ovan har exempel getts på de kortsiktiga omläggningarnas mer långsiktiga effekter. Det finns fler sådana. En är den minskning av kommande ATP-utbetalningar som blir en följd av de nominella löntagarinkomsternas – på grund av löne- och skatteuppgörelserna – minskade ökningstakt."

Det är precis vad vi har sagt i vår motion. Yttrandet är undertecknat av Gunnar Nilsson och Anders Leion.

Den politik som man nu börjat föra har alltså på lång sikt obestridligen sådan effekt på ATP-sidan.

På moderat håll anser vi att pensionsålderskommittén skall få studera det här problemet. Det är kanske inte så lätt att lösa. Men pensionsålderskommittén har ändå redan nu att behandla frågor som gäller ATP, bl. a. standardsäkringen av ATP, som kanske mera perifert berör det här problemet. Kommittén har också sambandet mellan avgifter och pension att fundera över. Därför föreslår vi att motionen överlämnas till kommittén.

Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Nisser (m).

Torsdagen den
13 mars 1975

*Revidering av
inkomstbegreppet
för beräkning av
ATP*

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Det är i och för sig en rätt intressant iakttagelse att motionärerna i sin motion i viss utsträckning har accepterat och gillat det som den s. k. Hagaöverenskommelsen innebar, som så kraftigt kritiserats av moderaterna i andra sammanhang. Man sägei i motionen att det är bra att löntagarna tillförsäkras en bättre lönebehållning efter skatt utan en fullt ut motsvarande bruttolönehöjning. Det är bra för landets internationella konkurrensförmåga och därmed dess standardutveckling, sägs det också i den här motionen.

De synpunkterna kan jag helt instämma i. De är säkerligen alldeles riktiga. Däremot kan jag inte riktigt instämma i vare sig det fortsatta resonemanget i motionen eller i vad herr Ringaby här har anfört. Jag är inte av den uppfattningen, och det är inte utskottsmajoriteten heller, att dessa ändrade finansieringsformer för vissa socialförsäkringar eller inkomstöverföringar, som det heter i motionen, till så väsentlig grad skall gå ut över pensionärerna. Jag vill erinra om att den uppgörelse som träffats gav pensionärerna också ett handtag. Den saken tycker jag klarades ut på ett utomordentligt sätt i går, när statsminister Palme tog upp frågan och redogjorde för vad som kommit pensionärerna till del enligt uppgörelsen. Men det kan vara onödigt att upprepa vad som sades så sent som i går.

Visst kan jag hålla med herr Ringaby om att en lugnare löneutveckling också innebär lägre pensionspoäng, eftersom pensionspoängen beräknas på den aktuella lönen. Men man har också en annan sak att ta hänsyn till, nämligen relationstalet mellan lön och pension, som i ATP-systemet är 60 %. Tar man hänsyn till folkpensionen som ligger i botten, blir relationstalet ungefär 65 % grundat på de 15 bästa åren. Lönen och pensionen följs således åt därigenom. Det systemet bör man inte så lättvindigt rubba. Om man skulle följa de tankegångar som förs fram i reservationen skulle det här relationstalet rubbas. Herr Ringaby menar, såvitt jag förstår, att det skulle drabba framtidens pensionärer relativt hårt om man fortsätter på den här vägen. Men till att börja med innebär en lugnare löneutveckling också en lugnare utveckling på prisstegringsområdet. Då gynnar det också pensionärerna. Prisstegringen drabbar hårdast lågavlönade, och dit hör pensionärerna. Vidare kommer framtidens pensionärer också att få ta del av de skattesänkningar som skett genom dessa inkomstöverföringar. De blir alltså inte lottlösa.

Sedan tror jag att det skulle vara rätt besvärligt – om man skulle grunda pensionspoängberäkningen på något slags bruttolönesystem – att avgöra vilken lön som skulle ligga till grund för pensionsberäkningen. Jag vet inte vem som skulle göra detta och på vilket sätt det talet skulle fastställas, ifall man skulle förhandla om den saken liksom om lönerna. Jag tror att det skulle bli ganska krångligt och besvärligt att få till stånd en någorlunda hyggelig och säker grund för dessa beräkningar. Sedan är det givetvis viktigt att pensionärernas standard i framtiden inte försämras – den bör ju helst förbättras. Men vi har inte trott på de idéer som

förs fram i denna motion och har därför yrkat avslag på densamma.

Jag vill tillägga att jag tycker att motionärerna själva i viss mån har kullkastat det egna förslaget, eftersom de i motionen uttalar att villkoret för att detta skulle kunna genomföras är att ATP-avgifterna inte får öka. Man är vänlig inte bara mot pensionärerna utan också mot arbetsgivarna. Om följderna av skattesänkningarna blir lägre löner, får man naturligtvis också minskade ATP-avgifter, medan påfrestningarna på pensionsfonderna ökar om man kräver högre pensioner. Detta är ytterligare en orsak till att vi yrkar avslag på motionen.

Nu är det riktigt, som herr Ringaby anfört, att pensionsålderskommittén har i uppgift att utreda standardgarantin för ATP-pensionerna. Vi litar på att kommitténs ledamöter skall vara tillräckligt uppfinningsrika för att hitta på ett någorlunda bra regelsystem, bättre än det som föreslagits i motionen. Jag hoppas uppriktigt att kommittén skall kunna finna någorlunda goda och administrativt enkla regler, som möjliggör en standardsäkring inom ATP-systemets ram. Det är naturligtvis oerhört viktigt att så sker.

Eftersom vi inte riktigt tror på de idéer som framförs i motionen yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles klart att alla kammarens ledamöter är intresserade av en lugn och icke inflationsdrivande löneutveckling. Detta påverkar i så fall också ATP-pensionen, och man gör dessutom med tanke på inflationen en förtjänst under hela den aktiva tiden. Men vad det nu är fråga om är att oerhört stora belopp slussas in i statskassan vid sidan om ATP-systemet. Vi håller på att skapa en nettolön i stället för en bruttolön. Om man har bruttolön och själv får betala skatt på den, blir naturligtvis även den del som går åt till skatt pensionsgrundande. Men går vi över till en nettolön, varvid skattesänkningen kommer som en gåva från staten, blir motsvarande del av lönen icke pensionsgrundande. Det är det problemet som vi har observerat.

Vi är självfallet tacksamma för att även LO i år har observerat detta problem. Att LO har tagit upp detta i sitt remissyttrande över skatteutredningens förslag visar väl att också LO är litet bekymrad över denna utveckling.

Hur problemet sedan skall lösas, herr Fredriksson, kan vi inte säga. Det är förmodligen en något knepig fråga. Men vi har knäckt många knepiga frågor i kammaren, och jag tror att pensionsålderskommittén kan klara den uppgiften. Vi har sagt att det i nuläget inte behövs någon justering av ATP-avgifterna, eftersom dessa är så väl tilltagna att de mycket väl räcker till för denna reform.

Herr FREDRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall gärna ge herr Ringaby rätt i att hela standardsäkringen av ATP-pensionerna är ett problem. Pensionsålderskommittén

*Revidering av
inkomstbegreppet
för beräkning av
ATP*

brottas nu också med detta. Den kommer säkerligen att undersöka alla möjligheter att på bästa sätt åstadkomma den standardsäkring som den har i uppdrag att utreda.

Herr Ringaby har vidare den uppfattningen att ATP-avgifterna är så väl tilltagna att det inte behövs någon höjning av dessa, även om standardsäkringens skulle ställa avsevärt större krav på AP-fonderna. Men AP-fonderna ökar numera inte i någon särdeles snabb takt, och det har skett en väsentlig förändring beträffande deras placeringsmöjligheter under det sistförflutna året. Och skall man genomföra reformer som kostar pengar bör man också tänka på att dagens budgetläge är sådant att de reformerna till fullo måste finansieras.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fredriksson måste ha stora krav på i vilken takt AP-fonderna skall öka. Hela avgiften går oavkortad in i AP-fonderna, eftersom räntan på fonderna räcker till att klara pensionsutbetalningarna och även de administrativa kostnaderna. Dessutom blir det 1 miljard om året kvar av ränteavkastningen, och den går också in i fonderna.

Hela avgiften plus ca 1 miljard av ränteavkastningen går alltså in i AP-fonderna, och det är väl ändå att öka i ganska snabb takt.

Herr FREDRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte tvista med herr Ringaby om i vilken takt AP-fonderna ökar, men jag vill ifrågasätta om hans senaste uppgifter är riktiga. Jag har läst statistik som jag tror visar – tyvärr har jag den inte med mig nu – att ökningen i år har varit betydligt mindre än tidigare och kanske inte uppgår till det stora tal som herr Ringaby här har nämnt.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Herr Fredriksson har rätt i att det är en komplicerad fråga som nu diskuteras. Den är så komplicerad att socialförsäkringsutskottets ordförande inte riktigt har förstått den. Däremot är den enkel politiskt sett – dvs. den är knappast en politisk fråga. Den har mycket litet med värderingar, partipolitiska linjer och sådant att göra. Den är en försäkringsteknisk fråga. Det är fråga om att dra de försäkringstekniska konsekvenserna av bl. a. det beslut som riksdagen fattade i går.

Under gårdagens debatt var det någon som utan att bli motsagd citerade uppgifter i tidningen Fackföreningsrörelsen om att skattesänkningen på 1 600 kr. i direkt skatt 1976 för de flesta motsvarar en löneökning på 10 %, dvs. för en 40 000-kronorsinkomsttagare 4 000 kr. Och 4 000 kr. i årsinkomst är bra nära en halv pensionspoäng för det året – som nu uteblir. Vi får alltså vår standardhöjning just nästa år med hjälp av det beslutet, men den standardhöjningen, som vi erhåller i form av en sänkning av den direkta skatten – oavsett hur den finansieras, det hör inte hit – blir icke pensionsgrundande, och det är nu tredje året i följd.

Om vi tänker oss en människa som är i 50-årsåldern och just har

---

*Revidering av
inkomstbegreppet
för beräkning av
ATP*

börjat tjäna ihop de 15 bästa årens pensionspoäng, så finner vi att han under de återstående åren på grund av det här beslutet kommer att ligga 4 000 kr. nominellt under den inkomst som han annars skulle ha haft. Kommande års löneökningar, vilka de än blir, görs ju från den nivå som bestäms på grundval av gårdagens beslut, och då är där 4 000 kr. för en 40 000-kronorsinkomsttagare som år efter år inte blir pensionsgrundande. Det gör en skillnad i pension när man fyller 65 år på 2 500 à 3 000 kr. om året. Det handlar alltså om månadsbelopp på några hundralappar för pensionärerna om tio eller femton år.

Nu säger man att det här kommer att kompenseras genom lägre skatter, men det vet vi inte. Det enda vi vet efter gårdagens beslut är att skatten för 1976 skall ligga 1 600 kr. under vad den annars skulle ha varit. Vi vet inte ens var den skall ligga 1977, för det skall beslutas senare. Vi vet ingenting om vad den kommer att vara när vi kommer i pensionsåldern. Det enda vi säkert vet är att pensionspoäng motsvarande 3 000, 4 000 eller 5 000 kr., beroende på inkomstläget, är oåterkalleligt förlorade. Det är det som har hänt, och det kan inte vara någonting som man egentligen behövde tvista ideologiskt om. Det är en försäkringsteknisk fråga. På grund av denna när ATP-systemet tillkom icke förutsedda metod att ta ut standardökningar – i och för sig på många sätt en bra metod – blir pensionsunderlaget för väldigt många människor mycket lägre än man hade avsett. Det måste man på något sätt komma till rätta med.

Det kan ske på olika sätt. Ett sätt är att gå över till en bruttolöneberäkning och alltså i pensionsunderlaget räkna in även andra kostnader för arbetsgivaren än kontantlönen för arbetskraften. Det säger ingenting om vilken ATP-avgift man skall betala. Den skall fortfarande fastställas efter AP-systemets behov, och det fattar riksdagen beslut om då och då, som vi alla vet. Har man ett större underlag, får man kanske en lägre procentsats och vice versa. Det får beslutas alldeles för sig, och AP-fondens större eller mindre behov av pengar påverkar inte detta. Vilket underlag vi skall använda för beräkningen är en teknisk fråga. Räcker inte pengarna så blir vi tvungna att höja avgifterna – det är helt klart. Finns det pengar över, som herr Ringaby på goda grunder hävdar, så kan man sannolikt sänka avgifterna – eller gå över till ett nytt beräkningssystem med oförändrad procentsats för avgiften. Det hör icke hit. Det enda viktiga är att vi bestämmer oss för på vilken inkomst vi skall beräkna individens, den enskilde pensionärens, pensionsrätt.

Eftersom vi har en utredningskommitté som sysslar med detta, anser jag kanske att det hade legat mycket nära till hands att riksdagen, som är en framsynt församling och som brukar ta konsekvenserna, som vi gärna tycker, av sitt handlande i olika avseenden, hade låtit den här konsekvensen, som är ett faktum, komma till belysning i den kommittén. Nu kan man kanske hoppas – och det gör uppenbarligen herr Fredriksson – att denna kommitté också är mycket framsynt och utan påstötningar från riksdagen kommer att uppmärksamma detta problem. Det är ju faktiskt inte särskilt svårt att uppmärksamma eftersom det ligger i öppen

Torsdagen den
13 mars 1975

*Revidering av
inkomstbegreppet
för beräkning av
ATP*

dag; t. o. m. LO har sett det, enligt vad som försports på sistone.

Det är alltså inte så märkvärdigt att komma underfund med att här finns ett problem. Det behöver belysas, och jag tror att vi hade kommit fram litet snabbare om riksdagen hade kunnat bestämma sig för att ge ett uppdrag att se på frågan. Jag upprepar att den inte är en ideologisk – och jag höll på att säga knappast en politisk – fråga utan en försäkringsteknisk fråga.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Jag tycker inte att den här motionen är så komplicerad och svår att förstå. T. o. m. jag har förstått den, tror jag i varje fall, även om jag inte besitter samma tankeskärpa som herr Carlshamre – det är jag den förste att erkänna.

Herr Carlshamre säger att detta bara är en försäkringsteknisk fråga och att den icke har med pensionsfönderna att göra. Visst har den det. Det är en försäkringsteknisk fråga hur man skall ordna standardsäkring, och det är ju den delen som är komplicerad.

Men det gäller också finansieringsfrågan. Herr Carlshamre säger att vi kan bortse från den i dag; behöver vi höja AP-avgiften, får vi göra det. Men varför skriver han då i sin motion att villkoret för att dessa tankegångar skall kunna genomföras är att AP-avgifterna inte får höjas? Då har ju herr Carlshamre själv fastslagit att man inte får höja avgifterna. Måste avgifterna höjas, kan man inte genomföra den här reformen enligt vad man har gett uttryck för i motionen.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Om någon människa med det gamla sättet att beräkna löner och standardökningar skulle ha tjänat in en pensionsrätt på låt oss säga 30 000 kr. om året, så kommer samma människa att få kanske 28 000, 27 000 eller 26 000 i pension när vi nu har börjat avlösa löneökningar med skattesänkningar.

Men om vi då genom en teknisk omräkning försäkrar denna människa om att fortfarande få den pension på 30 000 kr. som från början var tänkt, så kostar det inte ett enda öre mer än det skulle ha gjort med gamla systemet. Det blir en fråga om avvägning av underlag och procentsatser, men pengarna som behöver komma in till systemet är inte större.

Med den nya ordning som nu har introducerats är det i stället så att försäkringssystemets förpliktelser kommer att minska i förhållande till vad vi tidigare hade tänkt oss. Då minskar också avgifterna – det kommer de självfallet att göra, eftersom det blir ett mindre underlag. Men kostnaden för pensionen – den faktiska pension som utgår i kronor räknat – blir inte högre därför att man tillämpar ett alternativt tekniskt system för att beräkna underlaget.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ringaby och Nisser, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Ringaby och Nisser.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 233
Nej - 43
Avstår - 1

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 18 Anmäldes och bordlades

Propositioner

Nr 25 angående riktlinjer för älgvården

Nr 58 om ändring i fråga om den skattemässiga behandlingen av vissa gruppssjukförsäkringar

Nr 75 om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

§ 19 Anmäldes och bordlades

Motioner

Nr 1851 av herr *Petersson* i Nybro *m. fl.* med anledning av propositionen 1975:9 om reformering av högskoleutbildningen m. m.

Nr 1852 av herr *Schött* *m. fl.* med anledning av propositionen 1975:24 om viss försöksverksamhet inom lärarutbildningen m. m.

Nr 1853 av herr *Mattsson* i Lane-Heirestad *m. fl.* med anledning av propositionen 1975:40 om kommunal konsumentpolitisk verksamhet m. m.

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

---

*Revidering av
inkomstbegreppet
för beräkning av
ATP*

Torsdagen den
13 mars 1975

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 13 mars

Nr 122 av fru *Ryding* (vpk) till fru statsrådet *Hjelm-Wallén* om vidgad rätt till vikariatsersättning för ämneslärarkandidater:

Vid ämneslärarutbildningen gäller att när handledaren finns disponibel utgår ingen ersättning till kandidaterna. Men när handledaren befinner sig på fortbildningskurs och således ej är disponibel skall ämneslärarkandidaterna undervisa som vikarier utan ersättning mot att i vanliga fall lön utgår till dessa som vikarier.

Avser statsrådet vidtaga åtgärder så att detta förhållande kan rättas till och lön alltid utgår till ämneslärarkandidaterna vid vikarietjänstgöring då handledaren icke finns disponibel?

Nr 123 av herr *Henmark* (fp) till herr socialministern om pensionsförmånerna för statspensionär med förtidsuttag av folkpension:

Genom sättet på vilket samordningen sker mellan tjänstepension, ATP och folkpension har statspensionärer med förtidsuttag av folkpension erhållit sänkt totalpension i samband med basbeloppshöjningen den 1 december 1974 och höjningen av folkpensionerna den 1 januari 1975. Med anledning härav ber jag att få ställa följande frågor:

Har statsrådet iakttagit att statspensionärer med förtida pensionsuttag erhållit sänkt totalpension i samband med höjningen av folkpensionerna den 1 december 1974 och den 1 januari 1975? Avser statsrådet vidtaga åtgärder för att förebygga sådana konsekvenser?

Nr 124 av herr *Magnusson* i Borås (m) till herr finansministern om verkställighet av riksdagens beslut beträffande utredning av vissa skattefrågor:

Riksdagen beslöt under föregående år att begära utredningar beträffande dels differentiering av beskattningen i regionalpolitiskt syfte, dels differentiering av arbetsgivaravgiften även efter andra kriterier än regionala, dels ock indexreglering av skattesystemet.

När avser statsrådet effektuera dessa riksdagens beslut?

Nr 125 av herr *Sellgren* (fp) till herr handelsministern om innehållet i visst konsumentupplysningsprojekt:

Sverige har genom Nordiska ministerrådet medverkat i ett konsumentupplysningsprojekt, benämnt En studie i konsumentforskning. Projektmaterialet används f. n. för undervisning i vissa grundskolor. Enligt uppgift i pressen innehåller materialet vissa tendentiösa värderingar. Projektet har utarbetats av en projektgrupp i Malmö och materialet används i skolor, förutom i Sverige, i Danmark, Finland och Norge.

Med anledning härav vill jag till herr handelsministern i hans egenskap av Sveriges representant i Nordiska ministerrådet ställa följande fråga:

Svarar innehållet i konsumentupplysningsprojektet En studie i konsumentforskning mot de intentioner som Nordiska ministerrådet hade i samband med att utredningsuppdraget gavs?

Nr 126 av herr *Lundgren* (s) till fru statsrådet *Hjelm-Wallén* om fördelningen av det statliga stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet:

Med anledning av tidningsartiklar föranledda av propositionen 1975:14 om statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. önskar jag ställa följande fråga till fru statsrådet *Hjelm-Wallén*:

Vilka anslag kan pingströrelsens verksamhet bland barn och ungdom påräkna av samhället fortsättningsvis?

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 18.04.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 36

Torsdagen den
13 mars 1975

---

*Meddelande om
frågor*